

NAŠE
SLOVO

Všetko pre P O K O J

Ježiš plače nad Jeruzalemom. Keď sa priblížil a zazrel mesto, plakal nad ním a hovoril: „Kiež by si aj ty v tento deň spoznalo, čo ti prináša **pokoj!** Ale teraz je to skryté tvojimi očami.“ (Lk 19, 41-42)

Jozef Porubčan: So slzami sa díva, ako človek nechápe, a rúti sa do nových a nových masakrov, do nových nešťastí. – Keby to nebol on, keby sme boli len my takí – tak by to bolo hrozné. Ale on je medzi nami a hoci sa dnes díva na to, čo má prísť, cez slzy – vie to on a vieme to aj my, že posledné slovo i tu bude mať láska.

Pápež František: „Nech Pán daruje pokoj našim srdciam, odníme nám každú chtivosť, chamtivosť a chuť viesť vojnu. Nie. Pokoj, pokoj! Nech sa naše srdce stane srdcom mužov a žien pokoja. Napriek náboženským rozdielom všetkých. Sme predsa všetci Božími deťmi. A Boh je Bohom pokoja. Neexistuje boh vojny. Vojnu spôsobuje onen Zloduch, diabol, ktorý chce všetkých zmárniť.“ (Homília v Dome sv. Marty, 20. 9. 2016.)

Pavol Strauss: Áno. Všetko sa krúti okolo nového usporiadania sveta. Treba povedať tým, čo koketujú len s minulosťou, že sa minulosť, ich minulosť, nikdy viac nemôže vrátiť. Čo bude, bude vždy iné. – Treba povedať tým, čo koketujú len s budúcnosťou, že sa ich budúcnosť, z toho istého dôvodu, nemôže uskutočniť. Čo bude, bude vždy iné, ako čo chceli.

Kresťanský a katolícky ideál ostáva, aby sme všetci jedno boli, aby sme si boli všetci blízki a bratia, aby sme všetci boli rovní v Kristu Ježišovi. Viac sa nedá dosiahnuť. Menej sa nemôže chcieť.

Psychologická nedocenenosť kresťanstva spočíva v tom, že vždy ostáva možnosť preklenúť každú priepasť. Akože môžu byť prekážky medzi ľuďmi, keď tu stojí pred nami Kristus s roztvoreným náručím?

Dnes je sviatok Krista Kráľa. Či sa možno zarmucovať nad malými dejinnými disonanciami, keď i na ich konci čaká večná ríša POKOJA?

Ales Adamovič: Všetky doktríny a všetky ciele, akékoľvek snahy a prostriedky, záujmy a túžby ako jednotlivých ľudí tak aj celých tried, spoločností, národov, zväzov a pod. – všetko treba hodnotiť z vyššieho pohľadu: **či to ľudstvo tlačí k priepasti, alebo či ho od nej odvádza.** A to platí aj vtedy, keby niekto vyhlasoval a chcel presvedčiť seba i druhých, že „*sú veci dôležitejšie...*“.

Jozef Porubčan: Som presvedčený, že sa približuje čas, keď budú ľudia musieť na brať odvahu vystúpiť na túto (novú) rovinu pokroku a vývoja. Veď zotrvať ďalej vo svete sebecka a nelásky by znamenalo **planetárnu samovraždu!**

Daniil Andrejev: To, za čo sa modlia veriaci a v čo dúfajú neveriaci týchto dní, je: zbavenie ľudstva hrozby veľkých vojen; nájdenie cesty k zjednoteniu sveta bez krviprelievania; príchod nositeľa svetla, spravodlivého vodcu, schopného postaviť sa do čela zjednoteného ľudstva; oslabenie násilia štátov a jeho nahradenie vzťahujúcim sa duchom bratstva... a je viac ako pravdepodobné, že ono vznešené, celý svet objímajúce učenie – mravné, politické, náboženské – dokáže premeniť tento smäď pokolení na všeludový tvorivý entuziazmus.

Pavol Strauss: Ľudstvu všelijakými zložitými manévrami po stáročných námahách podarilo sa dostať konečne na pokraj životnej dôstojnosti. Človek je dnes eticky tak ďaleko, že myslí, že svojmu blížnemu preukáže službu, ak mu dovolí umrieť guľkou s cigaretou v ústach. – Až tam dospela múdrosť tohto sveta. Múdrosť sveta zbankrotovala. Chcel by som byť v betlehemskej maštali radšej somárom ako najväčším filozofom v Európe. Ten totiž prišiel na to, o čo ide. Byť a dýchať na Boha...

Veľká dráma ľudských dejín je v plnom prúde. Hlavné dvojtisícročné dejstvo vykúpenia a zavrnutia sa začalo. Sme v ňom hercami. Volky-nevolky: všetci sme dajakou tou figúrou. Hrať sa musí! Na nás záleží, ako to zahráme. Pozor, hra sa raz skončí!

Pax et Bonum

Moji Milí, týmto vydaním Listy PS 31 otvárame novú desiatku a zároveň vstupujeme do Nového roku 2018. Všetci sme si už priali zdravie a šťastie, prajem teraz i ja nám, členom Spolku Priateľov Pavla Straussa i našim čitateľom, Pokoj a Dobro. A pripájam ešte k tomu slová Pavla Straussa z Mozaiky nádeje: „**Bože daj nám vždy silu milovať a všetko odpúšťať! Len lásky nám treba; lebo veď volákdže je napísané, že ten, kto by mal Kristovu lásku, mal by i Kristovu moc**“.

A práve Mozaika nádeje je spolu s Ecce homo a Tesná brána súčasťou trilógie, ktorú v minulom roku pripravilo Vydavateľstvo G-ateliér. Po dlhšom čase od vydania Zbraného literárneho a mysliteľského diela /2009-2012/ sa čitateľskej verejnosti dostáva do rúk nové vydanie Straussovho diela a zakladá tým voľnú edíciu „Výber z diela Pavla Straussa“. Verím, že budeme mať takto postupne k dispozícii aspoň časť Straussovej tvorby v praktickejšej, ľahšie fyzicky uchopiteľnej forme. Strauss nám i takto pripomína znova aj po 70-tich rokoch od prvého vydania, aké stále vysoko aktuálne, nadčasové a tým i univerzálne sú jeho myšlienky a posolstvá. Tomuto významnému vydavateľskému počinu sa preto i tu osobitne venujeme.

V minulom a tomto roku si pripomíname výročia dvoch Straussovi priateľských a blízkych, rovnako Liptákov, kresťanských velikánov ducha. Majster Rúfus nám ochotne prispel spomienkou na Pavla Straussa do našich Listy PS 6

• Jozef Strauss počas omše na púti v Levoči, kde tlmočil svoje svedectvo o otcovi

/2007/. Rúfus na záver hovorí: „**Bol to človek nielen nesmierne múdry. Bol to človek láskavý a ľudský. Človek, ktorý sa Bohu vydaril.**“

Nedávno vyšiel vo Vydavateľstve perfekt pod názvom *A čo je krásna?* výber z Rúfusovej poézie s ilustráciami Kataríny Vavrovej. Je tu i *Requiem za Pavla Straussa a za nás*.

Druhému zo spomínaných liptákov, Ladislavovi Hanusovi, venujeme tu pozornosť tiež.

Od pani Blanky Kocinovej, ktorá preklepávala v 80-tych rokoch niektoré Straussove diela, sme dostali jej reflexie ku jednotlivým básňam v próze *Kroky ducha* z roku 1987. Uverejňujeme tu časť z nich.

Začiatkom júna 2017 sa uskutočnila na Mariánskej hore v Levoči púť zdravotníckych pracovníkov. Na slávnostnej svätej omši predniesol svedectvo Synovo vyznanie o otcovi, syn MUDr. Jozef Strauss. Uverejňujeme tu.

Prinášame príspevok Ivana A. Petranského, ktorý spracováva životopis Pavla Straussa. Poodhaľuje nám stredoškolské štúdiá na mikulášskom gymnáziu.

Od nášho stáleho prispievateľa, znalca diela Pavla Straussa i autora publikácií o ňom, Martina Kolejáka, tu prinášame dva príspevky.

V minulom čísle sme uverejnili rozprávanie pátra Petra Fogaša o začiatkoch jeho doktorátu. Tu pokračuje príspevkom o jeho ukončení. Blahoželáme, Peter. V článku okrem iného spomína na slová kardinála Tomku, keď ho pozýval na svoju obhajobu. Jeho reakcia bola bezprostredná: „**To je výborné, že dávate Pavla Straussa do popredia. Z neho by raz mohol byť krásny blahoslavený...**“.

Na záver ešte informácia. Podarilo sa nám z archívu vytvoriť 50 sád Listy PS. Je možné ich objednať mailom na adrese telink@telink.sk u pani Jozefa Vážna. Zašle ich na dobierku v cene 30 Eur.

S úctou Váš

Jozef Šišila

Pavol Strauss

„**Ludský život je iba hľadaním, a to hľadaním hodnôt.**

Podľa toho, o aké hodnoty kto bojuje, možno ho samého zhodnotiť.

Podľa toho, čo hľadá, neraz možno uhádnuť i to, kto hľadá...

Hľadal som – lebo mi vždy išlo o hodnoty duchovné a všeludské – o cestu, pravdu a život.“

Mozaika nádeje, 1948

„**Služiť neznamená mínus, chudobu, prinútenie. V krásnom, minulom i budúcom zmysle služiť znamená plnosť, bohatstvo, ktoré prekypuje a ktoré sa dáva. Už v tom je zásadný rozdiel od banálnych predstáv o službe.**

Služiť je činnosť pokorného sebavedomia, ktoré udržuje a živí život. Služiť znamená milovať.

Ten kto služi, dáva, a preto stojí nad prijímajúcim, lež aj prijímajúci môže byť šťastný a hrdý, že smie prijať z tolkej plnosti...Služiť znamená uctíť si toho, komu služíme, a znamená vedomie, že kvalite hodnej našej služby svojou službou môžeme pridať ešte ďalšie hodnoty.

V službe sa skláňame poskytnúť pomoc a podporu a súčasne vyjadrujeme svoj obdiv, svoju úctu.“

Ecce homo, 1949

„**Sloboda je víťazstvom nad zlom. Sloboda neznačí ješ, čo chceme, ukradnúť, čo chceme, urobiť, čo chceme, ale neješ, neukradnúť, neurobiť.**

Len láska nás robí slobodnými, lebo láska je zacielenie našej duše na Boha“.

Tesná brána, 1950

Všetko pre pokoj (pokračovanie)

Milan Rúfus:

O úcte k životu

(V ústrety nedožité 90-tych básnikových narodenín: 10. december 1928 - 11. január 2009.)

Úcta k životu je jedným zo základných predpokladov toho, aby sme život vôbec mohli žiť. Dôležitosť tejto vlastnosti či tohto pocitu plasticky vystúpi vtedy, ak úctu k životu konfrontujeme s jej protikladom: s neúctou voči životu. – Tá bola vždy syndrómom patologických situácií ľudstva. Začnime najtragickjšou z tých situácií – s **vojnou**. Základným predpokladom na prežitie vojny bola neúcta voči životu.

Videl som to poriadne zblízka v najcitlivejšom čase svojho bytia. Pri Liptovskom Svätom Mikuláši sa front druhej svetovej vojny zastavil na dobu desiatich týždňov. Mój rodný chotár i chotáre okolitých dedínok sa stali bitevným poľom. Padlo na tých chotároch okolo päťtisíc vojakov. Bolo mi dané vidieť tých mŕtvych zblízka. Ale, pravdu povediac, o to viac ma šokovali ich živí spolubojovníci. Ich lahostajnosť voči mŕtvym, ich mávnutie rukou: ničevu, u nas ľuďej bagato. Trvalo mi dlhší čas, kým som pochopil, že ide o sebaobranu, ba psychicky sebazáchovný reflex. Oni *museli* takto zhrubnúť, aby mohli prejsť tie tisícky strašných kilometrov od Uralu až sem. Pochopil som aj to, prečo najdôležitejšou zložkou vojenskej menáže bol nie chlieb, ale vodka. To bola ich droga. Takto vyzeral ľudský osud, krvavým jazykom vylizujúci vlastné dno. Neúcta voči životu bola podmienkou prežitia. Aby sa vojak neobesil na konár alebo neskončil v blázinci. Tá neúcta bola nevyhnutná. Čas bol smrteľne chorý.

A tak oveľa tragickejšie je to, s akými krajinami podobami neúcty voči životu sa stretáme dnes. V takzvanom mieri, v tomto proklamovanom všeludskom súručenstve a pomaly už v imbecilne oľapotávanej demokracii.

Tých neviem stráviť a zdajú sa mi byť obľudne patologickí: tie načisto nezrozumiteľné tvory, ktoré na objednávku zabijú za honorár. Zabijú kohokoľvek, nikdy v živote ho nevideli, nič im neurobil, nemieril na nich svojou puškou. A oni ho zabijú, vyhodia jeho telo do vzduchu tak, že sa jeho časti zachytia na konároch stromov. Alebo to telo rozštvrtia, zalejú do suda a hodia sud do priehrady, keďže more nemáme. Tu už nič nemá zmysel, už nie je ani tragédia. Všetko je len paródiou čohokoľvek, i paródiou samotnej paródie. To je už iba šklab.

Keď si tieto javy uložíme vedľa seba v súvislosti s našou témou, už vlastne o nej hovoriť netreba. Hovorí sama skutočnosť.

No bolo by potrebné pripomenúť, že predpokladom úcty k životu je úcta voči sebe ako Božiemu dielu. Siroty po tejto úcte vedia byť tragické, nezmyselné, smutné a kruté. I napriek tomu, že i v mene domnelých bohov sa na tomto svete prelialo priveľa ľudskej krvi. Dokonca aj krv Božia.

Tielko, v ktorého žilách prúdi tá krv, sa v čase týchto sviatkov opäť symbolicky narodilo. Z úcty voči životu. Ako zúfalý, a predsa svetlý protipól neúcty voči nemu. Vzdialenosť medzi týmito dvoma pólmi meria sa na tisícky svetelných rokov, ktoré vôbec nemusia byť svetlé. Kto sa pod ten oblúk vmestí, má šancu žiť.

To ostatné je droga. A každá droga je vábničkou, ktorá má prilákať vysokú zver na dostrel jej vlastného zániku.

(1998)

(Milan Rúfus, Život básne a básen života, Bratislava 2002, s. 314-315.)

P. O. Hviezdoslav

Krvavé sonety (Úyvok)

*Kto zapríčinil tento úpadok,
zosurovenie, zdivočenie mravov?
Čo ľudstvo zvieďlo s ducha veličavou
vbrst' do bahna? Ký upír to a mlak,*

*z prs ssajúci mu i dnes žitia mok,
krvožiznivce s večnou žahou žhavou?
Ech, sebeckto, to! – a niet, nad ohavou
tou zvítaziť, vojsk, rekov po dnešok.*

*Hej, ono krivdí, hnetie, zdiera, týra
svevoľne, kde len stihne slabšieho;
hoc zem je pre všetkých dosť širo-šira,
chce, aby strela sa len pre neho;
ba končiny si svojí všehomíra,
kams' v prázdňi vytískajúc iného –*

+

*To oná panovačnosť nadutá,
čo pancier odela a čiha v zbroji;
čo na obzore ako mračno stojí,
žlč v okáloch a hrozbu pohnutia;*

*nad zemou visí ako pokuta,
opätok drzý držiac na pokoji;
tá, dušiaca sa spupne, že sa bojí
len Boha!... Ale zato nehúta,*

*nerozvažuje veľa vo svedomí
o prísnom v desatoru: „Nezabi!“
lež smelo blesky mece, húka hromy;
stá jahnence ľud ženie pochabý
na bitúnok; svet šatí do pohromy,
obúva do spáleníšť pahrary...*

Kardinál Robert Sarah

Sila ticha

(Úryvok)

Každá vojna je neprijateľným vyčinením s cieľom ničť, eliminovať a vyhubiť. V nej je život človeka bezcenný. Stáva sa len matériou odsúdenou na smrť. Keď si chce niektorá krajina, vláda či koalícia podmaniť a zničiť ľudí či národy, ľahko sa sklzne do barbarstva. Najčastejšími dôvodmi vojen sú nenávisť, sebecké záujmy, nenásytosť mocných a bohatých národov s túžbou zmocniť sa vojenskou silou prírodného bohatstva slabých a chudobných krajín, túžba po nadvláde a pomste. V ich očiach tí druhí nemajú právo na život. Vojna je skutočným, viditeľným prejavom zla, lebo v nej si diabol, ktorému je milosrdenstvo odporné, vychutnáva víťazstvo. Ako môžeme necítiť pohoršenie a hrôzu pri pohľade na pôsobenie americkej a ďalších západných vlád v Iraku, Líbyi, Afganistane a Sýrii? Pre čisto ekonomické záujmy pustošia krajiny, márnia ľudské životy a vraždia najvyšších predstaviteľov štátov. V mene *bohyne demokracie* a túžby dosiahnuť geopolitickú alebo vojenskú nadvládu neváhajú vyhlásiť vojnu a priniesť chaos a rozvrat do tých najbiednejších krajín. Dôsledkom ich počínania sú nekonečné zástupy utečencov bez prostriedkov na život a bez budúcnosti.

Kolko rozdelených a zničených rodín, ktoré sú pre neľudské životné podmienky nútené odísť do exilu a spretrhať svoje kultúrne korene? Aké veľké je utrpenie ľudí, ktorí dlhodobo žijú na úteku, kolki zomreli otrasnou smrťou v *mene slobody, ďalšej bohyne Západu*? Kolko krvi sa prelialo za hypotetické oslobodenie národov z okov, čo ich mali udržať pod jarmom útlaku? Kolko rozvrátených rodín zanechalo po sebe zavádzanie západnej koncepcie spoločnosti? (Str. 194-195.)

Pavol Strauss: Rozdiely a priestory medzi ľuďmi nie sú také veľké, ako ich umele zväčšujeme. Iste len teologické – dnešným ušiam neznesiteľné – čnosti: viera, nádej a láska k blížnemu sú základom, schopným uniesť novú veľkú jednotu ľudstva.

Je možné a ja verím, že spod zrúcanín náboženských, sociálnych a triednych rozbrojov a nenávisťi zdvihne sa „obšťastňujúca vidina pokoja, Božie mesto, ktorého kráľom je pravda, ktorého zákon bude láska k blížnemu a ktorej hranicou bude večnosť“.

Martin Koleják Prorocké poslanie

„Čas sa dá uspať na chvíľu. A čo má priniesť, určite prinesie. Proroctvá nezaspali. Nakoniec sa vždy zrealizujú. A dni a duše sú prichystané“ (Pavol Strauss)

4. augusta 1990, na výročie smrti pána biskupa Jána Vojtášáka, keď sa v Zákamennom zišlo okolo 36 tisíc veriacich, pán biskup František Tondra, ktorý tam pri tejto príležitosti slúžil svätú omšu, prosil pri hrobe Božieho sluhu biskupa Jána Vojtášáka, svojho predchodcu, aby dostal dvojnásobok jeho ducha. Odvolal sa pritom na proroka Elizea, ktorý prosil o dvojnásobok ducha svojho predchodcu Eliáša.

Mimoriadny význam tejto prosby, ktorú pán biskup vyslovil pred toľkým zástupom veriacich, môžeme pochopiť na základe spomenutej prosby Elizea. V Biblii čítame: „Eliáš povedal Elizeovi: «Žiadaj si, čo mám pre teba urobiť, prv ako budem od teba vzatý!» Elizeus odpovedal: «Nech je na mne dvojnásobne tvoj duch!» (2 Kr 2, 9). V inom preklade prosba znie: „Chcel by som byť hlavným dedičom tvojho prorockého ducha.“ Príčinou problémov pri preklade je pôvodný hebrejský text, ktorého význam je: Dvojnásobná časť tvojho ducha. Židovská tradícia to vždy čítala podľa tohto literárneho zmyslu: Daj mi dvojnásobok tvojich milostí! V skutočnosti Elizeus vo svojom živote zdvojnásobil zázraky oproti svojmu učiteľovi. Je však pravdepodobné, že dvojnásobok podľa originálneho textu by znamenal dvojnásobnú časť otcovského dedičstva, ktorú zo zákona dostával najstarší syn (porov. Dt 21, 17). Elizeus teda žiada, aby bol vybraný ako prvorodený, aby bol uznaný za prvého duchovného dediča Eliáša.

Majster mu pokorne dáva na vedomie, že jeho žiadosť je náročná. Eliáš mu odpovedal: „Ťažkú vec si žiadaš“ (2 Kr 2, 10). Samotný prorok je v rozpakoch, pretože len Boh je Pánom ducha a od neho závisí zrealizovanie žiakovej prosby. Duch sa nededí ako pozemské dobré. Boh však môže dať poznať Elizeovi, či je skutočne nástupcom Eliáša alebo ním nie je: „Ale ak ma budeš vidieť, keď budem od teba vzatý, stane sa ti to, ak nie, nestane sa“ (2 Kr 2, 10). Eliáš necháva rozhodnutie na Pána Boha, no ponúka znak svojmu učeníkovi. Biblia nakoniec uvádza, že Elizeus videl, ako bol Eliáš vzatý do neba (porov. 2 Kr 2, 11).

Tieto slová nám pomáhajú pochopiť, čo sa stalo v okamihu nanebovstúpenia

Pána: apoštoli, ktorí videli Pána Ježiša vystupovať do neba (porov. Sk 1, 9), sú dedičmi jeho ducha. Ježiš Kristus bol najväčším prorokom. Apoštolom a ich nástupcom bolo zverené prorocké poslanie. Dostávame sa tak k problému, kto je prorok, aké je jeho poslanie a ako rozlíšiť pravých prorokov od falošných.

Kto je prorok?

Základné poslanie prorockého úradu je možné zhrnúť nasledovne: prorok je ten, ktorého povolal a poslal Boh, ktorému odovzdal svoj život.

Prorok je človekom ticha, pretože musí pozorovať a súdiť súčasnosť preťaženú hlukom a pritom nesmie podľahnúť zveličovaniu.

Prorok je „vidiaci“, čiže ten, ktorý vidí za povrch vecí prenikajúc do skrytej skutočnosti, dovnútra temných i slávnych dejinných udalostí, predovšetkým transcendentných. Je schopný nájsť poslednú niť histórie.

Prorok je človekom slov a gest. Prorok nehovorí sám od seba, zo svojej osobnej iniciatívy, pretože sprostredkúva slová božie a nie vlastné. Samozrejme, spôsob jeho reči je ľudský, keďže používa svoj hlas, svoje gestá, svoje dary a svoju zodpovednosť. Ale obsah tých slov, zvlášť v ich najhlbšom a pôvodnom zmysle, odkazuje na Boha a na jeho dialóg s nami. Ako príklad môžeme uviesť povolanie Jeremiáša, o ktorom Biblia hovorí: „Pán prehovoril ku mne takto: «Skôr, než som ťa utvoril v matkinom živote, poznal som ťa, skôr, než si vyšiel z lona, zasnúť som ťa, za proroka pre pohanov som ťa ustanovil.» [...] Vtedy vystrel Pán ruku a dotkol sa mi úst. A Pán mi riekol: «Hľa, vložil som svoje slová do tvojich úst!»“ (Jer 1, 4 – 9).

Prorok dokáže povedať veľmi účinné slovo. Miera autentickosti proroctva je práve fakt, že to slovo rezonuje vo vedomí ľudí. Nejde teda v prvom rade o predpoveď budúcich udalostí, čo je sekundárnou, úplne marginálnou prorockou úlohou, ktorá prevláda vo vedomí ľudí. Prorok je ten, čo má slovo pre súčasnosť schopné vryť sa do histórie. Prorok zjavuje Božie myšlienky o živote ľudí. Označuje Božiu vôľu, ktorú treba uskutočniť. Slovo proroka je výrazom celého jeho

života vedeného Božou silou, zapáleného Božou žiarou. Aký je jeho život, také je jeho slovo.

V tomto čase, keď sa stále viac stráca zmysel slov, keď slovo stráca hodnotu, keď je z vulgarizované a simplifikované, nám proroci pripomínajú dôležitosť náboženského slova, no nie klerikálneho. Ich reč je civilizovaná, duchovná a ľudská. Nie je to nudná „náboženská“ výrečnosť bez obsahu, o ktorej už Voltaire povedal: „Posvätná výrečnosť kazateľov je ako meč Karla Veľkého, dlhá a tupá.“ Môže byť aj krátka a tupá. Slovo proroka je silné a tvorivé.

Prorokom silných gest a slov v dramatických dejinných chvíľach židovského národa bol spomenutý Jeremiáš. Pavol Strauss (pôvodom žid, konvertita, lekár, filozof, hudobník) charakterizuje román Franza Werfela o Jeremiášovi, že je to kniha o prorokovi, „ktorý chce byť hlasom Boha, lebo ho počúva. O tom, ako sa nekompromisnému hlasu neverí, lebo stavia všetko na fundamente Božích rozhodnutí a stavia poriadky a hodnoty zemské na Božie poriadky, ale nie nad ne. Je večne sám medzi ľuďmi, lebo mu ide o spoločnosť Božiu. Národ ho nechápe, lebo ho nechce, aby bol veľký a mocný, ale čistý. Človek ho zaznáva, lebo chce z neho vykreslať iskru večnosti. A Boh ho uvrhol medzi tvrdošíjný národ nevyužitého vyvolenia.“

Dnes má celá Cirkev prorocké poslanie, preto má v tichu počúvať Boží hlas o tejto dobe a s odvahou vysloviť Božie slovo, ktoré je „účinné a ostrejšie ako každý dvojsečný meč“ (Hebr 4, 12), ktoré sa stavia proti každej nepravosti a útlaku na obranu dôstojnosti každého človeka a za mier v každom národe. Zároveň žiada všetkých, aby urobili, čo je ich povinnosťou v prospech spravodlivosti, solidarity, zmierenia a pokoja.

Tak, ako prorok odsudzuje každú formu idolatrie, aby potvrdil bezpodmienečný primát, ktorý patrí jedinému Bohu, rovnako Cirkev je povolaná klaňať sa jedinému pravému Bohu.

Dnes je mimoriadne dôležité poukázať na prorockú úlohu Cirkvi, pretože žijeme v dobe hlbokých zmien v kultúre, vo výchove, v ekonomike, v sociálnej oblasti, v práve, v politike i masmédiách. V samotnej Cirkvi je neustála potreba brať evanjelium vážne, žiť s odvahou a radosťou podľa náročných požiadaviek evanjelia. Mnohí mučeníci súčasnej doby vydávajú hodnoverné prorocké svedectvo pre celý svet.

Prorok je ten, čo má slovo protestu

Proroci sú predstaviteľmi odporu. Sú povolani byť menšinou. Nikdy nie sú s mlčiacou väčšinou, pretože majú slovo, ktoré provokuje. Nikdy nepodľahnú šedému „dobrému zmyslu“, nemajú radi príliš „vyvážené“ pozície. Sú spravodliví a radikálni. V rámci tejto ich zapálenej horlivosti sa ukazuje ich sila a schopnosť vniknúť do histórie.

Poukazujú na nepohodlnú pravdu bez zjemňovania, bez zmiernovania, v celej jej sile a azda aj v celej jej brutalite. Preto sú veľmi často odsúdení na aktuálny historický neúspech. Uznania sa im dostane často až po dlhšej dobe v nasledovných generáciách, keď ich hlas už dávno zamĺkol. Až potom, príliš neskoro, ľudia spoznávajú ich nevyhnutné poslanstvo, ktoré bolo najskôr odmietnuté.

Pán Ježiš je toho typickým príkladom. Jeho prorocké slovo odmietli jeho súčasníci a bolo prijaté až po jeho odchode z tohto sveta. Koľkokrát sa však aj potom mnohí snažili jeho slovo osladiť, vyprázdniť, aby nikoho neurazilo, zatiaľ čo on priniesol meč, ktorý rozdeľuje svedomia a rodiny.

Silu prorockého slova nachádzame aj u apoštola Pavla, ktorý dokázal veľmi jasne pomenovať neresti a bol neobľomne verný svojmu poslaniu, k čomu vyzýval aj svojich žiakov. Timotejovi napísal: „Zaprisahávam ťa pred Bohom a Kristom Ježišom, ktorý bude súdiť živých i mŕtvych, pre jeho príchod a jeho kráľovstvo: Hlásaj slovo, naliehaj vhod i nevhod, usvedčuj, karhaj a povzbudzuj so všetkou trpezlivosťou a múdrosťou. Lebo príde čas, keď neznesú zdravé učenie, ale nazhánajú si učiteľov podľa svojich chůtok, aby im štekli uši. Odvrátia sluch od pravdy a obrátia sa k bájkam. Ty však buď vo všetkom triezvy, znášaj útrapy, konaj dielo evanjelistu, plň svoju službu“ (2 Tim 4, 1 – 5).

Pavol Strauss sa o apoštolovi Pavlovi vyjadril: „Svätý Pavol nie je populárny svätec. Nemožno ho vzývať pri hľadaní zapotrešených kľúčov ani pri naháňaní cudzích telies v operačných ranách a malé mladé alebo staršie «podplácatelky» svätého Antonka len mrazivo myslia na nekompromisného Božieho káratela malosti a duchovného záplatkárstva. Svätý Pavol stojí závažne mohutný v chladivej tóni ustavičného súdu Božieho nad chronicky nerozhodnými.“

Biskupi, nástupcovia apoštolov, majú hlásať Božie slovo vhod i nevhod ako

naliehal svätý Pavol. Kardinál Ratzinger však videl, že to nie je vždy tak: „Stáva sa, že u niektorých biskupov vedie určitý nedostatok zmyslu pre osobnú zodpovednosť k delegovaniu svojich neodcudiviteľných právomocí pastierov a učiteľov na štruktúry miestnych konferencií, čím sklzáva do anonymity to, čo naopak musí zostať veľmi osobné. Skupina biskupov na konferenciách je vo svojich rozhodnutiach závislá na iných úradných skupinách zriadených pre vypracovanie predlôh. Stáva sa potom, že hľadanie rovnováhy medzi rôznymi tendenciami a snaha o sprostredkovanie obecného konsenzu vedie k vydaniu povrchných, sploštených dokumentov, v ktorých sú rozhodné postoje oslabené.“ Potom sa jedni uspokojujú, že povedali to, čo treba povedať pre túto dobu, a iní sú zasa spokojní, lebo ľudia tomu nerozumeli a môžu ďalej prekrúcať postoje biskupov. Ratzinger poukázal aj na konkrétny príklad. V Nemecku zasadala biskupská konferencia už v tridsiatych rokoch (bol to čas nástupu Hitlera k moci), „avšak skutočne rúzne formulované dokumenty proti nacionálnemu socializmu pochádzali od jednotlivých statočných biskupov. Prehlásenia z konferencie vyznievali naproti tomu až príliš chudokrvne a slabovo vzhľadom k tomu, čo bolo tragickému vývoju oných dní primerané.“ A biskupi vedeli, kam to všetko smeruje. Možno neočakávali až takú katastrofu.

Francúzsky arcibiskup Georges Gilson s bolesťou spomína: „Počas nemeckej okupácie, 20 rokov pred vojnou v Alžírsku, sme boli ešte príliš mladí na to, aby sme chápali šírku výnimočných požiadaviek morálky odporu a prorocstva. Ak neberiem do úvahy niektorých starších, ktorí sa zapojili do odporu, my mladí sme neboli ničím, iba nevedomými pozorovateľmi. V časoch vojny v Alžírsku už naša situácia bola iná. Morálna teológia, ktorá sa v tých časoch vyučovala, bola odtrhnutá od morálky zákona a príkazov, od morálky odporu a proctva. My sme chceli najmä evanjelióvu morálku charity a lásky. Chceli sme ju silou-mocou, bez toho, aby sme si uvedomovali, že naše srdce a naše pocity nás vedú do oblasti, kde vládne neistota, kde sa odmietajú akékoľvek zákonité normy, ktoré nás chránia ako bariéry pred veľkou prázdnotou. Toto všetko malo veľký vplyv na zmyšľanie kňazov našej generácie. Viac, než samotné skutočnosti, ktoré sme museli prežiť, nás trápilo presvedčenie, že veriaci sa nachádzajú – tak, ako aj iní ľudia – vo vážnom konflikte svojho svedomia, ktorý ich uvádza do izolácie a môže sa im stať skazou. Cirkev nebola schopná

povedať pravdu silným a mocným hlasom pred očami všetkých, pravdu o nenávisti a vojne. Ona hlásala morálne princípy, ktoré ako sa zdá, mali malý dopad na skutočné dianie.“ Cirkev má povedať pravdu o veľkých nepravostiach, ktoré sa dejú vo svete. Často sú ovocím zvrátených ideológií, ktoré je preto nutné odsúdiť. Širitelia ideológií sa však pred tým bránia. Chcú umlčať hlas Cirkvi.

Ratzinger konštatuje: „Liberalizmu i marxizmu bolo spoločné to, že náboženstvu upierali právo aj schopnosť utvárať verejné záležitosti a spoločnú budúcnosť ľudstva.“ Marxisti aj liberáli preto používajú frázu: „Cirkev sa nemá miešať do politiky!“ Podľa nich by sa predstavení Cirkvi nemali ani vyjadrovať k verejným záležitostiam. Upierajú im tak základné ľudské právo mať vplyv na verejné záležitosti spoločnosti. Nechcú počuť prorocký hlas, hlas odporu.

Je príznačné, že svet s vďačnosťou prijíma a aj oceňuje charitatívnu službu Cirkvi. Svedčia o tom mnohí veriaci laici i zasvätené osoby, ktoré ju vykonávali a vykonávajú. Mnohí sú dokonca presvedčení, že toto je podstatná úloha Cirkvi. Je isté, že táto služba je ovocím viery. Najnáročnejšou službou Cirkvi je však ohlasovanie evanjelia, čo zahŕňa aj prorockú službu. Pán Ježiš dával tejto službe prednosť. Bohužiaľ, ona je veľmi často odmietaná nielen svetom, ale aj samotnými veriacimi.

Proroci a história

Proroci sú ľudia prítomnosti, ľudia svojej doby, vo vnútri ktorej nachádzajú to večné. Práve v nej majú splniť svoje poslanie. Aby sme pochopili ich poslanie, musíme pochopiť dobu, v ktorej sprostredkovali Boží hlas. Proroci sú pevne presvedčení o dôležitosti všetkého, čo sa deje, o dôležitosti všetkých znakov, ktoré sa ukazujú na horizonte a ktoré majú v sebe znamenie, ktoré oni dokážu dešifrovať prostredníctvom osvietenia Duchom Svätým. Pre prorokov história nie je len učiteľkou života, ako sa hovorí takmer vo všetkých časoch, ale história nás učí o Bohu, presvita z nej nekonečno a tajomstvo. Poukazuje na to Biblia, ktorá potvrdzuje, že zjavenie sa zahniezďuje vnútri času a vnútri človeka. Odpovedá človeka na zjavenie preto nie je magická alebo len kultová, ale je to odpoveď existenciálna, historická a životná. Proroci sú presvedčení, že história neponúka len lekciu života, ale aj lekciu o transcendentne a tajomstve. Ide o každodennú históriu, nie o nejakú ideálnu históriu, ale o našu históriu.

Proroci nie sú nostalgickí. Aj keď tušia pohyby dejín, nie sú vizionári. Keďže sú schopní vidieť udalosti Božími očami, vidia, že súd začal už teraz. Večný život začína tu, je ukrytý vnútri našich spravodlivých i nespravodlivých skutkov. Boh neprestajne vyslovuje svoje sudy, ktoré budú v budúcnosti definitívne spečatené, ale ktoré sú už teraz vyrieknuté, ibaže naše upchaté uši nepočujú kroky Sudcu, ktorý prichádza, naše otupené oči nevidia svetlo jeho zjavenia a jeho súdu.

Slová prorokov

Proroci vyvoleného národa radi používali istý druh súdneho pojednávania medzi Bohom a Izraelom, vzájomnú konfrontáciu, kde sa Boh „háda“ so svojím ľudom. Ide o opis Božieho hnevu. Spravodlivý hnev je veľká čnosť. Škoda, že v dnešných dňoch sa táto čnosť vytratila. Dnes vidíme veľa zlosti, zúrivosti a kriku. Boží hnev nad hriechom stelesňuje predovšetkým Izaiáš. Izaiáš obžalúva Izrael z hriechu, ktorým porušuje Božiu vec (porov. Iz 1, 2 – 9; 10 – 20).

Tento druh „hádky“ sa odohráva vnútri chrámu. Izaiáš začína svoje proctvo jasne, no zároveň veľmi tvrdo a riskantne. Medzi počúvajúcimi v chráme počas oficiálneho kultu neboli len jednoduchí ľudia z Jeruzalema, hriešny ľud, obyvatelia mesta, ale aj vládcovia, rôzni úradníci, ktorí prišli so svojím služobníctvom a svojimi funkcionármi.

Izaiáš začína svoj príhovor ostrou kritikou a bez rozpakov sa obracia na „kniežatá sodomské“ a „ľud gomorský“. Prorokove slová sú veľmi jasné, všetci ich chápu. Tu sa nachádzame v srdci proctva, ktoré ohlasovali všetci proroci. Prorockú zvesť je možné zhrnúť do paradoxov: proroci nechcú modlitbu, ale spravodlivosť; nechcú rítus, ale život; nechcú liturgiu, ale sociálnu angažovanosť. Ide o paradoxnú negáciu, pretože v semitskom svete neexistujú komparatívy (druhý stupeň) a relatívum (vzťažný výraz), nie je možné povedať „menej milovať“, treba povedať „nenávidieť“. Ježiš povedal: „Ak niekto prichádza ku mne a nemá v nenávisti svojho otca, matku, ...“ (Lk 14, 26). „Nenávidieť“ tu znamená „menej milovať“.

Slová proroka sú veľmi silné. Význam tejto paradoxnej negácie je: sám rítus bez spravodlivosti nestačí, jedno s druhým sa musí spojiť. Prorok odmieta kult, ktorý je cieľom seba samému. Odmieta tak pokušenie, prítomné vo všetkých náboženstvách, zachrániť si dušu zrnkom

incenzu alebo zapálenou sviečkou, čo je určite najpohodľnejšie alibi a dokonca je to predstieranie nábožnosti. Celá liturgia môže byť divadlom, ak niet obrátenia. A proroci neustále búšia a hovoria o týchto témach. Chcú súlad medzi vierou a životom.

Toto sú Izaiášove slová: „Čujte slovo Pánovo, kniežatá sodomské, počúvaj zákon nášho Boha, ľud gomorský! «Načo mi množstvo vašich obetí? – hovorí Pán. Nasýtený som zápalmi baranov a tukom kŕmnych teliec; v krvi býčkov, baránkov a capov nemám záľubenie. Keď prichádzate vidieť moju tvár, ktože to žiada od vás rozšľapávať mi nádvorie?»“ (Iz 1, 10 – 12). Aký sarkastický výraz tu použil: Kto vám káže, aby ste zodrali podlahu chrámu?

„Nepriťahajte viac márnú obeť, ona je mi dymom ošklivým. Novmesiac a sobota a slávne zhromaždenia? Nezniesiem hriech a slávnosť! Vaše novmesiace a sviatky nenávidí moja duša, stali sa mi bremenom, zunoval som znášať ich“ (Iz 1, 13 – 14). Tu zaznieva veľmi jasne paradox: Všetok svätý kult, ktorý Izrael obľubuje, prorok vystavuje polemike, sporu. „Aj keď rozprestierate dlane, odvrátim oči od vás; a keď aj hromadíte modlitby, ja ich nevyslyším, veď vaše ruky sú plné krvi. Obmyte, očistite sa, odstráňte mi pred oči zlobu svojich skutkov, prestaňte robiť zlo! Učte sa robiť dobro, domáhajte sa práva, pomôžte utláčanému, vymôžte právo sirote, obhajujte vdovu!“ (Iz 1, 15 – 17).

Izaiáš však postupne poukáže na pravý kult. Apoštol Pavol povie: „Aby ste svoje telá prinášali ako živú, svätú, Bohu milú obeť“ (Rim 12, 1). V tomto bode nastáva v reči proroka Izaiáša obrat. Boh, ktorý prostredníctvom hlasu proroka odsúdil triumfálne pokrytectvo, ktoré sa zahniezdilo vnútri chrámu, ponúka ešte raz svoje odpustenie. Je to psychologická hra: Boh je pripravený znova prediskutovať otázku, aby videl, že azda je ešte možné odpustiť.

„Podťe, pravoťme sa! – hovorí Pán. Ak budú vaše hriechy sťa šarlát, budú obieleňé ako sneh, ak sa budú červenat sťa purpur, budú ako vlna (biele). Ak budete popovlní a budete poslúchať, dobro zeme budete požívať. Ak sa však zdráhate a protivíte, meč vás pohltí, lebo hovorili ústa Pánove“ (Iz 1, 18 – 20).

Prorok je ústami Pána. Jeho slová vstupujú do konkrétneho života. Obža-

loby prorokov sú nepríjemné, rozrušujú. Nie sú to tie zvyčajné všeobecné apely na spravodlivosť, pravdu, pokoj, lásku, ktoré sú typické pre mnohých kazateľov, ktoré nerozrušia nikoho, ktoré nechávajú všetko nedotknuté, ako bolo prv. Ich obžaloba je presná.

Dnes veľmi potrebujeme kňazov schopných stať sa prorokmi, schopných stať sa hlasom, ktorý znepokojuje svedomie ľudí, kňazov schopných zanechať stopu v srdci spoločnosti. Hebrejská poetka Nelly Sach, ktorá zomrela v roku 1970, vo svojom texte opisuje úlohu proroka predovšetkým v súčasnej spoločnosti, ktorej dominuje zahmlené a bezmyšlienkové slovo. V balade Nelly Sach sa objavuje istý druh refrénu, v ktorom sa hovorí, že prorocké slová vedia poraniť, nie sú to nejasné alebo zahmlené slová, ktoré by sa potom rozptýlili vo vzduchu. Slová prorokov musia rozhodne vstúpiť na pole zvykov, do každodenného života. Toto sú jej slová: „Ak by proroci vnikli nočnými dverami spôsobiac rany (jazvy?) na poli zvykov; ak by proroci vnikli nočnými dverami hľadajúc ucho ako otčinu, ucho dnešných ľudí upchaté slamou, vedel by si počúvať?“

Pavol Strauss vnímal nedostatok prorockého hlasu v Cirkvi a jeho dôsledky na dejiny. Píše: „I kňaz, až po najvyššiu hierarchiu, je človek podrobený všetkým psychosomatickým zákonom. Hlúpa, neupravená kázeň je hlúpa kázeň, a nie Božie slovo. A nerozhodnosť, i najvyššej cirkevnej vrchnosti, v pravý čas je neodpustiteľná nerozhodnosť, ktorá niekedy spôsobila cez stáročia nenapraviteľné chyby a škody, a nie je len úžasná múdrosť dvetisícročnej Cirkvi. Ľudská slabosť je ľudská slabosť, a nie inšpirácia Ducha Svätého.“ Pri kázaní nejde v prvom rade o rečnícke umenie, o ktorom Strauss povedal: „Rozprávačské umenie sa mi nevmetí do nervov. Spôsobuje mi to hroznú vibráciu nudy. Prosím o prepáčenie za nezvyčajné vyjadrovanie.“ Nie, že by kázeň nemala byť aj krásna. Veď na evanjelického kňaza, ktorý ho učil latinčinu na gymnáziu, spomína: „Učil nás aj ľúbiť slovenčinu. Obdivovali sme ho pre jeho dikciu, čistú ako krištál, a pripíchlil som sa na ne jeden pohreb, kde kázal“.

Prorocké slovo rezonuje v srdciach ľudí, lebo odkrýva pravdu, ktorú je každý povinný hľadať a prijať, pretože bol stvorený pre život v pravde.

**(Pokračovanie
v nasledujúcom čísle)**

Advent 2017

Jozef Porubčan

Nová zmluva na obzore

(Jer 31, 31-34; Ez 37, 1-14; 34, 1-16)

Povstáva prorok za prorokom a prorokujú o nových dňoch, ktoré prídu. Znovu sa cítia voľní a uvedomujú si, že sú vyvoleným národom, a vedia, že ich čaká veľká budúcnosť.

Prorok Jeremiáš, ktorý ešte nedávno alarmoval za Boží zákon, teraz vo vyhnanstve zvestuje: „Pán hovorí: Ja urobím novú zmluvu s týmto národom. Starú zmluvu na kamenných tabuliach zruším, lebo nebola zachovaná. Urobím novú zmluvu, vpísanú a vrytú nie do kameňa, ale na dno ich osobnosti, do hĺbky ich srdc. A oni budú mojim ľuďom a ja budem ich Bohom.“

Prorok Ezechiel rozpráva o hroznom údolí ľudských kostí: „Videl som obrovské množstvo suchých kostí a počul som hlas Jahveho: Syn človeka, čo myslíš, ožijú tieto kosti? A ja som povedal: Pán môj, ty to vieš. A on mi povedal: Prorokuj a ja dám tým kostiam ducha a ja im dám život.“ A Ezechiel prorokoval – a kosti povstali a ožili a stalo sa z nich veľké vojsko.

Tak sa ozývali nové hlasy a nové proroctvá o budúcich veľkých dňoch. Odvalený kameň hmotárstva, ctižiadosti a pýchy dal vidieť a dýchať – a oni boli voľní pre vieru, nádej, voľní pre očakávanie Mesiáša. – Sám Pán príde, aby pásol svoj ľud. Pastieri už viac nebudú týrať svoje ovce, lebo on sám ich bude pásť.

(Myšlienky na každý deň, Dobrá kniha Trnava, 1990, s.23.)

„Straussa treba naozaj stále objavovať.“

(J. Porubčan v liste z 24. apríla 1994.)

„Povstáva prorok za prorokom a prorokujú o nových dňoch, ktoré prídu...“ - Nie je tu reč aj o našom Pavlovi Straussovi, ktorý sa nám – práve v dňoch tohoročného adventu – v svojej novovydanej povojnovej trilógii („Mozaika nádeje“, „Ecce homo“, „Tesná brána“) znova a s novou naliehavosťou prihovára so svojím proroctvom?

A prihovára sa nám preto, že **prišiel čas**, aby sme „odvalili kameň hmotárstva“, tej „**službe modle býka zlatého**“, o ktorej hovorí Pavol Országh Hviezdoslav v skladbe „Je obrátenie Pavla...“ (veď naozaj: advent je čas OBRÁTENIA!); „kameň ctižiadosti a pýchy“, a mohli tak „vidieť a dýchať“, a boli sme „voľní pre vieru, nádej a pre očakávanie Mesiáša“ – lebo ten čas je tu („**Hodiny Božej trpezlivosti ukazujú päť minút po polnoci!**“ – P. Strauss).

A aby sme začali žiť podľa „novej zmluvy“, ktorá „**bude vrytá nie do kameňa, ale na dno našich osobností, do hĺbky našich srdc**“. „Cez dvere, ktoré pootvorilo evanjelium, nemožno nazrieť do Božieho tajomstva ani bystrým zrakom, ani čo ako geniálnym umom, ale **jedine celým svojím bytím, celým srdcom. Božie slovo je život, ktorý poznáme len tak, že ho žijeme...** Kto nemiluje, nepozná Boha. Každý však, kto miluje, Boha poznáva, lebo Boh je láska“ (Porubčan).

„Nech nová zmluva, na ktorú sa v každom Premenení odvolávame, vznikne k životu nové nádeje, ktoré nám sľubuje Kristov príchod. Nech ich oživuje každým dňom, aby sme vo svojom očakávaní ani na chvíľu neochabli“ (Porubčan). (J.R.)

A to bolo okolo terajšieho Bagdadu, v ríši Husaina. Tie ťažkosti a krivdy trvali cez generácie. Až Boh poslal druhého Izaiáša, ktorý im priniesol nádej a odpustenie vín a otvoril im výhľad na mesiáša – Krista. – Aj dnešný svet je celý v babylonskom zajatí ríše zla. Jediný svetlý bod je výhľad na Krista. A v tom nám treba žiť, i pri perspektíve na mnohé a nevyhnutné zlo.

(8. 12.) Najväčší dar židovského národa svetu je Nepoškrvená. Večné tabernaculum bohočloveka. Anjel vedel o jej večnom určení. – A my sme šťastní, že ju môžeme zývať Ave Mária. Že si môžeme uvedomiť, že mohla jestvovať Milostiplná teraz i do večnosti. Ďakovať Bohu, že si to vieme uvedomiť.

(12. 12.) Celý svet je vykúpený a spasený. Z Kalvárie sa vylieva more milosti. Boh sa v Kristovi stal pochopiteľným človeku. My sme si sami prekážkou na ceste spásy. I ten národ tvrdej šije.

Kde sa dostane svet, keď sa to všetko zlé ešte vyhrotí. Ale už niet zúfalstva. Keď

Pavol Országh Hviezdoslav

Advent

*Príď, doba spásy! Čakáme ťa zdávna,
jak otcovia ťa verne čakali,
ba praotcovia ešte žiadali
ťa, dúfajúci, že sa zjaviš slávna:*

*i rozptýliš noc, v svetle neúnavná,
noc rabskej skrýše, hrobnej povaly, -
odvalíš kameň tarchy nemalý,
i z prs im skydne mura preohavná;*

*no nedočkali sa ťa – navzdor tomu,
že kajali sa horko, postili,
potili krvou, rvali šat si, vlasy:
zmučení sklesli... Ó, z ich strastí domu
vychádzajúcim na ich mohyly
lkať, aspoň tým už blesni, doba spásy!*

+

*Príď... Aj ver' príde ona, požehnaná
spasenia doba! Prudko priletí,
prv, než sa nazdá rákosť v podsvetí,
než vzkypí mu z úst nová kliatba, hana...*

*Ó, netrať mysle, nerúť do zúfania
sa, krdle verných! Vid', rán zánety
ti vlastných planú, planú v ústrety
- sta zore – zorám veľikého rána!*

*Závora pukne brány východu,
z nej vlnot šľahne jasný, bohatý
a oblečie svet do novoty žitia...
Až prikryje Boh tedy, pozve k hodu:
bedlite, proste, pejúc roráty:
nech rosí z nebies milosť úrečitá! –*

Pavol Strauss: Advent 1992

(1. 12.) Každá doba je adventná. Naša terajšia duplom. Vykúpení sme, ale ďaleko od spásy. – Je to svet plný očakávania. Čaká sa mier a ľudskosť v Južoslávii, konsolidácia v Rusku, porozumenie všade a nedozerná možnosť lásky.

Žalm 117 nás potešuje ako všetky žalmy; je víziou Božieho zásahu. Aj my, aj celý svet to čaká. Príď, Pane Ježišu!

(2. 12.) Svet vyzerá ako Bohom opustený. Tolko zla, tolko prelievania krvi a stály refrén z kalvárie: Prečo si ma opustil? Už verím, že po Bohu je diabol najmocnejší duch. Odvuhodné sú jeho eskapády naprieč svetom, naprieč všetkým zločinom a zlosynom, napospas daný všade! Faloš, úskoky, nepravda, rozstriedaný jed, všade hriech, terorizmus, záplava AIDS-u, absolútny úbytok lásky. – Čo by bolo, keby nebolo Pána Ježiša? Absolútne zúfalstvo!

(3. 12.) Napadlo mi, že Izraelčania boli odvedení do babylonského zajatia.

je tu láska ku Kristovi. Aj keď budeme ako zlí, tej sa nevyhneme.

(13. 12.) Nikdy nedovíďme do konca Božích zámerov. Aj zlo môže byť Božím pomocníkom. Podľa Izaiáša povolal perzského kráľa Cyrusa, ktorého prorok volá mesiášom, aby Babylonskú ríšu porazil, a tak ukončil dlhé zajatie Izraela. – To sú tie krivé cesty sveta, ktoré Boh narovnáva. Tak vyzerá stála nádej v končiacom advente. A tak sa upravuje pohľad našej slepoty na stálu blízkosť Božiu.

(17. 12.) Absolútna múdrosť Božia rozosiela do každej doby svojich prorokov a vizionárov, ktorí sú potvrdením stálej prítomnosti Pána Ježiša v každej dobe, v každom mieste a čase. Sú i v našej dobe a všade. – Budme šťastní a istí, že je Kristus i tu a teraz. Máme Matku Terezu a Bernadettu a Svätého Otca. Ale aj básnikov a žiarivé osobnosti. Nikdy nie sme sami.

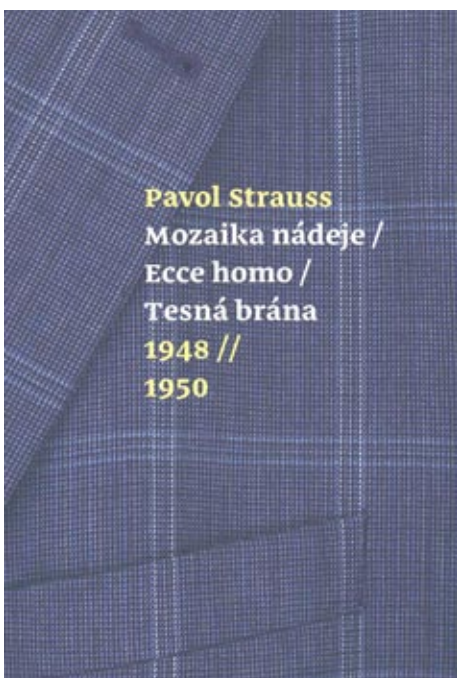
(Variácie o tom istom. Zbrané literárne a mysliteľské diela V., s. 314-318.)

Pavol Strauss nás volá k návratu do polovice 20. storočia

(K *jednozväzkovej reedícii Straussovej povojnovej trilógie „Mozaika nádeje“ „Ecce homo“, „Tesná brána“, Vydavateľstvo G-ATELIÉR, 2017, 294 strán*)

Keď sa Novovek so svojim totálnym odklonom od Boha blížil k vyvrcholeniu a k svojmu koncu, Pavol Strauss, mladý slovenský lekár židovského pôvodu, po vystriedaní všemožných európskych a iných svetonázorových smerov a prúdov v umení objavil v tridsiatke Krista, a omilostený 28. augusta 1942 prijal Krst. Lebo ako sám hovorí: „Nijaká skutočná konverzia sa nedá vysvetliť iba vonkajším alebo myšlienkovým, filozofickým a dogmatickým vývinom, vždy je predovšetkým dielom Ducha Svätého. Milosť sa nedá získať, iba obsiahnuť.“ - „...keď ma raz večer (manželia Munkovci – J.R.) vzali na litánie a zaznelo Tantum ergo, bolo moje vnútro rozhodnuté. Vedel som, že *toto je môj vnútorný svet, že sem patrí* (podč. J.R.) a padli vo mne všetky zábrany, všetky demagogické výhovorky.“ - „U krstných rodičov som spolu s nimi prežíval krásu a hĺbku kresťanstva. Život modlitby a lásky. Krásne prostredie krásnych ľudí. Boli voči mne nesmierne láskavi a pozorní.“

Stačilo pár rokov, aby sa ukázalo, že v duchovnom svete Slovenska došlo k významnému posunu s netušeným dosahom. Porovnajme svedectvo z najpopulárnejších úst Júliusa Pašteku, editora Strassových Zobraných literárnych a mysliteľských diel I. – X. (Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov, 2009 – 2012):

„Keď v štyridsiatych rokoch 20. storočia po prvý raz vstúpil do našej literatúry, hneď sa prejavil ako pozoruhodný mysliteľ, spisovateľ, konvertita. Ako začal publikovať, bolo zjavné, že v ňom prichádza silná, vyzretá, originálna osobnosť. Dokazovala to tematika, názory, štýl jeho príspevkov. Čo vtedy uverejňoval v spisovom Verbume i vo svätovojeťskej Novej práci, svedčilo o vyspelom, výnimočnom autorovi. Tematika Straussových príspevkov bola náboženská, filozofická, literárna, jeho myslenie reflexívne, analytické, meditatívne, jeho štýl nekonvenčný, britký, kultivovaný. Rýchlo sa zaradil medzi elitných domácich autorov. Už vtedy mal toľko premysleného i napísaného, že mohol vydávať dielo za dielom – až kým sa nad našou kultúrou nespustila po februárová „železná opona“.“

„Profesiou bol lekár, avšak aj ako spisovateľ sám sa považoval za „píšuceho lekára“. Svojimi dielami chcel liečiť dušu i ducha moderného človeka, rozvráteného psychicky aj morálne. Pretože bol európsky rozhladený vzdelanec, znalec literatúry, hudby, filozofie, prekračoval domáce kultúrne horizonty, videl problémy z vysokého európskeho nadhľadu. V našich pomeroch predstavoval výnimočný zjav európskeho formátu. Teda nielen lekár a liečiteľ, ale aj učiteľ vyššej duchovnosti a kultúrnosti, pozitívneho a povznášajúceho kresťanského humanizmu i eticky obrodenej domácej kultúrnosti.“

+

Nieкто by sa mohol rozpačito pýtať: prečo návrat DOZADU (až 70 rokov!)?

To je zaujímavá otázka. Po vhlbení sa do textu Straussovej trilógie budeme skôr nechápať, ako bolo možné, že nám pred toľkými rokmi predstavil nieкто takýto obraz stavu sveta, Európy i nás – i nás osobne! – a svetom to vôbec nepohlo, rútil (a rúti sa) s čoraz väčšou akceleráciou do istej záhuby?!

Dosiahli sme stav, keď už ani dozadu, ani dopredu, ani napravo, ani naľavo... nádejnej cesty niet. Ostala cesta jediná: NAHOR. - Čo nám to prorokoval Strauss pred 70 rokmi?

„Boh všetky cesty zatarasí a zostane len zvislý smer.“ - Alebo:

„Dejiny sú arénou, po ktorej po-

behával človek ako zúrivá, skrvavená šelma. No Krotiteľ ju vohnal do klietky, odkiaľ je už len jedna otvorená cesta, a tá vedie úzkou ohnivou bránou do slobody a milosti Božej.“

Páter Jozef Porubčan to vyjadril ne-skoršie rezolútne: „*Život vstúpil do štádia, v ktorom môže pokračovať už jedine v láske. Je to jediná nádej zeme, ako bola pre ňu jedinou nádejou živá bunka, čo sa na nej kedysi objavila.*“

Jediná nádej, jedine v láske!

A kardinál Robert Sarah svojej znamenitej knihe o stave dnešného sveta dá názov: BOH alebo NIČ!

Pavol Strauss nás teda svojou povojnovou trilógiou volá, aby sme (ako pri trojskoku) cívli na vzdialenosť, ktorá dovoľuje taký rozbeh a výskok, aby sme sa dokázali VZHUPNÚŤ na novú orbitu vedomia, ORBITU LÁSKY!

Po toľkých rokoch – v pravý čas!

(J.R.)

Na tomto mieste vydavateľ považuje za nevyhnutné uviesť, že tak ako u vydania zobraňujúceho diela Pavla Straussa i pri vzniku tejto edície „Výber z diela Pavla Straussa“ medzi zámerom a jeho realizáciou sa už „akoby zákonite“ nachádza nájdenie porozumenia a pomoci u pána Františka Mikloška, ktorý v tomto prípade s oduševnenou ľahkosťou jemu vlastnou sprostredkoval vydavateľovi možnosť vydávania edície v edičnej úprave pána profesora Júliusa Pašteku. A tak sa tento zámer o priblíženie literárneho diela Pavla Straussa dnešnému čitateľovi prostredníctvom samostatného vydávania jeho jednotlivých častí začína naplňovať vďaka láskavosti jeho synov Dr. Pavla Straussa, CSc, Dr. Jozefa Straussa, editora súborného vydania diela prof. PhDr. Júliusa Pašteku, DrSc, i pomoci Dr. Františka Mikloška.

Autorom výtvarného návrhu edície a sadzby titulu je Doc. Mgr. Ladislav Tkáčik OFMCap, Ph.D.

Vznik edície a vydanie titulu z verejných zdrojov podporil ako hlavný partner Fond na podporu umenia.

(foto: L.Tkáčik)

Dva prekvapivé objavy

1

Keď som sa chystal k úvahe o Straussovej povojnovej trilógii, spomenul som si, že my sme už kedysi o Straussovom krste museli v našich Listoch PS podrobnejšie písať... Listujem preto od začiatku číslo za číslom, a našlo sa to: v čísle 5 z roku 2006 (ktoré si používateľ Internetu pohodlne nájde na stránke Spolok Pavla Straussa) je podrobný opis okolností Straussovho Krstu (stránky 12-19).

Spokojný s nálezom vychutnávam si toto číslo spred 12 rokov (naozaj stojí za to!) – a zrazu mi na str. 2-3 skočí pred oči fotografia Jozefa Tótha a jeho článok PROPHETA HUIUS SAECULI. Článok o dojmach mladého adepta na kňazstvo zo stretnutí s *vôbec prvými* Straussovými článkami-esejami, ktoré sa zjavili na stránkach nového košického časopisu VERBUM v r. 1946-1947. - Teda dojem zo Straussových textov, ktoré sú pojaté aj do novej reedície jeho povojnovej trilógie!

• Jozef Tóth a Jozef Leščinský na valnom zhromaždení Spolku Pavla Straussa

Čítam to – a prichádzam k k nezvratnému presvedčeniu, že na krajšiu, vznešenejšiu, múdrejšiu... recenziu práve vydanéj Straussovej knihy by si sotva kto z nás, Tóthových súčasníkov, mohol trúfať! Neostáva nám teda nič iné, len vám, milí čitatelia (našich Listov PS, aj nádejní čitatelia Straussovej trilógie) tento článok odčitovať (so skrátením o tie časti, kde Tóth cituje pasáže zo Straussových esejí).

Čítajme jeho knihy. Sú to recepty pre všetkých a pre všetko, recepty lekára tela i duše. Je tragédiou tohto sveta, že oslepol a ohluchol, nevidí a nepočuje hlas Boží, ktorý zaznieva aj v diele tohto nášho velikána MUDr. Pavla Straussa. Jeho život i diela patria medzi tých, ktorí stoja v zástupe dobrých a svätých ľudí, ktorí sa presvedčili, že tento život sa nežije len pre tento svet, ale aj pre nebo, pre svet, o ktorom sv. Pavol apoštol povedal, že „ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú“.

(Trio Pavlov. Listy PS 11, s. 3)

Jozef Tóth

PROPHETA HUIUS SAECULI

(Reflexia na vstup MUDr. Pavla Straussa v rokoch 1946-1947 v časopise VERBUM nielen do slovenských, ale aj kresťanských svetových dejín.)

* * *

Prorok vstupuje náhle a často vôbec nečakane, a konštatuje, nediskutuje, nepolemizuje. Jeho výroky sú výroky pravdy, lebo pochádzajú z Pravdy.

Zázračná doba starozákonných prorokov sa zavŕšila sv. Jánom Krstiteľom, miláčikom Ježiša z Nazaretu. Ich výroky sa v dejinách naplnili a niektoré ešte čakajú na naplnenie. To nie sú prognostici ani futuroológovia. Sú to poslovia z centra Pravdy, ktorá všetko vie, všetko vidí, všetko ratuje. Tragédia človeka spočíva práve v tom, že sa nedá ratovať, pretože tento varovný signál sa v ňom hlási práve vtedy, keď mu to nevyhovuje.

XX. storočie, storočie najhroznejšej vojny, bolo zavŕšením foriem a spôsobu života, ktorý bol v rozpore so základnými pravdami ľudskosti a s axiómami človeka ako takého vôbec! Čiže v rozpore s Dekalógom a Evanjelium, bez ktorých sa nedá natrvalo udržať normálny, plnohodnotný ľudský život.

A práve v tomto storočí, po ukončení II. svetovej vojny, v rokoch 1946-1947 sa na dejisku našej slovenskej existencie objavil muž, ktorého videnie presahovalo bežný životný model, ale aj stereotypné chápanie veľkosti kresťanstva. V prvom ročníku časopisu pre kresťanskú kultúru VERBUM (1946-47, č. 3-4) v článku EXEAMUS IGITUR fotograficky fixuje obľudnosť vojny, ale aj to, čo bolo pred ňou a čo bude po nej, a to nielen v Európe, ale aj vo svete. Tento muž, MUDr. Pavol Strauss, lekár, chirurg, klavirista i spisovateľ dobre poznal ľudskú biedu a rany, ale aj východiská z týchto bludných a diabolských stavov. Jeho výpoveď je výpoveďou nielen svedka, ale aj proroka. V citovanom článku čítame: „Všetko ostalo trčať. Nič nie je – nie je tam, kde by malo byť. Všetci to cítia, mnohí to vedia, podaktorí to aj povedia.“

Ako starozákonný prorok videl i historické veci a udalosti v ich nadväznosti, spojení v ich príčinnom vzťahu. Jeho konštatácie sa nevzťahovali iba na toto obdobie, v ktorom boli napísané, a na situáciu tesne po II. svetovej vojne, ale majú všeobecnú platnosť. Tak sme to vnímali ako bohoslovci či mladí kňazi a ešte intenzívnejšie ich vnímame dnes, keď sme si ich pravdy overili životom!

Čítali sme ich ako výroky prorokov Jeremiáša, Izaiáša či Ezechiela. A celkom oprávnené, veď muž, ktorý to vraví, je *verus Izraelita!*

Retrospektíva na tvorbu a život Pavla Straussa v nás upevňuje presvedčenie, že kresťanstvo je jediný model, aplikovateľný na všetky špecifiky ľudského života, a to v optimálnej a v najhumánnejšej podobe, a nie je len náboženstvom, ale aj najdokonalejším antropologickým modelom.

Koncentrát Starého i Nového zákona – Desatora i Evanjelia, sa práve v Pavlovi Straussovi prejavili ako prorocká charizma, a to nielen poznaním, kontempláciou ducha, ale aj génami a posunom kontinuity na posledného proroka, sv. Jána Krstiteľa, ktorý rozpoznal znamenia časov a vedel, že on a ten, „ktorému nie je hoden rozviazať remienok na obuvi“, tvoria jednotu. A tá jednotu musí platiť aj pre svet. Je dobrá a krásna. Ak sa táto jednotu človeka a Boha rozbije, človek a jeho dejiny hynú tak ako v II. svetovej vojne i vo všetkých vojnách sveta: v hneve a zločinnosti. „Budete ma hľadať a zahyniete vo svojich hriechoch“ (Jn 8, 21).

Pavol Strauss hovorí dnes to, čo i v r. 1946-47. Zostáva lekárom-chirurgom, ktorý nielen operuje novodobé rakovinové nádory, ale robí obrovskú prevenciu pred rastom morálnych, sociálnych, kultúrnych i všeludských nádorov. Bol a je diagnostikom, ale aj liečiteľom chorôb moderného sveta, a jeho diagnostika má charakter profécie.

Je pre nás potešením, že práve v časopise VERBUM sa prezentoval tento **prorok nášho veku**, a že jeho výpovede mali a majú univerzálny charakter a platnosť uprostred podenkových sentencií učencých i primitívnych, ktoré mutujú svoje stanoviská ako infekčné baktérie a vírusy. Oslavy 60. výročia vzniku VERBUMU sú aj jeho oslavou, pretože tu zaznel jeho hlas, ako hlas volajúceho na púšti. Je to *homo integer, homo totus!* Vo Vydavateľstve Verbum ľudia jeho razenia to hneď poznali a prijali medzi seba. A tak ho na záver pozdravujeme biblicky: *Ave, propheta huius saeculi!*

Vrelá vďaka, drahý Jozef! Nemusíme lámať palicu nad národom, ktorý mal a má „prorokov nového veku“, čo „mali a majú univerzálny charakter a platnosť uprostred podenkových sentencií učencých i primitívnych, ktoré mutujú svoje stanoviská ako infekčné baktérie a vírusy“.

Prekvapivé objavy pokračujú

2

Nech nie môj syn, mňa by nebolo v závere onoho 5. čísla Listov PS napadlo začítať sa do podrobného záznamu z besedy pod názvom „Pavol Strauss a Slovensko“, ktorá prebehla na pôde košickej redakcie rádia LUMEN za účasti redaktorky Márie Čigóšovej a hostí (J. Rybák, J. Leščinský, L. Raši a J. Šišila). - Syn sa do toho začítal, a naraz mi ukazuje prstom na text:

Telefonát: Prešov, Lichvarčíková.

Chcem sa vám poďakovať za reláciu o takom vzácnom človeku, akým bol doktor Strauss... Poznám ho len skrze literatúru, ktorá sa mi dostala do rúk. Spomínam si na jeho trojdielne brožované dielo, a rada by som vedela, ako sa volajú tie jeho knižky...

Rybák: Spomínaná trilógia má názov Mozaika nádeje, druhý diel Ecce homo, tretí Tesná brána. Teraz v predaji tieto knihy nedostať vôbec, ale boli časy – a to bolo smutné – že ležali na pultoch a niekoľkokrát sa zlacňovali až na pár korun, kým sa nevypredali...

Lichvarčíková: *Ja som si ich nakúpila viac, aj som ich porozdávala, potom som ich komusi požičala a nevrátili mi... Rada by som ich znova získať, pracujem v zdravotníctve, a tie knihy, čo mám: Kolíska dôvery, Za mostom času, Život je len jeden, Torzo ticha, Človek pre nikoho - to je jedno ducho úžasné.... Ozaj je to veľmi vzácný človek...*

Rybák: Chcel by som využiť príležitosť k výzve, že také dielo, ako je táto Straussova povojnová trilógia – vôbec netušíme, čo to dnešnému Slovensku a dnešnej Európe má čo povedať! - by si zaslúžilo nové vydanie, kde by všetky tri diely boli spolu, a pritom vydané – lebo prvé vydanie je čitateľsky veľmi nevďačné - v dôstojnej podobe, hodnej toho obsahu... Je to veľká výzva pre slovenských vydavateľov...

Pani Lichvarčíková! Škoda, že som teraz v mojom adresári Vaše meno a adresu neobjavil - hneď by som Vám tú spomínanú knižku poslal. Ozvete sa mi...?

+

Aby sa nám to pekne zaokrúhlilo v zmysle straussovského „trinitárneho princípu“ (porov. str. 174 v trilógii), prihovorilo sa mi 5. číslo Listov PS ešte raz a ponúklo nám na str. 1 text, ktorý bude znova najlepšie celý zreprodukovať

„Keď to cezo mňa písalo...“ – V Straussovej novej knižočke, ktorú predstavujeme v tomto čísle Listov PS („Sme mocnejší než čas“), nájdeme takýto zápis:

(6. 11. 1989) Pretekárovi sa neraz prihodí, že znova obíde úsek alebo krajinu, v ktorej kedysi zvíťazil. – Aj ja som sa dnes vrátil do objektu, kde som mal svoju prvú verejnú prednášku. Zhluk udalostí, posledná cesta mimoriadnej ceny, zvláštneho života a krátkeho života, ktorý bol vystlaný hroznými ťažkosťami a ponížieniami a v ktorom bol personifikovaný zvláštny úkaz rovnakého vnímania života a smrti, medzi nimi žiaden zlom.

A potom zádušná svätá omša v kostole saleziánov, kde bola kedysi tá prednáška, z čias, keď to cezo mňa písalo. Lebo nechápem, ako to mohlo vzniknúť. Prvý článok v Mozaike nádeje.“

Ide o esej „Prečo som sa stal katolíkom“, ktorou sa začína Straussova knižka „Mozaika nádeje“. Tá prednáška sa odohrala 25. novembra 1945, a v kronike krúžku mladíkov dona Bosca zo Saleziánskeho ústavu v Bratislave sa o nej uchoval takýto záznam: „25. november 1945. Prednášková sieň je plná. Chlapci očakávajú program s osobitým a nezvyklým tichom. Prečo? Bude to niečo nezvyčajné? Veru hej! Prednáška, aká azda v týchto miestnostiach neodznala. Prečo som sa stal katolíkom. Bude hovoriť konvertita, človek vychovaný v bezbožníckom prostredí. A chlapci odchádzali dojatí. Také slová veru ešte nepočuli. Hovoril Dr. Pavol Strauss, lekár.“

O tri roky neskoršie, r. 1948, Strauss napísal esej „O šťastí byť kresťanom“, ktorú znova uverejňujeme na vnútorných stranách týchto Listov PS. Žiada sa nám zdôrazniť, že na túto esej sa plne vzťahuje to, čo Strauss povedal o „Prečo som sa stal katolíkom“. Že pochádza „z čias, keď to cezo mňa písalo. Lebo nechápem, ako to mohlo vzniknúť“. Dopredu upozorňujeme čitateľov, že po prečítaní tejto eseje na nich čaká ten istý pocit. Pociť vanutia nadprirodzeného Ducha, ktorému Strauss len prepožičiava hlas a pero.

(Július Rybák)

Veď naozaj: ak sme si osvojili presvedčenie, že Strauss sa stotožnil s Kristom na spôsob sv. Pavla, že „už nie som ja, ale žije vo mne Kristus“, potom Posolstvo, s ktorým Strauss prvý raz „vystúpil na scénu“ u mladých saleziánov – posolstvo z čias, „keď to cezo mňa písalo“ – nemohlo byť iným ako JEHO posolstvom.

Ak teda dnes berieme do rúk knižku z týchto čias, ktorú otvára tá istá esej „Prečo som sa stal katolíkom“, nemôžeme ju – po uplynutí 70 rokov! - vnímať ináč iba s vedomím, že „Situácia je krajne vážna. Je päť minút pred dvanástou.“ „Ťažká ruka Božia visí v hroznej blízkosti nad svetom“ (Strauss).

„Čochvíľa nezvyší zo sveta iba púšť mravná a kultúrna, ktorá sa zrúti do seba. Svet a jeho civilizácia sa dajú budovať iba na správnom základe myslenia a mravov. Všetky zlyhali. Kresťanstvo poslali do výslužby. A nepôjde to ináč, ako to s ním znovu skúsiť.“

Jozef Tóth

O r a t i o za blahorečenie MUDr. Pavla Straussa

Pane, Tvoje Slovo, ktoré je Život a je aj životom sveta, si testamentárne odovzdal svojim učeníkom – apoštolom: „...hlásajte Evanjelium všetkému stvoreniu“ (Mk 16, 15). Tvoj služobník a syn Evanjelia Pavol Strauss to dokonale pochopil a ako pôvodne syn Starého zákona Tvojím osvietením sa presvedčil, v čom a v Kom sa završil Zákon Mojžišov! Prijal a pochopil slová Evanjelia a Ježiša prijal ako Mesiáša, ktorého očakávalo celé pokolenie! Stal sa vyznávačom a moderným apoštolom, novodobým Pavlom! Pane, Ty si ho zaštepil bleskom krstu, o ktorom sa vyjadril: „Po sv. krste som vedel, že som doma. A definitívne.“ Stal sa novým človekom a rozhodol sa, aby si dar, ktorý týmto osvietením dostal, neponechal len pre seba. Platilo aj preňho: „hlásajte...“ A tak vytvoril určitý druh evanjeliového odkazu: vytvoril monumentálne veľdielo,

duchovne pretavené turíčnym Duchom, ohňom, ktorý zohrieva, osvecuje, a to aj hluchých a slepých tohto sveta. V tomto veľdiel pre najjednoduchších i pre najvzdelanejších aplikuje slová Evanjelia na každodenný život, aby ho všetci pochopili ako tí v Jeruzaleme na Turíce. Jeho diela sú prepisom Evanjelia do všetkých životných situácií a pôsobia ako oživujúce injekcie pre tento rozporov plný a chorý svet. Ako lekár poznal choroby duše i tela, ale poznal aj jeho diagnózu, spôsob uzdravenia. Je to univerzálny a jediný liek: „Instaurare omnia in Christo – Obnoviť všetko v Kristovi“. Iný variant neexistuje. Potvrďuje to ďalšie svedectvo Evanjelia: „...bezo mňa nemôžete nič urobiť“ (Jn 15, 5).

Prosíme Ťa, Pane, za Tvojho šíriteľa Evanjelia životom i literárnym dielom Pavla Straussa, aby si ho za využitie všetkých talentov, ktoré si mu dal, zaradil medzi tých, ktorí sa pri Tebe nazývajú blahoslavenými; aby nás liečil aj zhora z najväčšej choroby sveta: z nevery, z nedodržiavania Tvojho zákona, zákona lásky. Pane, prosíme Ťa, vyslyš nás!

Listy PS 16-17, 2011, s. 5.)

Peter Fogaš Ukončenie môjho doktorátu

Rimania ten deň nazvali Čierny piatok (*Venerdì nero*). Všetky spoločnosti, zabezpečujúce mestskú hromadnú dopravu, vyhlásili štrajk. Odstavili vlaky a električky, zaparkovali autobusy, zamkli vstupy na stanice metra, dokonca aj eskalátory v podzemných parkoviskách nehybne vítali sklamaných chodcov.

Bolo 16. júna 2017 a Pápežská univerzita Gregoriana mi stanovila tento dátum na slávnostnú obhajobu mojej dizertačnej práce *Kresťanská skúsenosť Pavla Straussa (1912-1994). Spiritualita lekárskeho povolania*. Na štvrtú hodinu popoludní som išiel prvýkrát za šesťročné postgraduálne štúdium do školy autóm. Z Pápežského slovenského kolégia sv. Cyrila a Metoda, ktoré sa nachádza na severnej periférii Večného mesta, sa kňazi študenti na univerzity v meste zväčša dostávajú trojbojom autobus (resp. auto) – vlak – metro. Tri až štyri hodiny denného putovania, ak rátame cestu tam a späť. Kvôli generálnemu štrajku som musel využiť služby osobného šoféra na červenej OpelCorse (*grazie, Don Matteo*). Zaparkovali sme pod parkom *Villa Borghese*, popri Španielskych schodoch a Fontáne di Trevi sme dorazili na *Piazzadella Pilota* v predstihu, aby sme si overili, či v aule funguje projektor na prezentáciu (Jožko zvládol úlohu technického asistenta excelentne). Aj pohár prosecca sme stihli, bolo dosť času a rímsky letne horúco.

Pred začiatkom ku mne prišiel kolega Lubo Majtán a odovzdal mi pozdrav od slovenského veľvyslanca pri Svätej stolici Petra Sopka. Pozvánku na obhajobu som mu dal na rozlúčkovej opekačke Slovenskej katolíckej misie, ktorá má na starosti pastoračnú našich veriacich v Ríme. Veľvyslancovi povinnosti nedovolili na obhajobu prísť, hoci by bol veľmi rád prítomný. Aj on patrí medzi tých, ktorých Dr. Pavol Strauss kedysi operoval.

Na inej grilovačke, tentoraz v Pápežskom kolégiu, som ponúkol pozvánku aj kardinálovi Jozefovi Tomkovi. Jeho reakcia bola bezprostredná: „*To je výborné, že dávate Pavla Straussa do popredia. Z neho by raz mohol byť krásny blahoslavený...*“ Presne touto myšlienkou aj končí moja tristostranová práca – túžba mnohých po jeho blahosladení nepôsobí vôbec naivne či neopodstatnene. Práve naopak, jeho osobnosť a životný príbeh spĺňa všetky predpoklady, aby sme sa v slovenskej cirkvi serióznejšie zamysleli nad možnosťou začať beatifikačný proces.

Obhajoba sa konala v paláci *Frascara*, kde sídli Inštitút spirituality, v Aule F007 na prízemí, kam som mnohokrát prichádzal na prednášky, a preto som ju dôverne poznal. Hoci v nej nie je nainštalovaná klimatizácia, predsa sme sa nepotili, keďže miestnosť je na prízemí uprostred budovy, chránená pred slnečnými lúčmi mohutnými múrmi. Zelené stoličky sa (aj kvôli štrajku) zaplnili skromne.

Štatúty univerzity stanovujú priebeh obhajoby nasledovne: Predseda komisie privíta prítomných a vyzve kandidáta, aby začal modlitbou. Prvú polhodinu sám predstavuje svoju dizertačnú prácu. Druhá desať minút hodnotí priebeh a výsledky doktorandovho výskumu a dvadsať minút mu kladie otázky. Poslednú polhodinu sa vyjadruje oponent, opäť najprv desať minút hodnotí a potom dvadsať minút sa pýta. Na záver, po krátkej porade trojčlennej komisie, predseda prečíta formulu udelenia doktorského titulu.

Hodina a pol sa natiahla takmer o dvadsať minút. Predseda Anton Witwer, SJ bol vďačný za historicko-politický kontext Straussovho príbehu, hlavne kvôli súvislosti s jeho birmovnými rodičmi Munkovcami, ktorých pozná z prebiehajúceho beatifikačného procesu. Takisto poukázal na dôležitosť konkrétnych a rôznorodých okolností v živote jednotlivca – v našom prípade Pavla Straussa – pre formovanie jeho duchovného života a pre vplyv na jeho rozhodnutia. A samozrejme pre naše poznanie a rozprávanie o ňom.

Oponent Rossano Zas Friz DeCol, SJ najviac vyzdvihol metodológiu druhej časti, ktorá skúma celý priebeh Straussovej duchovnej skúsenosti od ranného detstva po smrť. V práci bola použitá *fenomenicko-kognitívna metóda na skúmanie kresťanského života a jeho vývinu*, ktorú sám v posledných rokoch vypracoval a doteraz bola aplikovaná iba v jednej dizertácii o blahoslavenom kardinálovi Johnovi Henry Newmanovi. V písomnom hodnotení uvádza, že „je zaujímavé odôvodnenie použitej metódy v druhej kapitole, ako aj jej aplikácia v tretej až piatej kapitole, čo svedčí o účinnosti tohto postupu pri jeho konkrétnej aplikácii v skúmaní života viery.“ Dizertáciu si prečítal pozorne, aby videl „ako si žije jeho dieťa“, ako svoju metódu vo svojom príhovore s úsmevom sám nazval. Moderátor Ján Ďačok, SJ si spomenul

Peter Fogaš, druhý zľava

na svoje „predjezuitské“ časy, kedy pôsobil ako lekár-internista v Nitre a vtedy už staručkému Straussovi robil USG brucha. Dizertáciu ohodnotil veľmi pozitívne. V posudku o nej napísal, že je originálna a prináša kresťansko-katolícky profil osobnosti, ktorá si zaslúži byť študovaná, lepšie poznávaná a odporúčaná ako príklad žitej viery (...) vyváženým spôsobom predstavuje laika, ktorý sa po svojej konverzii z židovstva oddal Kristovi a jeho Cirkvi a napriek ťažkému komunistickému prenasledovaniu ostal verný až do svojej smrti“.

Ako divák som sa predtým zúčastnil na viacerých obhajobách a neraz som bol svedkom, ako sa doktorand musel riadne zapotiť pri otázkach, ktoré od konzultanta a oponenta dostával. Mňa takáto paľba obišla. Vďaka Bohu. Otázky boli k veci, niektoré sa zodpovedali ľahko, z iných som sa musel trochu vykoktať. Na pohostení v školskom bufete *GregCaffè*, ktoré nasledovalo po ukončení obhajoby, som podišiel k pátrovi Rossanovi a hovorím: „Boli ste ku mne veľmi štedrý.“ On mi na to: „Áno, mohol som trochu vyrývať, ale načo? Mal som aj poznačené niektoré detaily na ujasnenie, no práca vo svojom celku je veľmi kvalitná, preto sa mi zdalo zbytočné zapodievať sa drobnými nedostatkami.“

A preto rímsky čierny piatok pre mňa nebol čierny. Skôr bol požehnaný. Doslova som vnímal pohodu a príjemnú atmosféru zo všetkých zainteresovaných ako maličkú odmenu od Boha za všetky prebojované dni nad textami a pri počítači za posledné tri roky. Dizertácia bude v najbližších mesiacoch publikovaná v taliančine, tridsať kusov požaduje univerzita, ďalšie kópie rád podarujem každému, kto bude mať záujem. Predhovor k nej mi prisľúbil napísať páter Witwer. Potom sa rozhodnem, akou formou ponúknem výsledky svojho štúdia aj slovenskému čitateľovi.

Július Rybák

K 110. výročiu narodenia Ladislava Hanusa

(26. 2. 1907 – 24. 3. 1994)

(10. 3 1994) Úbohé Slovensko. Doteraz ešte nebola taká roztržka a nejednotnosť našich poslancov. Roztržka všetkých proti všetkým nevestí nič dobrého. V nikom a v ničom nevidno náznak kresťanstva. Len Duch Svätý nás cez naše vnútro môže zachrániť. Pritom nás opustil **Prof. Lacko Hanus**, najväčšia a najušľachtilejšia slovenská osobnosť. Bože, pomôž nám.

(Pavol Strauss)

* * *

Ťažšie ako chlebová núdza dolieha na nás duchovná núdza. To najťažšie sa všeobecne pociťuje a uvedomuje, a verejne vyhlasuje: to najťažšie v tomto našom čase je nedostatok osôb, nedostatok vedúcich osobností. Nie konflikty, akokoľvek ťažké, sú tu najväčšie pohromy. Ale to, že nemáme osobnosti veľkého formátu, ktorá by sa s tým pozápasila svojím ingéniom. Užho je osobný rozum, osobné rozhodnutie, ktoré ničím nemožno nahradiť. Personalita je dar zhora. Za ktorý sa treba modliť.

...Odskočilo sa do Nitry do Straussovcov, na subtilný rozhovor s Paľkom Straussom. Primár, chirurg, kapacita, filozof, básnik, hudobník. Starý priateľ, aj s manželkou z Mikuláša. Zduchovený konvertita. Vzácný idealista. Žije vo svojom čistom vysokom duchovnom svete. Ako je potrebné pre náš život, že exaktnú vedu spája s kultúrnou univerzálnosťou a s integračnou hĺbkou.

Špeciálnosť sa tu prehodnocuje hierarchiou hodnôt. Ako pútavo sa nám čítajú jeho knižočky – meditácie o živote a smrti, o láskavej bolesti a o všetkom, čo môže dušou človeka hýbať (Zákruty bez ciest). Solilokvia sú to, kde myšlienky spontánne samy sa registrujú...

Dobre si zaštepíť tieto zrnká pre život. Zásady a zásadovosť potrebujeme. Sú to zväčša paradoxy. Môžeme povedať, náš Chesterton. V čase znehodnotenia hodnôt, v čase duchovného chaosu, nedá sa ináč písať, iba v paradoxoch. Nech to len dobre udrie po nose. Nech to len morí lúštením. S Paľkom Straussom, v jeho pracovni zapadnúť, vysoké sympóziu. Tichá melanchólia. Presvitá veselosť vykúpeného dieťaťa. Aj v dnešnom čase sú niekde duchovné hody.

(Ladislav Hanus)

Začiatkom septembra 2017 mi z krakovskej tlačiarne doniesli novú knižočku pod názvom „Prvý rok nového tisícročia“. Obsahuje výber z mojich denníkových záznamov od 1. januára do 31. decembra roku 2001. To je ten pamätný prelomový tragický rok, keď sa 11. septembra po teroristickom útoku zrútili new-yorské „dvojčky“... Bolo preto pochopiteľné, že keď sa blížilo 16. výročie tejto udalosti, potiahol ma presvedčiť sa, aké stopy to zanechalo v mojom zápisníku z oných dní... Záznamy z 12. septembra 2001 pri tejto príležitosti vynecháme (zvedavý čitateľ si ich nájde). Čo ma však teraz po 16 rokoch „šokovalo“, bol záznam z 13. septembra, z ktorého sa dozvedám, že včera sa mi v predajni kníh ponúkla do rúk knižočka **Romana Guardiniho**, ktorého bol Ladislav Hanus „vyznávačom a stúpencom“ (J. Pašteka): „Technika a človek“. A čuduj sa svete: v čase, keď som sa nemohol ubrániť asociáciám s Babylónskou vežou, vidiac z obrazoviek, ako sa rúta dve najvyššie veže, ktoré najkoncentrovanejším spôsobom stelesňovali KAPITÁL – práve v tom čase Guardini obrátil moju pozornosť od tejto desnej prítomnosti – k budúcnosti, k UTÓPII, lebo „utópie sú často predchodcom veľmi vážnych rozhodnutí a činov“. Stojí za to, aby sme si túto pasáž odcitovali:

„Skúsím trochu fantazírovať: utópie sa už neraz stali skutočnosťou preto, že ich pokladali za absolútne legitímne. Predstavil by som si akúsi duchovnú radu národa, v ktorej by vzájomne najlepši politici všetkých čias toto zohľadňovali. Ľudské bytie pokročilo tak ďaleko, že človek je vydaný napospas sám sebe, možnosti konať skazu sa stali neprehľadnými a dozrel čas na novú čnosť: duchovné umenie vládnuť, kde človek, ktorý zväznel na základe mnohých skúseností, vstupuje bez obáv do jednotlivých oblastí myslenia a života. To by sa udialo u tých najlepších. Aktívne ľudské vedomie by bolo schopné poňať celú ľudskú existenciu, a oni by zväzili pravdivo, suverénne a vecne to „res hominis“.“

Guardiniho pojem „duchovné umenie vládnuť“ mi nedá, aby sme si tu nepripomenuli slová Pavla Straussa: „Každý verejný činiteľ je všade vo svete intrigami nastolený samozvanec. Vo všetkých typoch spoločnosti. Trpený zhora i zdola. Býva to tvorivými myšlienkami nezatažené individuuum, ktoré si zľahka a nezodpovedne zvykne na nepripravený post. Doba ho ani nestroví, ani jej nepridá na hodnotách. Ale zľahka naňho

zabudne, pri náhlohm úmrtí. – Úbohé opustené telo, zavalené kvetmi zlého svedomia a falošnou posmrtnou laudáciou. Pitevňa, márnica a hrob sú konečnými zastávkami každej kariéry. Kto nezapustil korene do sveta ducha zažíva, je i potom vykoreněný. Kto žil len telu, zostáva len telom.“

Je zaujímavé, že citovanú pasáž z Romana Guardiniho predchádza takýto záhadný text: „Guardini sa mi odmenil, že som si kúpil jeho knižočku „Technika a človek“ a začal si ju pomaly rozčítavať. – Ponúkol mi také proroctvo RUŽE SVETA, že krajšie motto k Andrejevovi si nemôžem ani priať. Guardiniho spája s Andrejevom to, že „mal schopnosť predvídať“ (ako o ňom hovorí v doslove Walter Dirka).“ – To si žiada vysvetlenie.

Daniil Leonidovič Andrejev (2. november 1886 – 3. marec 1959), ruský básnik, mysliteľ a vizionár, bol po vojne uväznený a všetky jeho rukopisy mu zhabali. Z dvadsaťročného odmeraného trestu si odpýkal 10 rokov vo väzení vo Vladimíre. Prepustený bol ako ťažko chorý a po dvoch rokoch zomrel. Jeho manželka Alla Andrejevová sa českým čitateľom prekladu jeho monumentálneho diela Ruža sveta (Praha 1996), prihovorela slovami:

„Tvorba bola jeho životom, jeho dychom. Písal vždy, aj vo väzení. Zrekonštruoval hodne veršov, napísaných predtým,.... hlavne však napísal na nečisto tri svoje základné knihy: poetický súbor Ruskí bohovia, poetickú drámu Železné mystérium a knihu Ruža sveta, ktorú čítate... Počas 23 mesiacov života na slobode, darovaných Daniilovi Bohom, prácu nad týmito dielami ukončil. Základom oných kníh je osobná duchovná skúsenosť autora. Najskôr by to bolo možné nazvať ako „duchovidedctvo“, „vizionárstvo“. V žiadnom prípade je to nie teológia ani filozofia; je to vysoká poézia, t.j. vyššia pravda v prastarom a pôvodnom zmysle toho slova.“

Obrátime sa k tej časti odkazu Daniila Andrejeva, ktorá súvisí s našim citátom z Romana Guardiniho. Andrejev sa „stavia po jeho boku“ už svojou obranou UTÓPIE. Na časté výčitky, ktoré náš „triezvy rozum“ adresuje proročným duchom, reaguje slovami: „Pravdaže, nájde sa dosť ľudí, ktorí hneď začnú namietat, že plány Ligy sú nepraktické a nereálne. Ach, či ja mám rád týchto vyznávačov politického realizmu! Niet nemravnosti, niet sociálnej nehanebnosti, ktorú by nevedeli zakryť týmto úbohým figovým listom! Niet umŕtvujúcejšej a uzemňujúcejšej zátaže, ako sú reči o politickom realizme ako protiklade všetkého vzletného, nadšeného, duchovného.“

Dovolím si odbočenie. Svojho času (pri čítaní knižky Carla Carretta „Lebo si môj otec“) sa mi na obranu týchto „utopistov“ žiadalo citovať trefné Carrettove slová: „Je to utópia? Pravdaže! Všetko, čo Boh vo svojom pláne pripravil pre človeka, je také veľkolepé, že to možno označiť ako utópiu. – „Budte teda dokonalí, ako je dokonalý aj váš Otec nebeský“ (Mt 5, 48). Utópia! „Nové prikázanie vám dávam, aby ste sa navzájom milovali, ako som vás ja miloval, aj vy aby ste sa tak milovali“ (Jn 13, 37). Utópia! „Dobrorečte tým, čo vás preklínajú, modlite sa za tých, čo vás ohovávajú“ (Lk 6, 28). Utópia! Je to utópia lásky.“

V tomto svetle sa náš zmysel pre realitu, tento náš triezvy rozum ukazuje ako „šialenstvo vždy len triezveho rozumu“ (Pavol Strauss), oproti ktorému stojí skutočná **múdrost** „životného elánu a rozžhavených srdc a duší“ (Strauss).

Čím Andrejev najviac „naväzuje“ na citovaného Guardiniho, je Guardiniho vízia akejsi **duchovnej rady národa**, zloženej z tých **najlepších** ľudí, ktorí sa dopracovali k **duchovnému umeniu vládnúť** (či boli obdarení touto milosťou)... – V čase, keď „oblasť sociálno-politických procesov priťahuje k sebe... zďaleka nie najduchovnejších predstaviteľov ľudského rodu, ale práve najmenej duchovných“; keď stojí pred nami úkol prekonať „obrovské vákuum duchovnosti, ktorého pred polstoročím ešte nebolo“ a „hypertrofovaná veda je ho nie vstave zaplniť“ (Andrejev) - prichádza tento s víziou (presnejšie: tlmočí nám víziu, ktorá mu bola zverená), že „východisko je iba v uznaní jednej-jedinej cesty, v tom, aby sa nad Všesvetovou federáciou štátov ustanovila istá nezdiskreditovaná, nepodplatiteľná inštitúcia s vysokou autoritou – inštitúcia etická, nadštátna a neštátna, lebo povaha štátu je v svojej povahe mimo etiky“.

+ + +

Na počesť 110. výročia narodenia Ladislava Hanusa sa v Kňazskom seminári biskupa Jána Vojtaššáka na Spišskej Kapituli konali „Vikendové dni kresťanskej kultúry“. Tam som prihlásil prednášku na tému, ktorej sme sa začali venovať už v minulom čísle Listov PS (30): „Za veľduchmi s veľkým srdcom v páre“. Už vymedzenie cieľa tohoročných Dní kresťanskej kultúry naznačovalo, že pri tejto téme nemožno obísť takých „veľduchov s veľkým srdcom v páre“, ako boli **Ladislav Hanus a Romano Guardini**, ktorého bol Hanus „vyznávačom a stúpencom, ktorým sa inšpiroval myšlienkove aj literárne“ (Július Pašteka): „Cieľom týchto Dní kresťanskej kultúry je vyvolať predovšetkým u mladej slovenskej generácie zá-

ujem o kresťanskú kultúru, naväzujúc tak na myšlienky teológa Romana Guardiniho, na ktorého nadviazal slovenský filozof kultúry prof. Ladislav Hanus, ktorý vrchol kultúrnosti videl v nábožnosti.“

Hanusova znamenitá monografia: „Romano Guardini. Mysliteľ a pedagóg storočia“ (Lúč 1994) ma znova navrátila k téme Guardiniho **budúcnostného výhľadu**. – Opierame sa pritom o dve posledné kapitoly tejto monografie, v ktorých Hanus podrobne rozboru Guardiniho povojnovú prácu „Koniec novoveku“. V tejto práci Guardini skoro pred 70 rokmi vyslovil postulát, ktorý aj dnes vyvoláva u značnej časti slovenskej inteligencie údiv: „Guardini v tomto čase vystupuje ako prvý s výpovedou: doba, ktorá má názov „novovek“, sa končí. A to, čo sa koncom (dvadsiateho – J.R.) storočia naznačuje, nie je prostým a priamym pokračovaním novoveku, ale je to **nástup doby novej** (podč. J. R.), od „novoveku“ odlišnej.“

Práve preto, že nás na hranici tisícročia, ktorou sme nie tak dávno prešli, musí zaujímať, v čom spočíva tento „nástup doby novej“, akými atribútmi sa vyznačuje, sme sa rozhodli aj na stránkach Listov

PS uverejniť (v trochu skrátenej podobe) záverečnú kapitolu Hanusovej monografie o Guardinim, ktorá má názov **FUTURÁLNA PERSPEKTÍVA** (str. 163-169).

Pre nás je to významné o to viac, že tá kapitola nádherne súznie s „futurálnou perspektívou“ Pavla Straussa, ako o tom svedčia napr. takéto jeho výroky (z tej istej doby!):

(1. 3. 1950) Zdá sa, že nik nechápe, čo chce Pán Boh touto dobou a v tejto dobe. Nechápeme ho my laici, no nechápu ho ani kňazi. Akoby jeho pozvanie trafile pomimo, nie do stredu našich srdc a svedomí. – To je tá nová doba, po ktorej bude a má byť všetko iné, tá nová, dosiaľ nepomenovaná a nepokrstená doba. Doba, v ktorej majú nastať nové vzťahy medzi ľuďmi, doba otvoreného pohľadu a srdca, doba bez strachu a tieňov podlosti a zlosti. (...)

Boh nás volá. Volá nás celých. A pretože do jeho smeru nastavujeme a naladujeme len čiastku seba, nečujeme všetko, nečujeme správne. – Svet chce byť iný. A my sa vzpierame. To je nesúlad sveta. Dajme sa cele Bohu a svet nás bude mať na nepoznanie nových.

Romano Guardini - Ladislav Hanus

Futurálna perspektíva

Bolo treba veľmi silných otrasov, aby sa pokolenie prebudilo z prírodného a kultúrno-civilizačného optimizmu. 20. storočie nimi poslúžilo. Najväčšou udalosťou nášho veku je náhle poznanie: že práve vrcholný výkon vedecko-technického pokroku, jeho posledné slovo, sa môže obrátiť proti človeku – môže privodiť konečnú skazu ľudskému pokoleniu na zemi, na jeho dejinnej ceste. Poznanie to nevyplýva z možných perspektív výpočtov, ale z existenciálneho zážitku. Premocný tento šok prebúda ľudstvo z poltisícročného mariva. (...)

„Novovek sa tvári, ako by hmotnosť sveta, ak sa dostane do okruhu slobody, bola práve tak zaistená ako v prírode. Akoby tu vznikla nejaká príroda druhého stupňa, na ktorú sa dá takisto spoľahnúť ako na prvú. – Vzniká tým nedbanlivosť, nesvedomitosť v narábaní bytím, ktoré je pozorovateľovi o to nepochopiteľnejšie, čím presnejšie sleduje beh kultúrneho diania.“

„Na každý spôsob, buržoázna povera vo vnútornú spoľahlivosť pokroku je otrasená. Mnohí už tušia, že kultúra je niečo inšie, než si to myslel novovek: nijaká krásna istota, ale riziko na život a na smrť, o ktorého konci nikto nevie.“

Novovek vznikol ako reakcia na stredoveké nadprirodzené, náboženské i mravné viazanie. Od počiatkov do konca je ovládaný veľkou vášňou, ktorá jeho

dejinám dáva dynamicko-dramatický spád. Kdekoľvek sa stretne s jeho typickými reprezentantmi, v písme či slove, narážame na tento typicky novoveký resentment: na akýsi podráždený protest. Adverzárius je koniec koncov vždy ten istý. Vášnivost reakcie vedie novovek do veľkého dobrodružstva slobody, odpútania sa od niečoho, protestu proti niečomu, do nedozerných dôsledkov tohto dobrodružstva, do troch alternatív jeho konca: do zániku, k rezignácii alebo ku konverzii.

Vášnivost ošialu slobody utlmuje v novovekom pokolení mravnú konsideráciu nad spádom pokroku. Vlastnosť, ktorá novovek podstatne charakterizuje, je mravná bezstarostnosť, mravná neproblematickosť.

Je to jeho poznávací a rozoznávací znak. Pokiaľ táto mravná bezstarostnosť, táto až pubertálna ľahkomyselnosť dobrodružnosti bez vedomia mravnej zodpovednosti trvá, trvá typicky novovek. V hocakom prejave na ňu narazíme, vieme, že máme do činenia s typickým, ešte nerevidovaným, ešte neskorigovaným, ešte neprebudeným, ešte nevytriezeným novovekom. Niežeby týchto znakov ubúdalo. V našej prítomnosti žijeme v ovzduší obnoveného a oživeného racionalizmu, obnoveného prírodného a civilizačného optimizmu, entuziazmu kvantitatívnej ekonomickej produktivity a prosperity.

Veruže, prítomnosť sa v ničom nepoučila na trúchlivých skúsenostiach a poznatkoch histórie.

Svoju dejinno-filozofickú poučku stavia Gardini taktó. Každá historická epocha vzniká z konkrétnych časových príčin. Vpracúva sa do istého okruhu bytostných otázok a problémov; má za dejinnú úlohu na tieto otázky odpovedať a svoj okruh problémov riešiť. Nastupuje s istou sumou svojej potenciality. Je živá, kým pokolenie verí v svoje ideály, kým ideály majú svojich nositeľov. Trvá, kým trvajú jej duchovné dispozície, kým má dobe, dejinám, svetu čo povedať. Zaniká, keď svoje slovo už vypovedala, keď nemá už čo povedať.

Novovek svoje slovo dejinám už vypovedal. Už nemá čo povedať. Novovek sa už končí.

Že nemá už nositeľov svojich ideálov, dá sa povedať sčasti: upadá spoločenská vrstva meštianstva, ktorej osud s osudom novoveku vnútornou spojitostou bol spojený. Nakoľko sa jeho hesiel ujímajú „Junghegeláni“, životnosť novoveku sa predlžuje, po ďalšie príučky tragédie dejinných skúseností, po ďalšie otrasy, vytvorení a mravné uzobranie.

Mravná bezstarosťnosť je poznávacím znakom novoveku. Ako sa však čoraz zreteľnejšie prejavuje duchovné „vstúpenie do seba“, znepokojenie nad dobovými problémami, do hĺbín otvorené hľadanie východiska – tento jav, podľa Gardiniho, sa už vymyká z rámca novoveku. Je už prejavom veku nového, na ktorého prahu, koncom storočia, už stojíme, a ktorý ešte nemá mena. Poznávame ho len z istých jeho náznakov.

Prvým jeho náznakom je spomínané prebudenie svedomia. To súvisí s hlbšou zmenou v zmýšľaní; s tou, že sa už uznáva nadpozitívna záväzná norma ľudského konania, ako i orgán, ktorý je touto normou riadený. Láme sa tým autonómnosť človeka i autonómnosť jeho kultúrnych oblastí. Norma tá nevyplýva z odbornej kompetencie oblasti ani len z pozitívneho nariadenia. Ona vyplýva z prirodzenosti ľudskej. Väzí v jeho bytostnom, metafyzickom základe. Hlásia sa rehabilitácia metafyziky! Nachádza sa pevný metafyzický bod, „miesto“ ľudského bytia.

Mravná norma zjednocuje jak človeka, tak mnohosť jeho kultúrnych oblastí. S metafyzickým postojom obnovuje sa aj celkové hľadanie: myslenie a tvorenie v štruktúrnych celkoch. Novoveký partikularizmus sa prekonáva všeobecným dobovým zákonom konvergencie. Ludstvo a jeho konanie sa sceluje.

Ak stredovek znamená viazanie, novovek zase uvoľňujúcu reakciu, nastávajúca nová, ešte bezmenná doba znamená nové viazanie, ale v súvisi s novým chápaním slobody. Už v tom je nové znamenie mravnej konsiderácie, že nás

neuspokojuje negatívne poňatie slobody. Sloboda od čoho? – pýta sa novovek. V „libertas a quo“ – „terminus a quo“ vidíme len predpoklad, často len vonkajší predpoklad slobody.

Utvorenie rámca a možnosti, v ktorej sa to vlastne má diať. Rámca, ktorý sa tým vlastným zmyslom a obsahom má naplniť. Pýtame sa teraz: „libertas ad quem?“, „sloboda k čomu? – k novému, ale dobrovoľnému viazaniu, čiže ku pozitívnemu chápaniu slobody. Slobodu chápať len z prvej polovice, len ako slobodu od niečoho, kvalifikujeme dnes ako nezodpovednosť. Nové chápanie slobody, oproti novovekému, javí sa ako dospelosť oproti puberte.

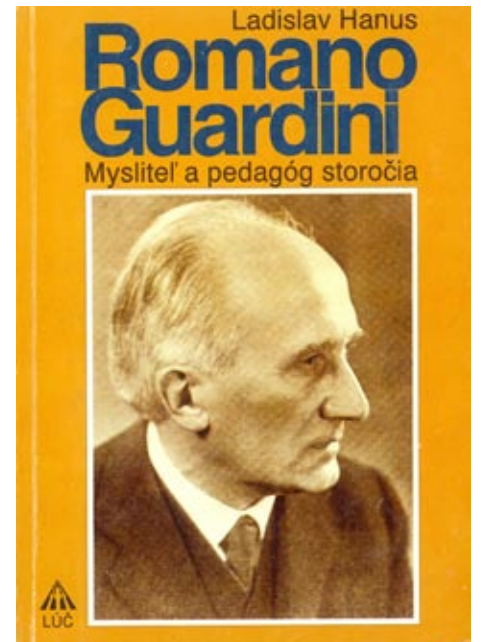
Čo do étosu budúceho veku, nosnou cnosťou bude ponajprv vážnosť, ktorá má lásku k pravde. V modernej vecnosti možno vidieť prípravu k nej. Táto vážnosť chce vedieť, o čo v skutočnosti ide, priek všetkým rečiam o pokroku a premáhaní prírody, a preberá zodpovednosť, ktorú mu ukladá situácia.“

Druhou je statočnosť, čiže fortitudo. „Nepatetická, duchovná, osobná statočnosť, ktorá čelí hrozivému chaosu. Musí byť čistejšia a mocnejšia, než len neohrozenosť pred atómovými bombami a vrhačmi baktérií, lebo ona má nepriateľa univerzálneho, totiž obstať v chaose, ktorý sa vynára zo samotného ľudského diela.“

Pribudnúť musí tretia: askéza, slovo nmoderné, oproti ktorému sa stavala celá reakcia novoveku. Novovek nieže bol príznačne neasketický, ale bol protiasketický, a aj v tomto postoji príznačne neúprimný. Hlásal ideály a idealizmus, ale nežiadal primeraný model človeka k tomu, primeraný morálny postoj. Pod tvárou idealizmu plaudoval telu, telesnosti, vyživaniu sa. Neviazanosť, dovoľnosť všetkého. Táto dvojtvárnosť urýchlila jeho vyčerpanosť a úpadok. Nová doba vyžaduje od svojho pokolenia dôslednosť: jasnosť cieľa a dôslednosť v prostriedkoch. Tou dôslednosťou prostriedku k ľudskému cieľu je askéza. Človek, ktorý chce mať a má mať vo svete panujúce miesto, svoju význačnosť má vyjadriť aj v dôslednom étose: v sústredení síl k duchovnému cieľu, v hierarchickom smerovaní k duchovnosti, v dôslednom akcente primátu ducha.

„Človek sa musí učiť sebaapremáhaním a odriekaním stať sa svojím pánom a až tým stať sa pánom aj svojej vlastnej moci. – Askéza odvahu premení v čnosť statočnosti. Ona demaskuje zdanlivé heroizmy a zdanlivé absolútnosti, ktorých obeťou bol doteraz. Z toho všetkého musí napokon vyrásť umenie vládnutia, v ktorom sa vykonáva moc nad mocou.“

Čo do budúcej situácie náboženstva, poverie sa vyjasní. Nábožnosť bude postavená na sebe. Bez všetkej svetskej opory bude musieť znášať celé bremeno osudu

vieri v ateistickom svete. Ale situácia bude čistejšia aj v ateizme. Doteraz sa prizívoval na náboženstvo. Žil z kresťanskej tradície, dávajúc jej len profánne meno. Vo výchove, v praktickom živote, v svetónáhľade, v mravnom postoji opieral sa hodnoty, ktoré majú kresťanské korene. Sme svedkami tejto nepoctivej hry, tohto duchovného vydieračstva. Aj ateizmus sa bude musieť zriecť nepoctivo požičaných hodnôt. Aj uňho musí nastať spravodlivá rozluka, ktorá vytvorí čistú situáciu. Aj on bude postavený sám na sebe. Sám bude musieť znášať celé bremeno dejinného bytia, dôsledne bez náboženstva. Podoberať sa na zaťažkávajúcu skúšku, s neistým výsledkom, či obstojí. História, na túto čistú situáciu, ešte odpoveď nedala.

Čistá bude situácia náboženstva aj v tomto: predošlé občiansko-liberálne zriadenia svoje nepriateľské úmysly voči Cirkvi všakovak maskovali taktickou zdvorilosťou. Dlhý čas sa vystačilo s týmto nejasným ovzduším dvojitej hry. Nástupom novej doby každé maskovanie padá: nepriateľský, likvidačný úmysel sa vyslovuje programaticky. Prejavuje sa holým, aj fyzickým násilím. Náboženstvo sa opiera výlučne o svoju vnútornú duchovnú moc.

„Bez náboženského elementu bude život ako motor, ktorý už nemá oleja. Zapečie sa. Každú chvíľu sa niečo zavarí. Všade sa vzpriečia častice, ktoré by mali siahať do seba. Trčať budú vedľa seba a proti sebe časti, ale stratí sa stred a spojivo. Bytie sa dezorganizuje - a potom dôjde ku tomu krátkemu spojeniu, ktoré sa stupňuje od tridsiatych rokov: siahne sa k násiliu. Ním hľadá bezradnosť nejakej východisko. Keď sa ľudia už necítia vnútorne viazaní, budú organizovaní vonkajškovo a aby organizácia fungovala, štát poza to vsunie násilie. No či sa dá natrvalo existovať pod násilím?“

Čítame Hanusovho Guardiniho, a myslíme na Pavla Straussa

Pri celoživotnom vyrovnávaní sa s Guardinim, pri celoživotnom nažívaní s jeho osobnosťou i dielom, pri oboznámení sa s toľkými aspektami, pod akými sa toto dielo sumárne ponímalo v bohatej literatúre guardiniovskej, dávno sa zamýšľam: Guardini najlepšie, najmarkantnejšie, najpodstatnejšie sa vystihne pod aspektom a názvom „mysliteľ storočia“, rozumej: nášho storočia, a ešte výstižnejšie ako „veľký pedagóg človeka 20. storočia“. Vecou srdca je mi táto téma. Pokúsím sa ju po prvý raz naširšie formulovať. (5)

„Mnoho biedy je dnes vo svete. Mnoho sa rozlámalo, čo kedysi čnelo ako veľké. Každý z nás stratil mnoho cenného. Každého tlačí starosť. A mnoho ťažkého budeme musieť ešte prekovať. A jednako, čo práve prežívame, *nie je zánik – ono smeruje nahor*. V tomto sa odlišujú mladí od tých, ktorí sú naozaj starí. Tí jedni vidia len to, čo sa bolo zrútilo, pre nich, čo je, je koniec. Tí druhí hovoria: mnoho toho zahynulo, ale len nato, aby sa spravilo miesto pre to nové; a nato, aby sa spravilo a osvedčilo to nové v núdzi. Mnoho nových síl sa prebúdzajú. Ony budujú nový svet, a nikto im v tom nemôže zabrániť, len ak sú verní. Ale to najväčšie v tomto novom je, že Boh sa stáva v dušiach skutočnosťou.“ To nové, čo toto pokolenie prežíva je nový zážitok sveta. (14)

Na Guardiniho knihy, ako za sebou vychádzali, sa čakalo. Zakaždým vyvolali veľmi živý ohlas, ak nechceme upotrebiť profánne slovo – senzáciu. Nešlo o senzáciu. Ale šlo o stretnutie sa vypovedaného slova s poslucháčmi, alebo o sebu, jej vzklíčenie, rast a úrodu v dušiach pokolenia. Guardini celkom spontánne sa stal hlasom volajúcim po púšti, hlasom, ktorý odnáša a povie slovo, ktoré čas potrebuje. Myslenie a celý duchovný ponor Guardiniho, ako málokoho v dejinách, boli spojené s časom, boli tlmočením časovej situácie a potrieb človeka tohto času. Okolo jeho osobnosti sa vytvárala obec, niečo takého ako učeníkov, v najužšom, ale aj v širokom kruhu, ktorí počúvali na tento hlas. (15)

Odvtedy prešlo vyše polstoročia. Poznáme už nielen Guardiniho akciu, ale z literatúry i osobných svedectiev aj jej účinok na pokolenie. Účinok bol pôsobivý. Mocný, až vzrušujúci. Romano Guardini odstránil clonu medzi pokolením a Cirkvou. Uvoľnil negatívnu, krčovitú, a prestížnu uzavretosť. Svoj čas umiestnil na správne duchovné miesto: do veľkého súvisového poriadku. Dal mu právny východiskový smer. Upravil mu cestu sto-

ročím. Cirkev už neostávala na periférii kresťanskosti. Stala sa životným stredom, nielen vyznania, ale aj osobnej nábožnosti. Myslelo, žilo, modlilo sa nielen v Cirkvi, ale s Cirkvou. Cirkev sa stávala podstatným charakterom tejto religiozity. Vystúpenie Guardiniho v týchto počiatkoch veku bolo charizmatické. Pokolenie ho prijímalo ako omilosteného posla Duha. (22)

Začal sa vydávať mesačník Schildgenossen. Stal sa osobným orgánom Guardiniovým. Bolo to prirodzené a šťastlivé, že veľký duch, ktorého nazývame mysliteľom a pedagógom storočia, mal vlastný orgán. V ňom po prvý raz vychádzali jeho preslovy, prednášky, hoc aj príležitostné krátke alokúcie, letmo utrúsené výpovede, nahodené myšlienky. Jeho knihy boli zväčša publikácie živého slova, jeho meditácií a prednášok. Prvé tu uzreli svetlo úryvky jeho štúdií o Dantem, Pascalovi, Dostojevskom. Možno povedať, zachytilo sa tu každé jeho slovo. J. Huizinga hovorí, že v histórii ducha už iba Erazmovi sa ušlo tejto šťastlivej výhody, že mohol publikovať simpliciter všetko, že sa nápodobne zachytilo každé jeho slovo. (Šťastlivá je táto okolnosť však len pre veľkých duchov. Nedajbože, aby túto možnosť mali poruke ľudkovia priemerní. Beda tlačí, beda ušiam! Quod licet Jovi, non licet bovi!) (29-30)

(Osobné stretnutie.) Rád mi vyhovelo, keď som ho poprosil o poobedňajšiu prechádzku do lesov. Dvakrát sme tak boli, po dve hodiny. – Nie pre zaujímavosť som ho o to prosil, ale z núdze. Z poslednej. Prežíval som, v tých rokoch mladosti, náboženskú, alebo životnú krízu. Strácal som, vo všetkom, bytostnú istotu. Vznášal som sa, s celým bytím, nad ničotou. Byť-nebyť, bolo mi ľahostajné. Nijakej vôle k životu – skôr v kráždach nebytia. Všetko sa mi stávalo na túto priečnu hranu. Keď bolo nebo hluché, hľadal som, ale darmo, človeka, ktorý by túto priepasť vyvážil. (Keď sa neskoršie mladí obrátili na mňa so svojou biedou, pomyslel som si: čo vy viete o kríze človeka!) Prišiel Rothenfels už dosť na kraji. Dával som sa na Guardiniho, hovoriaceho, ako ktorý má moc, a nie ako farizeji a zákoníci. Zúfalstvo i nádej, dôvera i skepsa, a všetelijaké rozporné rozporenie ma hnalo za ním. Bol som ako jeden z tých mnohých mladých, bezmenných, ktorí ho prosili o pomoc. V ich svete bol doma. Poznal predpoklady i cestné záhyby. Ale u mňa – mohlo ho ako novota zaraziť, že aj zo slovanského sveta taká istá núdza. Mohol byť, aspoň trochu v pomykove, ako si tu

počítať, ako sa priblížiť. Mohol si pomyslieť na pluralizmus, nielen človeka, ale aj jeho biedy. Mnoho ciest, mnoho bludísk – ale je tu nejaké spoločné východisko? Stret-neme sa v nejakom jednom bode?

Dosť dlho sme šli, v hlbokom lese, mĺkvo vedľa seba. Kto má začať hovoriť? Mne to akosi nedalo. Jednako som sa ozval, slabým, zduseným hlasom. Váhavo, trhano, neisto, ťažko hľadajúc slová. Mal trpezlivosť, počúval – vytváral sa priestor na pochopenie. Ako ma tak počúval, tvárou priklonenou ku mne, naraz mi bol vrúcne blízky. Čosi ma hrialo, osvetľovalo, dvíhalo ponad seba. Smelšie som sa rozhovoril. Už ma potom, až prekotne, hnalo... (43-44)

V našich povojnových duchovných dejinách si však osobitné povšimnutie zaslúži vzťah slovenský ku Petrovi Lippertovi a Romanovi Guardinimu. – Tieto mená sme akosi spájali v tomto poradí: na prvom mieste Lippert a Guardini. Verejnosti bol bližší a známejší Lippert. U nemeckých autorov, napospol, na nás pôsobila prísna, logicky dôsledná disciplína, aj akási mužná strohosť. Imponovalo nám to – lebo práve to chýbalo – ale pocítovali sme pritom aj akýsi cudzí chlad – iná reč, iný svet – museli sme si to prehriať svojou dušou, preložiť do svojej reči. Pri konzumpcii cudzej spisby vyskúša sa asimilačná schopnosť svojho ducha.

Lippert od svojich prvých spisov, ktoré prenikli k nám, ba už prvým riadkom, pôsobil na nás ináč. To nie je slovo z druhého brehu. Tu nás oslovuje náš človek, ani nie slovanská, ale celkom slovenská duša. Už tým, ako hľadá na svet, ako sa ho všetko, nielen rozumom, ale citovo dotkne, ako to prežíva, ako to umiestni stred žitého života – ako pozná tento život! Je jeho majstrovským skúmatelom, vycitovateľom, súcitným bratom, otcom, lekárom, radcom života, s jeho radosťami, starosťami, biedou, utrpeniami – ako pozná ustaraného, lopotiaceho sa človeka tohto povojnového času! Mladíka boriaceho sa s problémami mladosti, matky v bolestiach domácich starostí, intelektuála zápasiaceho s mocnosťami zemskými i božskými. Je on akoby jeden z nás, ktorý stojí stred nášho života, majúci tykadlo na tepne našich dní. Čiže nám rozumie! Čiže je nám blízky, svojim porozumením, svojim súcitom, dobrotivou láskou! **Padlo aj slovo, prečo nepovstal taký Lippert spomedzi nás? Prečo si ho musíme len osvojovať? Nie sme vari pôdou pre takéhoto suverénneho porozumejúceho ducha? Sme prinevypelí, aby sme si sami porozumeli a svoje problémy sami formulovali? (...)**

Bolo tu dosť popudov preložiť ho do slovenčiny.. Už jeho reč sa núka, iba znamienko preložiť, aj počuť ju v slovenskom znení a znení. (88-89)

(Pokračovanie v nasledujúcom čísle)

Martin Koleják

Lekár, zomieranie a smrť

Pierre Chaunu, slávny historik na parížskej univerzite, nie bez irónie pozoroval: „Prihodilo sa nám kuriózne dobrodružstvo: zabudli sme, že musíme zomrieť! Historici prídu k tomuto uzáveru potom, ako preskúmajú všetky pramene napísané v našej dobe. Preskúmanie takmer stotisíc populárno-náučných a esejistických kníh, ktoré vyšli v posledných dvadsiatich rokoch (od roku 1960 do roku 1980) ukáže, že len dvesto z nich (teda 0,2 %) sa zaoberalo problémom smrti. Vráťane medicínskych kníh.“

Tento fakt sa zdá neuveriteľný. Vyvoláva u nás túžbu nájsť nejaké vysvetlenie: Prečo sa tak mlčí o probléme smrti? Svätý Augustín pozoroval s bystrosťou génia zvláštny postoj k smrti už vo svojej dobe: „Keď sa človek narodí, je mnoho hypotéz: azda bude pekný, azda škaredý; azda bude bohatý, azda chudobný; azda bude mať dlhý život, azda nie! Ale nikto nepovie: možno zomrie, ale azda nezomrie. Toto je jediná absolútne istá vec života.“ Kto by sa odvážil povedať, že sa mylí? Správne píše argentínsky spisovateľ Jorge Luis Borges: „Smrť je jediný zvyk, ktorý musia rešpektovať, skôr či neskôr, všetci.“ Odozvu na jeho slová nachádzame u francúzsko-rumunského esejistu Emila Ciorana, ktorý dodáva: „Smrť je to najistejšie a najpevnejšie, čo život doteraz vymyslel.“ Smrť je neúprosne rovnaká pre všetkých! A „život je vždy len lepšia alebo horšia príprava na smrť“¹ – poznamenáva lekár Pavol Strauss.

Nedá sa nesúhlasit s tým, čo často opakoval Carl Gustav Jung, jeden z otcov psychoanalýzy: „Človek, ktorý sa nezamýšľa nad problémom smrti a nepozoruje jej drámu, má urgentnú potrebu liečiť sa.“ Sú to slová lekára.² So smrťou je spojená otázka utrpenia a zomierania.

Lekár – expert na posledné veci

S trpiacimi, umierajúcimi a so smrťou sa často stretávajú lekári. Preto by lekár mal byť expertom na *posledné veci*, ktoré sa nachádzajú na prahu tajomstva. Ak nie pre nič iné, tak z rešpektu k existenciálnemu ľudskému problému. Je to otázka lásky a profesionality. Ak chce lekár prežívať aj vlastnú náboženskú dimenziu, je možné dôjsť k nádhernému súzvuku medzi lekárom a pacientom, čo je výrazom autentickej ľudskej solidarity. Kresťanský lekár má príležitosť odpovedať na otázky utrpenia a božieho zjavenia. V rukách kresťanských lekárov a zdravotníckych pracovníkov sa nachádza nesmierne bohatstvo. Často však pozorujeme, že

je veľký rozpor medzi ideálom a každodenným životom v ambulanciách a na nemocničných chodbách. V tejto oblasti je preto potrebná skutočná kultúrna revolúcia.

Povolanie lekára a zdravotnej sestry je celkom špecifické povolanie, ktoré si vyžaduje neustále spájať vedecké poznanie s humanitným poznaním v jeho rôznych odtieňoch. Uvedomenie si tejto jedinečnosti je základom pre revolúciu, ktorá nemôže nevidieť kresťanov v prvom šíku. S nimi sa majú spojiť všetci ľudia dobrej vôle, ktorí ako novodobí milosrdní samaritáni ohlasujú svojim svedectvom dobrú zvesť, ktorá umožní svojho života vlastnú dôstojnosť slobodných ľudí. Na realizovanie tejto reformy nie sú potrebné žiadne zákony a dekréty. Je potrebná len reforma srdca. Duchovné sprevádzanie zomierajúcich je vznešeným poslaním.

Ján Pavol II. povedal účastníkom medzinárodného kongresu v Ríme o pomoci zomierajúcim: „Pred tajomstvom smrti ostávame bezmocní; ľudské istoty sú rozochvené. Ale práve pred touto porážkou sa kresťanská viera, ak je pochopeaná a prijímaná vo svojom bohatstve, ponúka ako prameň pokoja a vyrovnanosti. Vo svetle evanjelia nadobúda život človeka novú a nadprirodzenú dimenziu. To, čo sa zdalo byť zbavené zmyslu, získava zmysel a hodnotu.“

Keď sa stráca vzťah k spásanosnému posolstvu viery a nádeje a následne ochabuje láska, nastupujú pragmatické a utilitaristické princípy, ktoré dospievajú k vytváraniu teórií o likvidácii života ako o niečom logickým a dokonca ospravedliteľným v prípade, ak človek považuje svoj život za ťarchu alebo ho iní považujú za ťarchu. Smrť je skutočne tajomným okamihom. Táto udalosť by mala byť obklopená citom a rešpektom. Človek, ktorý zápasí medzi životom a smrťou, potrebuje vedľa seba predovšetkým láskavú prítomnosť. V poslednej fáze života človeku v minulosti obvykle pomáhali rodinní príslušníci a vytvárali ovzdušie ticheho sústredenia a kresťanskej nádeje. V súčasnej dobe často hrozí, že túto fázu ľudia prežijú v rušnom nemocničnom prostredí preplnenom cudzími ľuďmi pod kontrolou zdravotníckeho personálu, ktorý sa prevažne stará o biofyzický aspekt choroby. Tak sa stále viac potvrdzuje jav medikalizácie smrti, ktorý sa čoraz viac pociťuje ako nedostatočné rešpek-

tovanie celkovej ľudskej situácie trpiacej osoby. Vedomie, že zomierajúci človek sa pripravuje na stretnutie s Bohom vo večnosti, musí pobádať rodinných príslušníkov, drahé osoby, lekárske, zdravotnícke a náboženské personál sprevádzať ho v tomto rozhodujúcom úseku jeho života s pozornou starostlivosťou na každý aspekt jeho stavu, vrátane duchovného. Tí, čo sú chorí a predovšetkým zomierajúci, nemajú byť zbavení lásky rodinných príslušníkov, lekárskej starostlivosti a podpory priateľov.

Skúsenosť nás učí, že okrem ľudského povzbudenia je veľmi dôležitá pomoc, ktorú zomierajúci čerpá z viery v Boha a z nádeje vo večný život. Povzbudzujeme vás, aby ste pokračovali v snahe o ochranu a podporu života. Buďte svedkami *evanjelia života*. Cítte sa zodpovednými za jeho ohlasovanie a svedčte o ňom slovami aj skutkami pred jednotlivcami, národmi a štátmi bez strachu aj za cenu, že pôjdete proti prúdu!³

Lekár Pavol Strauss o posledných veciach

Už spomenutý Pavol Strauss, lekár, mysliteľ, hudobník a konvertita, sa vo svojom rozsiahlom diele často zaoberal problémom smrti. Žitá viera v období šíriaceho sa ateizmu ho viedla aj k tomuto konštatovaniu: „Veľkým vynálezom bude: naučiť nás pochopiť smrť a utrpenie. Naučiť nás novej radosti, napriek smrti a utrpeniu. Naučiť nás ju chápať ako radostnú nutnosť, ako tichú metamorfózu našich tkanív, ako tiché zastavenie nášho srdca na brehoch iných poznání, iných rozletov a skusov a vídov.“⁴ Pýtal sa: „Ak nemáme správny vzťah k zdravým, ako potom zvládnuť zložitejšiu situáciu voči chorým?“⁵ Ďalej sa môžeme pýtať aj na vzťah k zomierajúcim. Ako ho zvládnuť? Strauss na základe skúsenosti a štúdia hovorí: „Pri ireverzibilných terminálnych stavoch možno situáciu tiež priaznivo ovplyvniť. Neraz sa stáva, že i rodina, i lekári a ošetrovatelia sú prekvapení, že pacienti sú si vedomí závažnosti svojej choroby. A čo chceli skrývať pred pacientmi, vyjavia pacienti sami. Často sú pacienti jemnejší ako my lekári a boja sa nám povedať, že všetko vedia, aby nám neboli nepríjemní a na ťarchu. Sú však krízové stavy pre všetkých zúčastnených a ošetrojúci personál musí pacientom pomôcť dostať sa cez to. Tieto terminálne stavy možno transformovať do takej duševnej situácie, v ktorej pacient cíti, že mu rozumieme, že mu chceme rozumieť, že mu chceme venovať všetku pozornosť, dávať mu pocit, že na neho dohliadame, že ho strážime. Na otázky odpovedáme úprimne. Sú to ťažko zvládnuteľné situá-

cie, keď sa umierajúci búri proti tomu, že ho to postihlo, že chodíme zdraví okolo neho. Býva aj agresívny, ba viem o prípade lymfosarkómu, keď otec chcel povraždiť rodinu, aby ho neprežili. A vtedy, keď nás pacient najväčším potrebuje a keď je najneprijemnejší, často sa mu vyhýbame. Ale keď ho v tejto fáze neopustíme, príde štádium pacifikácie, i keď neraz s recidívami minulého stavu. Potom dochádza k zmiereniu sa s osudom, ale s podmienkami, ktorými by získal pacient čas. Vďaka zomrie, chce sa len dožiť promócie alebo svadby v rodine, alebo politickej udalosti, alebo penzie. Až potom prichádza stav odpútania sa, pomalého odpútania od všetkého. A tu sa ukáže, že tu naše povolanie hraničí s kumštom. A v opatere umierajúceho je prejemný kumšt. To už pacienta nezaujímajú stav mineralogramu alebo vnútorného prostredia a nových liečebných metód a ani lekári by tu nemali príliš aktívne zasahovať. Veď toto nie je predĺženie života, ale umierania, i keď to rodina vyžaduje. To je stav, ktorý chce len pokoj od ošetrojúcich a od rodiny, v záujme pacienta. Najkrajšia životná idyla je vari tá, keď zdravý manželský partner sedí hodiny a dni ticho pri umierajúcom, ruka v ruke v najintímnejšom spojení bôľnej lásky (E. Küblerová-Rossová). Ale veď i básnik Jiří Wolker napísal: «Smrt není zlá. Je jen kus života těžkého.» Patrí k životu každého človeka. A keď sa venujeme umierajúcim a pomáhamo im prekenuť konečnosť, získame sami. Sami sa mnohému naučíme od umierajúcich, naučíme sa tomu, ako prekenuť problém vlastnej konečnosti. Naučíme sa i pravému poznaniu času – veď ich už nenaháňa, i života a jeho hodnôt.⁶

Lekár, ktorý sám nemá vyriešenú otázku smrti, uteká pred zomierajúcim pacientom, lebo mu pripomína jeho obmedzenosť a konečnosť. Viera v Stvoriteľa a Vykupiteľa a pokora dávajú lekárovi schopnosť sprevádzať zomierajúcich, ktorí sa bezprostredne pripravujú na život vo večnosti.

Posledné okamihy

Smrť človeka je spravidla sprevádzaná úprimným smútkom príbuzných. Prv bolo samozrejým, že ľudia boli pripravení prijať smrť. Vedeli byť blízko zomierajúceho. Zomieralo sa doma. Modlitba pri zomierajúcom bola samozrejmosťou. Ľudia vedeli vytvoriť atmosféru smútku preniknutú veľkou nádejou. Po smrti zvonili zvony. Rodina a mnohí známi sa zúčastnili na pohrebe. Smútok trval niekedy aj rok. Ľudia si obliekali čierne šaty, častokrát nielen najbližšia rodina.

Dnes sa vo svete čoraz častejšie stáva problémom, ako sprevádzať človeka v jeho posledných chvíľach života a ako sa postaviť voči smrti. Na televíznych

obrazovkách vidíme dennodenne smrť, ktorá je od nás ďaleko. V západnej spoločnosti sú mnohí ľudia nepripravení prijať smrť, keď sa s ňou osobne stretnú. Nie sú schopní vytvoriť atmosféru smútku. Sú veľmi vzdialení od reality smrti. Ľudia zomierajú opustení v nemocnici. Príbuzní ich tam dajú často len preto, lebo nevedia, čo majú robiť. Ak zavolajú kňaza k chorému, prítomní utekajú k televízoru, lebo nepoznajú silu modlitby a možno sa ani nevedia modliť. Zvony nezvonia. Pri pohrebných obradoch sprevádzajú príbuzného len niekoľkí členovia rodiny. Je veľký strach zo smrti. Tak ako niekedy bolo tabu odovzdávanie života, dnes sa tabu stáva smrť. Mnohí deťom nerozprávajú o smrti, skrývajú pred nimi jej realitu.

Ján Pavol II. počas svojho pontifikátu často zhromažďoval veriacich na spoločnú modlitbu. Dva okamžiky najintenzívnejšieho spojenia veriacich kresťanov s Absolútnym v histórii Cirkvi boli asi vtedy, keď Ján Pavol II. stál na prahu smrti. Prvýkrát to bolo po atentáte, keď mnohí veriaci zotrvali v modlitbách počas noci. Druhýkrát to bolo pri jeho smrti. Neopakovateľná atmosféra bola na Námestí sv. Petra v Ríme, kde sa po večeroch schádzali hlavne mladí kresťania na modlitby. Svet mohol vidieť, ako kresťanský svet (spolupracovníci, lekári, priatelia...) sprevádza toho, ktorý im pripomínal dobrotu Otca. Smrť Jána Pavla II. bola svedectvom, ako zomierajú kresťania a ako sa majú správať príbuzní a priatelia v tomto okamihu. Posledné slová zomierajúceho rezonovali v srdciach ľudstva: „Čakal som vás a vy ste prišli. Ďakujem vám.“ Mladí sa nádherne odmenili tomu, ktorému na nich tak záležalo.

Dobre sa na smrť pripravuje ten, kto žije morálne, kto žije podľa pravdy. Zrelý človek je schopný prijať smrť. Malo by byť normálne, že sa deti modlia pri zomrelom a sú prítomné na pohrebe. Je pre nás povzbudením, že na Slovensku máme mnohé svedectvá kresťanov, ktorí príkladne prijali smrť.

Poznámky:

- 1 P. STRAUSS, *Život je len jeden*, Bratislava 1996, s. 114.
- 2 POROV. A. COMASTRI, *Come andremo a finire?* Cini sello Balsamo 2012, s. 11 – 12.
- 3 JÁN PAVOL II., *Discorso*, 17 marec 1992, in http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1992/march/documents/hf_jp-ii_spe_19920317_assistenza-morenti.html
- 4 P. STRAUSS, *Život je len jeden*, Bratislava 1996, s. 145.
- 5 P. STRAUSS, *Rekviem za živých*, Bratislava 1991, s. 30.
- 6 P. STRAUSS, *Život je len jeden*, Bratislava 1996, s. 122 – 124.

Pavol Strauss:

Život je na to, aby sme zomreli. A smrť je na to, aby sme žili. A život je teda, vďaka smrti, pre život. Smrť je brána Večnosti, postavená dedičným hriechom. Utrpenie je jej prahom.

+

Bol som svedkom vzornej katolíckej smrti, smrti svätca, a vzorného správania sa vzornej rodiny, žijúcej v Bohu.

Neskoro v noci dostal ostatný raz božské viaticum, a kým už hodiny bol dosť apatický, naraz prešiel blažený úsmev utýranou tvárou a zvolal hlasno: „Ježišu môj drahý!“ To boli posledné slová. Ustavičné, hlboko prežité modlitby a vzdychy jeho sestry a manželky obľetovali jeho pripravenú dušu. Na srdci knižočku jeho milovaného patróna, sv. Jozefa, v ruke kríž s relikviou hliny z Kalixtových katakomb z Ríma, s hromničnou pripomienkou svetla Kristovho sa čakalo na koniec.

Nijaká bezradnosť, nijaká zúfalosť, hoci ľudsky šlo o veľkú tragédiu. A pri prvom zvonení na Anjel Pána, na obed, vypustil ducha, presne štyri roky po smrti svojho svätého dieťaťa a presne v tú istú hodinu. Sväté dieťa prišlo po svätého otca. – Bolo ich už škoda pre tento svet!

Ujo Jožko, malý Stanko, orodujte za nás!

P. O. Hviezdoslav

*U hrobu zastať prírody
a prizerať sa jej doň zapadaniu –
nie, nechajte ma, nemýľte ma,
nič desného to pre mňa nemá:
mňa ukája, mne lahodí,
hoc slzy z očí cíčkom kanú...*

*Tak poznať márnosť z tvári v tvár,
jak všetko v priepasť minulosti tenie,
ten vidieť velespád – a pritom
sa v slzách cele vyliat citom:
je očisty, mi verte, dar,
slasť modlitby i dobrodenie.*

*To najvzácnnejšia nauka:
jak životné si vážiť výhry, straty;
jak neklamať sa, neupadať,
z chmár k jasnine si stupne skladať...
A srdce viac nám nepuká,
sme už tu na nebesá vzati!*

(Slováci, poďakujeme sa Hviezdoslavovi za tú múdru školu života: „... z chmár k jasnine si stupne skladať..!“)

Julo Rybák

Námet na úvahu o jazyku Pavla Straussa

„Existuje len poézia a písanky. Poézia je všetko dobre napísané, ktorého korene sú v iracionálne. Ostatok sú písanky, všetko, čo sa vlečie po povrchu ľudí, situácií a osudov.“ (Pavol Strauss)

V minulom čísle Listov PS (30) sme uverejnili vybrané časti z úvah Leopoldíny Scheidovej nad monografiou Martina Kolejáka „Pavol Strauss, hľadač pravdy“ (strany 16-19). V úvode sme upozornili, že niektoré pasáže z autorkiných pomerne rozsiahlych úvah vynechávame, ako napríklad „veľmi zaujímavú úvahu autorky o náročnom jazyku Pavla Straussa, ku ktorej sa bude treba raz špeciálne navrátiť a vyvolať diskusiu (dávno sa tak malo stať!) povolaných odborníkov na túto tému“ (s. 17).

Pokúsime sa tentoraz na jej spomínanú úvahu nadviazať. Náročnosť Straussovho štýlu si autorka vysvetľuje aj týmto: „Bez hnevu a predpojatosti (nechcem použiť latinský citát) musím povedať, že citované state stále poukazujú na to, že Pavol Strauss mal vzdelanie prevažne na nemeckých školách. Tu sa používajú dlhé 4 – 6 riadkové vety, plné cudzojazyčných výrazov, kvetnatých slov, frazeologizmov. A to aj na úkor zrozumiteľnosti. Neviem prečo? Možno, aby bolo zrejme, že pisateľ má vysokoškolské vzdelanie, ovláda Hochdeutsch, t.j. spisovnú nemčinu, a možno aj preto, aby čitateľ bol nútený pozastaviť sa a trochu porozmýšľať...“ Príklad:

„Ak je kresťanstvo nie na ceste mystiky, ustrnie v chladnom racionalizme so všetkými výstrelkami subjektivismu a neurotických stimulov, alebo v dogmatickom byrokratizme s duchovnosťou vo forme slušnosti voči Bohu, alebo sa rozplynie a zovšednie v larvoajantnom všednostnom slovnom i gestovom pietizme vo zvykovosti a čisto formálnej prítulnosti z tradície. A vo všetkých týchto oblastiach sa čoskoro rozhostí ustatoť a duchovná dýchavičnosť, ktorá už nezodolá ani výstupy ani zostupy, a ani si ich nevie predstaviť – ako starec výlet a vypätie. Prírodné cesty do hlbších etáží našej bytnosti sa scvrknú, až nadobro zatrofizujú, bez možnosti návratu. A tento zmumifikovaný produkt duševného izolacionizmu, vegetujúci len na záchvevoch animálneho a spoločenského života, je už iba karikatúrou kresťanstva.“

Nebudeme sa dotýkať problému závislosti Straussovej slovenčiny na nemčine (nie sme na to povolani), pričom sa žiada podotknúť, že tá závislosť má ešte väčšie odôvodnenie, ako je školská vý-

chova: nemčina je pre Straussa vlastne „materinskou rečou“.

Postavíme si otázku, či je možné v Straussovom štýle pripustiť SCHVÁLNOSŤ; že keby chcel, mohol by to isté povedať aj jednoduchšie, ale on **zámerne** (nájde si preto dôvod) volí komplikovanejšiu reč.

Musím sa priznať, že pri prvom dotyku s textom Pavla Straussa pred 35 rokmi (porov. „V dotyku s Pavlom Straussom I., Košice 2006, s. 5), som mal tiež pokúšenie „vylepšiť“ Straussov štýl reči, k čomu som si do zápisníka 14. júla 1982 poznamenal: „Aforistická sila Straussovho umu je úžasná. Jediné, čo mu v porovnaní s Prišvinom chýba, je obraznosť. Ako by to všetko ináč vyzeralo, keby to bolo posiate príbehmi, prírodnými pozorovaniami – slovom, zobrazením tej cesty, ktorou by čitateľ s autorom spolu mohol prísť k nevšednej pravde.“

Tieto slová som citoval aj v mojom prvom liste Straussovi, ktorý on mohol čítať niekedy na začiatku roka 1983. – A v Straussovom zápisníku z toho istého 1983. roku nájdeme záznam, ktorý akoby bol reakciou na moje trúfalé slová:

(27. 2. 1983) „Ťahá to k abstrakcii. A predsa je reč obrazu, kresleného alebo vyrozprávaného, atraktívnejšia, ba tvrdí sa, že i sugestívnejšia. Ako pre koho.“

V podstate sa zmyslami učíme myslieť. A predsa je vrchol stromu najkrajší. I rieka je majestátnejšia, kde ústi do mora, a nie kde pramení“ (Za mostom času, Verbum, Košice 1993).

Ten, čo sa ocitol na vrchole stromu myslenia, alebo čo vyústil do mora myslenia ako majestátny tok rieky – už nemôže (i keby ako chcel!) „povedať to isté aj jednoduchšie...“

+ + +

K návratu k tejto téme ma inšpiroval Straussov priestorovo i časovo hodne vzdialený, ale duchom iste blízky americký autor Henry David Thoreau (1817 – 1862). Pri čítaní ruského prekladu jeho známej knihy Walden or Life in the Woods ma v znamenítej „záverečnej kapitole“ zaujal najprv text, ktorý mi pripomenul Straussove už neraz citované slová: „Kolumbus má pravdu: ak sa nepustíme na plavbu za novými svetadielmi ľudskej

duše, opravdivosti a statočnosti, nedôjdem k rovnováhe potrebnej na zvládnutie rozostúpenej hmoty.“

A Thoreau? „Nie, staňte sa Kolumbami celých nových kontinentov a svetov vnútri seba, objavujte nové cesty, nie však pre obchodovanie, ale pre myslenie. Každý z nás je vládcom krajiny, v porovnaní s ktorou sú pozemské dŕžavy ruského cára iba trpasličím štátikom, vyvýšeninou, ktorú opustili ľady.“

Ale to len na okraj. Teraz nás zaujmajú Thoreauove úvahy dotýkajúce sa jeho štýlu, jeho jazyka. Ak človek podľa Thoreaua „smelo kráča za svojou túžbou a snaží sa žiť tak, ako mu ona radí, očakáva ho úspech, aký bežný smrteľník nepozná.“

„Anglicko a Amerika kladú na nás hlúpe požiadavky: hovorte tak, aby vás ľudia rozumeli (...) Ja sa najviac zo všetkého bojím toho, že moje výrazy nebudú dost **extravagantnými**, že neprekročia úzke hranice mojej každodennej skúsenosti a nedosiahnu výšky tej pravdy, o ktorej som sa presvedčil.“ – „Ja chcem hovoriť bez akýchkoľvek prekážok, ako hovorí zo spánku zobudený človek s takými istými ľuďmi, lebo som presvedčený, že nie som schopný nič zveličiť natolko, aby som mohol stvoriť skutočne nový výraz. Kto z nás sa už niekedy započúval do hudby, môže mať obavy, že bude hovoriť príliš **extravagantným** spôsobom.“

„Ak človek nedrží krok s tými, čo ho sprežívajú – nebude to preto, že zachytáva zvuky nejakého iného pochodu? Nech si len kráča v rytme tej hudby, akú vníma jeho sluch, hoci je aj pomalšia alebo vzdialená!“

„Ak ten poriadok, kvôli ktorému sme stvorení, ešte na zemi nenastal, akou skutočnosťou ho môžeme nahradiť? Nestojí za to strokotávať na skutočnosti, ktorá je prázdna a nezmyselná.“

+ + +

Namiesto toho, aby sme sa venovali vyhľadávaniu paralel, ako Thoreauove vyznania súvisia s osobnosťou a štýlom reči Pavla Straussa (to si čitateľ môže urobiť sám), obrátime sa k Straussovej eseji „Letmo o Franzovi Werflovei“, ktorá nám v knihe Rekviem za živých práve prišla do rúk (str. 155-162). – Strauss tu totiž skrze portrét Franza Werfla výstižne načrtáva aj svoj autoportrét.

Čo teda charakterizuje osobnosť a štýl reči tvorcov tohto typu?

Títo ľudia sú „veštcami prítomnosti, ktorí vylúpnu podstatu reálneho diania z obalu viditeľnosti a náhodnosti a podávajú ju na podnose emotívnosti zovšeobecnenú (spomeňme si na Straussovo: „Ťahá to k abstrakcii“! – J. R.) a večne platnú tým,

čo ju len tušili ako za hmlistými závojmí tajomstva skutočností“.

Funkciou básnika je „prenikať, ob-
jasňovať, vyťahovať na denné svetlo obec-
ného myslenia a čítania to, čo normálnou
psychickou námahou nemožno získať...“
Tu sa však dostávame ku kameňu úrazu:
„...že pri komplikovanejšom a diferenc-
ovanejšom úkone treba i komplikovanejšie
inštrumentárium“.

Z toho vyplýva záver, že nie „vedomé
maskovanie a zamotávanie“ rozhoduje
o štýle básnikovej reči, ale „komplikov-
vaný a diferencovaný úkon“, ktorým bol
(zasa nie z vlastnej vôle) poverený.

Tento rozdiel medzi štýlom našej
bežnej reči a reči básnika na inom mies-
te (v eseji „Decrescendo I“, Rekviem za
živých, s. 199) vyjadril Pavol Strauss
prímerom z vývoja chirurgie: „Cesta šla
od heroickej chirurgie k „fyziologickému
operovaniu“ a od toho do mikrochirurgie
a možno do buncenej chirurgie. Tak ako
sa v iných oblastiach vedy a výskumu jed-
ni musia s opakovaním objaveného uspo-
koiť (ako my v našej bežnej reči – J.R.),
snažia sa iní o pomalý prienik do „terra
incognita“. **Hrot, čo preniká, je tenší ako
telo nástroja. I do sveta neznáma vnika-
jú sprvu len málokto!**“ (podč. J.R.).

Jazyk „hrotu čo preniká“ (básnika
prenikajúceho do podstaty) musí byť ne-
porovnateľne vytríbenejší ako naša bežná
reč (hoci je jej súčasťou). Ako sú potom
pochopiteľné Rúfusove slová, ktorými
v úvode ku Straussovej knihe Rekviem za
živých charakterizoval tento straussovský
„prenikajúci hrot“: „Jeho spôsob videnia,
myslenia i tvarovania videného a pozna-
ného je ojedinelý u nás a kladie na čitate-
ľa vysoké nároky. Je to oriešok, ktorý treba
lúskat, spôsob myslenia, do ktorého sa treba
vžiť. Ale vynaložená námaha stojí za to.“

+

Témy našej úvahy sa Rúfus dotýka ešte
raz (a ako prenikavo, trefne!) v rozhovore
s Danicou Jakubcovou, uverejnenom v
jeho „Rozhovoroch so sebou a s tebou II.“
(Bratislava 1999, s. 138). Na otázku *Ako
si spomínate na tohto „píšuceho chirurga“
a čo vás spájalo?* Rúfus odpovedá:

Spomínam si na neho s úctou a s akou-
si clivostou. Na „kňaza, ktorý nesmel na
kazateľnicu“. A nielen, že sme nemali na
neho, dokiaľ bol medzi nami, ani teraz nie
je naša cesta k nemu bohvieako ústretová.
Akoby typ textu, ktorý vytvoril, bol nám
príťažky, príliš zložitý pre naše návyky či
módy. **Ale on, Pavol Strauss, nebol chce-
ne zložitý. On „iba“ zložito a hlboko
videl. Hlboko a hlavne vysoko.** Vieme,
kam smerovala jeho vertikála. Vydával
o nej svedectvo nepretržite, adresujúc ho
nepolepšiteľnému ľudstvu.

„Kroky ducha“ Pavla Straussa

Kde sa začínajú kontakty medzi ľuďmi,
i medzi najbližšími? Isté je, že fyzická
blízkosť im nepomáha. To je bežný po-
znatok, hoci sa vždy nezdôrazní.

Fakt je, i keď vždy to ani psycholó-
govia nespomínajú, že vec vnútorného
krátkeho spojenia je mimo intelektuálnej
artikulácie. Určite nie je vec čisto racio-
nálnych blízkostí, už trochu viac sa pribli-
žujú ľudia, ktorí sa zaoberajú prírodnými
vednými odbormi. Túžba po prehĺbení
vedného poznania určite spája.

Ale faktické kontakty sa začínajú
a pokračujú v hlbších vrstvách nášho
vnútra. Čo spája dvoch priateľov básni-
kov alebo hudobníkov, nedá sa len tak
jednoducho definovať.

Tie duchovné iskriská nášho vnútra
sú doteraz nelokalizovateľné, ale vieme,
že sú a že sú východiskom mnohých im-
pulsův až do neviditeľných miest, kde
tvoria duševné hmotné novotvary vývo-
ja.

(Pavol Strauss,
Sme mocnejší než čas, s. 75.)

Sú veľké veci, ktoré sa nedajú vyjadriť. Sú
skryté veci, ktoré sa nedajú naznačiť. **Sú,
akoby pre iné bytosti. Ale sú.**

(Pavol Strauss, Listy PS 6, s. 17.)

Každá veľkosť sa prejavuje tým, že nereaguje
bežným spôsobom.“

(Pavol Strauss, Zobané... diela II., s. 54.)

V tomto čísle Listov (31) na inom
mieste hovoríme podrobnejšie o špeci-
fických vlastnostiach Straussovho jazy-
ka, o tom „oriešku, ktorý treba lúskat“ a
„o spôsobe myslenia, do ktorého sa tre-
ba vžiť“ (Rúfus) – a tom čitateľovi, čo sa
vydá po Straussových stopách, ktoré za-
nechávajú „kroky jeho ducha“

Pravdaže, stupeň náročnosti Straus-
sovho textu kolíše od čitateľa k čitateľo-
vi, ale aj od jedného textu k druhému
– od tých akoby „najbežnejších“, k tým
najnáročnejším. – Medzi najnáročnejšie
texty patria Straussove „básne v próze“
(popri jeho poézii vôbec), ako sú aj jeho
„Kroky ducha“, o ktorých bude ďalej
reč.

Ku mne táto zbierka prišla práve
pred 30 rokmi (5. mája 1987). Spreva-
dzal ju list, v ktorom je hutná, výstižná
charakteristika Straussových náročnej-
ších textov: „**pokus penetrácie za evi-
dentné**“.

Julo Rybák

„Kroky ducha“ Pavla Straussa

Oreš' hľko!

*Este sa snažia prepenetrať z toho sveta.
Ale ušiam ne b' hľbka. Život treba neprejsť
ani smrt. A kvôli ľuďom žiť sa považujú
a nami i svoj prerievajú.*

*Dovrhujem si si poslať takú hľbu
postaviť. Príjmi ju v hľbe. Keď saške bý-
rie, ako potom penetrácia za evidentné.*

Olyhnam Teba i Kierocku

J. R.

Blanka Kocinová

Ďalším a zrejme prvým čitateľom
Straussových Krokov ducha (ktorý ich z
rukopisu preklepával) bola Blanka Koci-
nová. Od nej sme dostali jednak vybrané
ukážky z tohto Straussovho súboru –
a jednak aj svoje miniúvahy ku každému
z týchto textov (uvádzame ich kurzívou).
– Touto publikáciou dávame čitateľovi
možnosť pokúsiť sa o samostatný výstup
na jeden z končiarov Straussovho ducha,
a zároveň možnosť konfrontovať si na
príklade našej autorky, ako ten výstup
zvládol on.

(Pripomeňme, že v Zobraných lite-
rárných a mysliteľských dielach čitateľ
nájde plný text „Kroky ducha“ v VIII.
zväzku na str. 167-185.)

Pavol Strauss:

Kroky ducha

(Básne v próze ako definície)

Blanka Kocinová:

Zrkadlenie (1987)

*Ó, hlboko, prehľuboko v nás, mimo
dosah tělesného rozpadu, nedotčeného
slábnutím smyslů, chráněno před jakou-
koliv změnou, chráněno v nepředstavitel-
ně dalekých oblastech našeho bytí, našeho
srdce, naší duše, dlí poznání, nepostižitelné,
nedovolatelné, neobjevitelné, nepo-
znatelné samo sobě, a hledá protipoznání
v cizí duši, v cizím srdci, v cizí hlubině
neviditelná, hledá vlastní zrcadlový ob-
raz v cizím protipoznání, snaží se ho tam
vyvolat, aby se mu zjevil a navěky utkvěl,
věkuvěčný most, věkuvěčně napjatý řetěz,
věkuvěčné setkání, věčně přetrvávající
v proměnách, neboť jen v setkání tkví plný
mysl slova, naplnění smyslu světa, po-
znání poznání v ozvěně...*

(Hermann Broch: Smrt Vergilova)

Prípitosk priateľovi

Krásne priateľstvo spočíva ako umenie – veď je samo umením – na dvoch princípoch: Na ilúzii a na intuícii. Na ilúzii nie v dákom pejoratívnom zmysle, ale na tom základe ako výtvarné umenie – ku ktorému máš tak blízko-, že iluzívnosť je výsledkom vnútornej konštelácie obdivovateľa, nastavenie jeho vnútorného radaru, ktorý vníma a modifikuje vním v definitívny zážitok.

Na intuícii, lebo ráta s celou realitou, do ktorej patrí aj iracionálne. Veď žiadne umenie nemôže byť sugestívnym bez ponoru doňho.

A tak ti žičím z tejto oblasti všetko dobro, čo do nás môže vústiť, potrebné charizmy, svet nádeje, sily, povzbudenie a milosti, inšpirácie a tvorivého rozruchu. Tak je všetko tu v sebe a nech je vždy tu. Nielen nebulózne, ale reálne a personálne.

Kroky človeka sú často zradné. Ich sled nás privedie k jeho obydlíu, do jeho prostredia, na miesto činu. Vieme ho takmer podľa nich opísať, a predsa povedia len málo o tom, kto ich zanechal.

Nie však kroky ducha, ktorých stopy vedú do najvnútornejšieho vnútra, k ohnisku osobnosti, do najskrytejších podstát človeka, k odôvodneniu jeho života. Kroky ducha vydávajú svedectvo, aby sme ho hľadali. Ich zmysel je v nasledovaní. V tom, aby sme vzájomne rástli v poznaní a iným poskytovali povzbudenie a radosť. Preto Vaše KROKY DUCHA vnímam ako svoj sviatok. Je to Váš dar mojím dňom bez pomoci. Centralizácia života. Neklamná jar, čo po písmenkách vyteká ako poézia, vzpruha, šťastie, neha dotyku duše ušľachtilého človeka.

Možno je to len ilúzia, že existujú práve tu ku mne neviditeľné, mocné spojenia a že vo vnútri je ukrytá živá túžba, nevypovedaná otázka, nádej, vytesaná na priecheli brala, v ktorej som tak opravdivo s dychom týchto básní zharmonizovaná, len výsledkom mojej vnútornej konštelácie.

Možno len na intuícii je založené to, čím momentálne žijem. Tak veľmi iracionálne, nepochopiteľne, sugestívne. Nevieť. To, či som sa mylila, dosvedčí ZR-KADLENIE, ktoré tento nevšedný osobný i čitateľský zážitok vyvolal.

Nuž vďaka za nádej, upevnenú na tých dvoch atribútoch krásneho priateľstva i za poznanie, že človek nie je vždy tak úplne sám. Preto ja na Vás pripíjam, na večne mladú plodnosť Vášho času a na

slovo, ktoré milujem. Nech sa bohato vyplní na Vás, v podobách dávnych i nových, všetko to dobro, čo ste tak vrúcne Vy sám priali svojmu priateľovi.

Slabosť

Mal sepsu. Desať dní nepil a nejedol. Vozili ho z nemocnice do nemocnice. Ležal. Keď sa ukázali zore zlepšenia, nemohol si ani sadnúť v posteli. Ale vitálne sily sa začali vracat.

Prvý veľký pokrok: Už vládali nohy spustiť z pelasti postele, zaprel sa rukami a veľkým švihom sa posadil. No musel sa veľmi držať, aby nespadol. A veru neraz spadol naspäť na chrbát do postele a len keď ho potiahli za ruky, sa mohol najesť. Ale prišiel deň, že sa mal posadiť do leňošky vedľa postele. Tri sestry stáli vedľa neho, ale on spadol a čelom udril do kamennej podlahy. Ostala po tom doživotná hrča.

Slabosť je začiatok úniku zo sveta. Ale je aj začiatok prieniku reálneho neviditeľného sveta. Všetko je súčasť sveta, potrebná súčasť. Aj naša slabosť je votkaná do kontextu sveta. Nevieť, aká je jeho opora. Možno našou slabosťou dozrieva svet, bez nej by bol neúplný. Ako nitka z pavučiny nutnosti spája tušené kontinenty tvoriace podstatu sveta.

Pravíte, že „slabosť je začiatok úniku zo sveta“. Rozhoduje len fakt, kam. Uniknúť možno i do seba. Nevydať svoje sily večným priepastiam. Traslavými krídlami prikryť možný pád. Slabosť, to nie je iba nevzlietnuť, ale aj zohnúť kolená a s tvárou v prachu verne vytrvať.

„Možno našou slabosťou dozrieva svet, bez nej by bol neúplný.“ Naša slabosť je však svetu na prospech len vtedy, ak v nej v prvom rade dozrievame my. Ak hrča na čele nevyvolá hrču na duši, ak sa inzultáciou podlahy zachová čistý náš vnútorný habit. Je preto príznačné a krásne, že tak často najsilnejší bývajú tí slabí.

A zuby

V biografiách veľkých duchov a umelcov, ba ani v ich autobiografiách nemajú miesto problémy so zubami. Ani si nepredstavujeme veľikánov ducha s kariésmi alebo bezzubých. Iste, že toto pododdelenie každej patografie nehrá v celkovom životnom obraze veľkú rolu.

Ale patrí to do toho, noci bez spánku, s bolesťami a opuchmi, úzkosti z komplikácií a strachy pred extrakciami. Bolesť je veľký stimul vnútorného sveta. A nikdy netušíme, z ktorej strany zaútočí a ako poprestavuje molekuly duchovnej sféry. A kto ju tými útokmi poveril.

Život plynie z neznáma do neznáma. Bolesť je jedno z mnohých významných zastavení. Nemali by sme bagatelizovať ani bolesti zubov, i keď doteraz nik nenapísal ódu na zuby. Na nich vidno zmenu krásy na únik. Majú funkčné atribúty, čo nemá žiaden orgán, veď nemožno škriptať ani srdcom ani mozgom. Bolesť zubov má dosah v živote človeka, i keď mu chýba priamy literárny odraz.

Jedine u Kafku som našiel hrozbu, od zubov: „Bol to obyčajný deň, i ukázal mi zuby; aj mňa držali zuby a nemohol som sa vymaniť; nevedel som, čím ma držali, lebo neboli stisnuté; ani som ich nevidel vo dvoch radách skusu, ale len tu a tam ojedinelý, inde niekoľko. Chcel som sa na nich zadržať a cez ne prešvihnúť, ale nepodarilo sa mi to.“

To sú kaskovské úzkosti. Ale aj mne sa zdajú snové zuby ako skostnatelé strachy. Okraje priepasti duše. Nezavřšené hranice smrti. Dusno pred zobudením do iných sfér. Kde sa ulapiť.

Zuby, pokiaľ sú, dokážu rozozvučať to najpálčivejšie v nás. Horšie však prichádza, ak ostatné zuby neúprosne vezme kaz a čas.

Shakespeare napísal: „Nebolo ešte filozofa, ktorý by trpezlivo znášal bolenie zubov.“ Mňa však napadá zákonitá otázka: Ako sa v dávnej minulosti veľikáni ducha vysporiadali (pardon za výraz) s prázdnotou hubou? To už je predsa naslovovzatý handicap. A navyše situácia (aj keď to v celkovom obraze nehrá veľkú rolu), kedy mozog vyštrbenou pýchou škripe a srdce pieskom bôľu.

Stretania

Koža ženy je z dialky krásna. Zblízka je pre ostrý pohľad zbrázdená. V drobnohlade je nádherná.

I ľudia sú z ďaleka pôvabní. Keď sa na nich zostra pozrieš, badaš defekty chovania, charakteru, intelektu. A pri duševnej analýze narazíš na fluidum z nie bežných oblastí. Vlnenie nie indukované, ale vložené.

Pohľad človeka opásaná strachom. Cit človeka zvlnený obavami. Oddanosť človeka pokrivená súcitom. Zvrchovanosť človeka pošpinená mocou. Múdroseň človeka prepožičaná zvrhlosti. Láska človeka poškrvnená zdravím.

Únik od seba cesta neistoty. Únik do seba cesta spásy. Únik do spolochenstva útek z ticha. Únik do Absolútneho zmyslu bytia.

Všetko v živote je vlastne otázkou pohľadu na vec a vzdialenosti od nej. Uhol dobrej vôle, miera tolerancie a schopnosť vidieť nielen na povrch, ale najmä to skryté, to je pri tom to dôležité. Áno, často nás sklame vonkajší i vnútorný zrak, ale stáva sa predsa, že sa veci vyvinú aj naopak. Ľudia z ďaleka mrzkú nám blízkosťou ožívajú do krásy. Pohľad plný strachu v sebe tají ušľachtilé ohľady. Cit chvejúci sa obavami je v hĺbke pevný štít. Súcit ako najvyššia forma oddanosti a možnej obety. Zvrchovanosť človeka mocou vyzdvihnutá na trón slobodnej vôle. Múdroseň – záchranná brzda pred vykoľajením k zvrhlosti. A vždy a všade a za každých okolností to nepoškrvnené more čistej ľúbosti.

Úniky. Úniky... Unikáme všetci, od chvíle, čo sme uzreli svetlo sveta. Postupne meníme skupenstvá a vytrácame sa ako para do náruče Nekonečna, lebo len v stretaniach na veky a na večnosti spočíva naša cena.

Neodoslané listy

Žijeme v potope biedy a úbohosti. A dlho nám trvá, kým sa z toho vyhrabeme a kým sa v nás vyplaví úsmev. Dlho nič nechápeme z našej slepoty a hluchoty, zo stereotypu všetkých našich konov a reakcií. Veď vždy stojíme voči nekonečnému tichu, do ktorého vysielame hlas našich bolestí, nášho nepochopenia, závrata nad priepasťou našich samôt.

A v tejto oblasti sú adresáti nášho trápenia. Všetky obloky sú slepé, bez známok pohybu. Všetky horizonty sú zastreté, bez označenia ich hĺbok. Všetky rezonancie sú ohlušované tichom.

V dohľade niet vystretých rúk, skomolený je výhľad na očakávané objatie. Diví sa lem prázdna údesom neodpovedí. Nekonečné sú litánie očakávania na nedoziernej púšti opustenosti.

Kolké roky už čaká úsmev na prienik do nás, aby preskočil našu

slepotu a našu hluchotu, zadŕhanie našej bolesti. Veď úsmev je pas do zasľúbenej zeme trvania, poza priepadlisko sebaklamu a pod dúhou pravdy.

Zabudnúť a chcieť zabudnúť nie je to isté. Či sme zahalení do nejasného strachu, či odpočívame v zákernej lieni, či neuvedomele jasáme nad našou nevydobytou tuposťou – všetko stojí a čaká. Len aby nás nepredbehla smrť.

Ale veď aj myšlienka je neodoslaný list. Hanblivý list. Nedopísaný list. Neotvorený list. Pošta v našej duši ich zadržala. Zobravé listy. Nehanebné listy. Listy útechy. Tajené listy o listových tajomstvách. Ale veď aj nenapísaný list je tu.

Vfši sa v nás nedoručená pošta. Veď sme len úryvky vlastných možností. Nedokončený svet. A z duševných odpadkov sa kopia spomienky našich vypožičaných životov.

Áno, naše bolesti, nepochopenia, biedy, úbohosti a samoty sú zväčša dôsledkom vlastnej nechápavosti, slepoty a hluchoty. Už je to tak: ak sa aj pred nami vynoria adresáti nášho trápenia, v panike zabuchneme obloky, alebo ustrnieme ako veľhady, pripravení k útoku, osvedčenej forme vnútornej obrany. Zastretá opona rias nedovolí prečítať, čo sme práve v duši písali. Sme nevšímaví k volaniu podávaných rúk a zbabelí na ceste k objatiu. A jedného dňa nás predbehne smrť.

I tajená myšlienka je neodoslaný list. Len aby sme sa napokon nezbavili aj tej myšlienky a nezabudli žiť!

Štvorlístok túžby

Boli dvaja priatelia. Jeden bol milovníkom hudby a túžil po tom, aby mohol zahrať najľahšiu sonátu od Haydna. A druhý túžil po tom, aby niečo mohol napísať.

Ale ani jeden ani druhý nenašiel nikdy štvorlístok v tráve, ani štvorlístok v živote. No keď umierali, boli obaja šťastní, lebo došli k poznaniu, že ich túžba bola náplňou ich života a všetko, s čím sa behom života stretli, či v dobrom či v zlom, nevyvolalo v nich nevôľu, hnev alebo zatrpknutosť. Vždy na všetko vedeli povedať áno, a to ich v živote i v smrti naplnilo šťastím.

V živote, naplnenom veľkou túžbou, nezostáva miesto pre malichernosti, du-

chovnú biedu, zatrpknutosť a zlo. Preto je jeho šťastím poznanie, že nikdy nie je podstatné srdcu zeme vyrvať, ale hľadať v ňom svoj štvorlístok.

Neviditeľný nepriateľ

Keď sa dieťa dlho rodí, bráni sa pred vstupom do sveta, lebo v ríši nevedomia sú prítomné radary neopodstatneného tušenia. Alogické stavy sú blízke pravde.

A nakoniec je človek vždy len troskou svojich možností. Ale pretože jeho život leží medzi dvomi večnosťami, je aj jeho vesmírny duch oporou pre nové cesty zblíženia ľudstva. Veď i to veľké je obsiahnuté v malom. I v ochorení človeka je zrážka hviezd. Neviditeľné súvisy sú utajené vo všetkom. Keby sa zviditeľnili, vypáčili by sme sa zo súradníc našich daností.

Lavater, otec nemeckej fyziognomiky tvrdil, že tvár a hlava každého človeka sa podobá na určitého vtáka. Svet je plný životných symbolov. Každé zobudenie je obmena narodenia. Ale je aj riskantné dobrodružstvo. Mohol by si sa zobudiť ako niečo iné, ako si sám. Ako netvor alebo dajaké zviera.

Náhoda je skrytý nepriateľ. Človek sa môže premeniť duševne na typ zvieraťa, na ktoré sa najviac ponáša. Nepriateľa vyvoláš v sebe, keď sa naňho podobáš. A všetko bola len spleť zlých náhod, nešťastných zoskupení.

Ale všetko je možné. Život človeka je život možností, i za skrytou krásou. Nič v ňom neprestáva, len sa posúva. Len láska je rozpúšťadlo škvŕn. Až keď sa slnko zosunulo za chmáru, pochopil si jeho jas.

I ja som sa tak dlho zdráhala vojsť do života matky a napokon aj do sveta. Možno v predtuche bolesti, čo mi je súdená. A možno v obrane proti vplyvu toho znamenia – vtáka, ktorý skrýva tvár a ktorého žitým symbolom je voľný pád. Postrelené krídla ako plachty rubáša zredukujú svet možností na hranice már. Neviditeľný nepriateľ vypaluje životu viditeľný znak. A my ho zveme náhodou v tieni svedomia, lebo sme možno tajne privolili stať sa niekým úplne iným, bez krásy, bez lásky a bez slnka.

Leopoldína Scheidová

Návrat k monografii Martina Kolejáka „Pavol Strauss – hľadač pravdy“

(Pokračovanie; začiatok pozri Listy PS 30, s. 16-19. – Úryvok)

Pravda o kresťanoch a kresťanstve

(s. 170-191)

Pavol Strauss tu vyzdvihuje kresťanské hodnoty, ktoré doteraz nič neprevýšilo, a preto konštatuje, že je šťastím byť kresťanom. Podľa neho všetky ideály sveta sú len obmenami ideálov kresťanstva, alebo skôr jeho pokrivením, ako to možno vidieť u komunizmu. Na otázku mnohých, prečo potom existuje vo svete toľko zla, Strauss odpovedá, že treba rozlišovať medzi kresťanstvom, kresťanmi a nepriateľmi kresťanstva. Je skutočnosťou, že zlyhal kapitalizmus, socializmus aj liberalizmus – ale nie kresťanstvo. Tým oponuje Strauss E. Revesovi. Nezlyhalo kresťanstvo, ale kresťania. Liek na neduhy sveta existuje, a to je návrat ku kresťanskému životu a mravom (s. 173). Teda – to je opravdivá hrdoť kresťana.

Krízu spoločnosti vidí Strauss v kríze postoja k pravde, keď klamstvo má prevahu nad pravdou. Podľa neho za krízu spoločnosti môžu kresťania, pretože mnohí nežijú svoju vieru a mlčia vtedy, keď by mali prehovoriť, povedať pravdu. Boja sa ľudí, ale Boha sa neboja. Kríza spoločnosti vyplýva z krízy postoja k pravde.

Strauss je presvedčený, že z celosvetového protikresťanského postoja opäť bude návrat ku kresťanstvu. Princíp pravdy a dobra stojí proti princípu zla, ľži a násilia. Vo svete prebieha zápas týchto princípov, a preto je potrebná premyslená stratégia na šírenie pravdy (s. 175).

Strauss tvrdí: Katolíci sú neraz nehodní tohto mena. Priam prorocky vidí postavenie sveta a postavenie kresťanov vo svete. Trápilo ho, že mnohí katolíci nemajú záujem o sebazdokonaľovanie. Vidí nízku vzdelanostnú úroveň kresťanov, ba neraz aj u kňazov. Duchovná a vzdelanostná úroveň by mala narastať. Ak kresťanstvu chýba mystika – ustrnie v racionalizme, subjektivizme (s. 177).

Pavol Strauss sa vracia aj k problému násilného šírenia náboženstva. Podľa neho žiadny ideál sa nesmie šíriť násilím. Žiaľ, aj pri šírení kresťanstva sa používali zlé metódy a tie sa ospravedlňovali dobrými cieľmi. Podobne sa stalo vo francúzskej revolúcii či počas komunizmu. To treba označiť za fanatizmus, a katolíci

nikdy nesmie byť fanatikom. Kde niet milosrdenstva, niet pravdy. Treba si brať príklad z Ježiša Krista. Kresťan sa nemôže prispôbovať tomuto svetu a musí si uvedomovať svoju jedinečnosť.

Strauss kritizuje, že mnohí kresťania nežijú kresťanstvo spravodlivým spôsobom a pritom sú namyslení, sú na seba pyšní. Vraj žijú dobré kresťanstvo. Neuvedomujú si, že kresťanstvo (taký veľký dar - čo vie oceniť iba konvertita!) zdedili nezaslúžene a stali sa iba formálnymi matrikovými kresťanmi.

Ďalšou príčinou zla vo svete je podľa Straussa odmietanie Boha. Človek sa snaží oslobodiť od Absolútna. Odmietanie Absolútna dopadlo na kresťanstvo a Cirkev je v kríze.

Zvyšuje sa ľahostajnosť i odpadlivosť od Cirkvi. Napokon dnes aj kresťania žijú hriechne. Tvrdenie tzv. veriacich, že „Kristus áno, ale Cirkev nie“ – je nesprávne. Neuvedomujú si, že odmietanie Cirkvi znamená v podstate odmietanie Krista, aj odmietanie spásy. Takýmto ľuďom, ktorí majú výhrady voči Cirkvi, treba poukázať na život svätcov, ktorí všetci boli príslušníkmi Cirkvi. A vtedy si uvedomia, že proti svätcom nemožno brojiť, ale proti nesväťcom, hriešnikom áno. Strauss pokračuje a poukazuje na svätcov, ako v mnohom zmenili svet. Porovnáva svätcov s revolucionármi. Ako zmenili svet revolucionári? S akými prostriedkami pracovali jedni aj druhí? Revolucionári prelievali cudziu krv, a svätci vlastnú. Konštatuje, že vzniklo celosvetové spiknutie proti katolíckej Cirkvi. Nepriatelia Cirkvi si však neuvedomujú, že tak nepriamo pobádajú kresťanov k svätosti. Strauss upozorňuje, že v dnešnom svete sa stretáme s nepochopením svätosti.

Pavol Strauss zdôrazňuje potrebu svätosti u kresťanov. V každom storočí mala Cirkev svätcov (s. 185). Pokým má národ jediného svätca, nie je stratený. Podobne Cirkev nie je stratená, ak na svete žije čo len jeden svätec. V histórii vidíme, že v úpadkových časoch bol jedinou záchranou Cirkvi vždy svätec. Strauss definuje svätca tak, že je to obyčajný človek, ktorý bral lásku k Bohu a k ľuďom doslova. Svätci sú tí, ktorí využívajú talenty, ktoré dostali od Boha, najmä

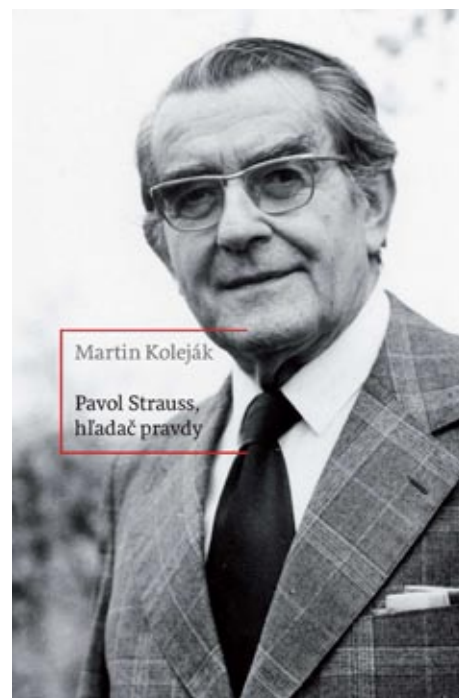
rozum a vôľu. Svoje rozumové a vôľové schopnosti nikdy nepoužívajú na zlo, proti človeku.

Podľa Straussa kresťan by mal obstať na každom mieste, kam ho život postaví. Má žiť svoje kresťanstvo v každej dobe, vždy a všade. Pre kresťana nejstávajú priaznivé a nepriaznivé situácie. Kresťanovi ide o dušu. Každý kresťan vo svojom živote musí praktizovať pokoru a pokánie, priznať si omyly a poblúdenia. Kresťan v každej dobe musí vydávať svedectvo o Bohu – má byť bláznom pre Krista. Je stála potreba kresťanstva pre svet. Buď Krista uznávaš, alebo ho svojím životom, slovom, skutkami zapieraš. Raz bude každý skladať účty za všetko, čo urobil, či dobré či zlé.

Strauss je presvedčený, že kresťanstvo je pilierom budúcnosti a záchranou sveta. Katolicizmus je schopný urobiť zo sveta ozajstný svet (s. 186). Katolíci nesú veľkú zodpovednosť za záchranu sveta. Osud sveta závisí od jeho vzťahu ku kresťanstvu. Ak nebude budúci svet kresťanský, nebude ho vôbec.

Veľmi je zaujímavá Straussova úvaha o svätosti rehoľníkov a laikov (s. 187). (...)

Strauss si kladie aj otázku, ako sa niekto môže stať mníchom? Konštatuje, že to nezáleží na jeho vôli, ale po-

voláva si ho Boh – je to Božie povolanie. Mnísi skladajú sľub istoty, poslušnosti a chudoby, ktoré musia spĺňať dôslednejšie ako laici. Podľa sv. J. Chryzostoma musia sa usilovať viac. Pustovník Ján Klimak sa pýta: Kto z laikov dokázal urobiť zázrak alebo vzkriesiť mŕtveho, kto vyhnať diabla? Mních áno. To má odmenu za asketický život a sebazapieranie. Kanonizovaní za svätcov sú taktiež častejšie zasvätené osoby, ako laici.

Strauss si všimá život mníchov, aj rodinný život Munkovcov. Podľa neho sa aj v rodine dá viesť život komunity – podstatný je pritom život modlitby, rozjímania, pristupovanie k sviatostiam i rešpektovanie cirkevného liturgického roka. A on sám tak skutočne aj žil.

V súčasnosti sa podľa Straussa život horlivých veriacich zblízuje so životom rehoľníkov a kňazov. Ide o sústredenie života na Boha. V ich rodine sa riešili problémy na kolenách modlením deviatnikov, ružencov (s. 189). Uvádza, že veľkou oporou pre kňazov aj laikov je katolícka literatúra, najmä knihy mystikov. Upozorňuje, že v živote viery významnú úlohu zohráva povolanie. On videl veľkú podobnosť medzi povolaním kňaza a lekára, lebo majú do činenia s osudovými stavmi a s poslednými vecami človeka. Strauss končí túto kapitolu slovami, že iba intenzívny duchovný život je prechodom k posmrtnému bytiu. Iba duchovné jestvovanie je nepretržité.

Smrť a pravda

(s. 244-270)

Neprekvapilo ma, že Pavol Strauss delil svoj postoj k zomieraniu a k smrti *pred a po konverzii*. Napriek tomu, že sa so smrťou stretol pomerne v mladom veku pri úmrtí mamičky a starého otca, potom pri štúdiu medicíny a v lekárskej praxi. Píše, že smrť nevedel akceptovať a považoval ju za niečo neprirodené a za čistú stratu. Až po konverzii začal chápať smrť v zmysle kresťanskej eschatológie, keď si uvedomil, že smrťou človek nič nestráca, ale sa rodí pre večný život. Preto by sa Boh mal stať centrom každého človeka. Odvtedy považoval za nutnosť uvažovať v kategóriách večnosti. Naučil sa chápať smrť.

Pre nás je pochopiteľná jeho úvaha, že jedna vec je viera v posmrtný život a iná vec je prežívať proces zomierania až k momentu prechodu do iného sveta. V tomto bode sa zhoduje s Jiřím Wolkrom: „Smrť není zlá...“ Napriek tomu všetkému všetci dobre vieme, že

hovorí v súčasnosti o smrti je stále pre väčšinu ľudí tabu.

Strauss zbieral skúsenosti po celý život. Sám bol ohrozený smrťou počas vojnových rokov v SNP, a zvlášť keď prekonával závažné zdravotné ťažkosti v roku 1985/86. Čítal filozofov a na konci svojej lekárskej praxe napísal knihu o smrti „Rekviem za živých“, v ktorej to všetko zhrnul (s. 245).

Vyzdvihuje, že nikomu sa nepodarilo rozumovou cestou preniknúť za moment smrti. Určite nie vedcom, ale svätcom a mystikom áno (s. 246). Konštatuje, že nezodpovedne žijeme a nezodpovedne aj umierame. Napriek tomu, že smrť a zomieranie je najzávažnejším problémom ľudského bytia – smrť sa obchádza dokonca aj vo výučbe zdravotníkov. Neučia sa, ako sa správať voči zomierajúcim. Smrť je zdegradovaná na banálnu udalosť. Pritom je to najzávažnejšia udalosť v živote človeka. Je to okamih pravdy. Zdôrazňuje, že nie je dôležité, koľko rokov sme žili, ale ako sme žili. V okamihu smrti sa rozhoduje o večnej spásе či zatratení.

Strauss logicky dedukuje, že ľahostajnosť k smrti vedie k ľahostajnosti voči zomierajúcim. Usudzuje, že za všetkým možno vidieť individualizmus a strach zo smrti (s. 248). (Ja by som dodala, že aj ľahkovážnosť v živote, pôžitkárstvo každého druhu, blahobyť určitých vrstiev, narcizmus...) Nielen zdravotníci, ale každý človek by sa mal naučiť ako žiť a ako zomierať. *Chýba škola umierania* (s. 250).

Ďalej pokračuje Strauss skutočne veľmi peknými úvahami. Napr. Boh rozhodol o smrteľnosti človeka, aj o tom, aby po smrti začal nový život. Smrť nie je iba jeden krátky okamih, ale je to proces, ktorý má biologický aj duchovný rozmer. Ide o proces neustáleho zomierania, čo znamená súčasne premenu starého človeka, aby povstal nový. Táto zmena existencie je proces milosti. Vidí súvislosť medzi teológiou smrti a teológiou krstu. Ľudský život je účasťou na Božom živote a má svoju kontinuitu vo večnom živote. Preto je také dôležité žiť zodpovedne (s. 251-3).

Strauss uvažuje o smrti ako o *kozmickej udalosti*. Podľa neho je to vstup do vesmírnej súhry – priblíženie k Prozreteľnosti. Tvrdí, že nič sa z nášho duchovného života nestratí. Všetko ostáva. Platí zákon večného trvania. Všetko, čo sa stalo, ostáva večne vo sfére duševné-

ho priestoru. Každý čin, každá myšlienka ostáva večnou, neodčiniteľnou. (Je to tvrdenie totožné s Edmundom Franklom – L. Sch.) Čo je duchovné, je neodčiniteľné, a to je základ posmrtného života. V smrti je každý sám, zaťažený svojou minulosťou, všetci sme si rovní a tu nepomôže žiadna protekcia (s. 255). Padá pretváarka aj ilúzie o tom, či sme dobre zveladili Bohom darované talenty. Smrť a posmrtný život považoval Strauss za novú formu života, ktorá závisí od nášho vzťahu k Bohu. Celým svojím životom píšeme si testament (s. 256).

Strauss píše a verí, že je možné pripraviť sa na smrť, a dáva aj konkrétne rady, pokyny. Málo rečí, veľa myšlienok, opierať sa o životy mysliteľov, svätcov, spoznávať svoju ohraničenosť, modlitbu, meditácie, slobodne sa rozhodovať pre dobro, naučiť sa žiť zo zorného uhla smrti. Preto zdôrazňuje, že človek aj pred tvárou smrti by sa mal stále učiť. Predpokladá, že vedomosti si človek bude môcť vziať so sebou do večnosti – zatiaľ v neznámej forme (s. 265). Utrpenie a samotu treba prežívať s Ježišom Kristom. Aký máš cieľ, takú máš smrť – žiť aj zomierať v blízkosti Ježiša Krista s Ježišom Kristom (s. 261). (...)

V kapitole o zomrelých Strauss rozoznáva tri fázy života: v maternici pred pôrodom, po pôrode, keď sa dieťa ocitá mimo tela matky na svete, a napokon v smrti a v posmrtnom živote. Ale v každej tejto fáze či forme ide vždy o prechod zo života do života.

Strauss poznal život mnohých osobností z politického i kultúrneho života – politikov, spisovateľov, duchovných. Rozmýšľal aj o tom, čo všetko o týchto ľuďoch nevieme, čo ostáva skryté – a meditoval o zmysle života. U živých sledoval reč tela. Analyzoval kresťanský postoj k zomrelým a pozostalým. Nepovažoval za rozumné plakať nad hrobom zomrelého, pretože ten človek žije, ale inde a v inej forme. Nejde tu o necitlivosť, ale o kresťanský realizmus, o vieru v zmŕtvychvstanie (s. 269).

Poznámka. V závere svojho elaborátu, ktorý sme reprodukovali v podstatne skrátenej podobe, sa pani Scheidová obrátila k autorovi monografie Martinovi Kolečákovi so slovami:

AMDG. Autorovi želá všetko dobré a ostáva v modlitbách – starenka Leopoldína Scheidová.

Jozef Strauss

Synovo vyznanie o otcovi

1. Každé poodhrnutie závoja minulosti nesie so sebou riziko, že spomienky môžu byť časom vyblednuté, ale aj deformované, alebo prikráslené. Rád by som porozprával niečo zo života môjho otca čo najvernejšie, bez synovského pátosu a čo najobjektívnejšie. Dúfam, že sa mi to podarí.

2. Môj otec MUDr. Pavol Strauss sa narodil 30.8.1912 v Liptovskom svätom Mikuláši v židovskej rodine. Treba poznamenať, že ako deti spolu s bratom Jurajom mali vždy vychovávateľky, z ktorých jedna poznačila otcov ďalší život. Bola to Mária Schmidtová, ktorá neskôr vstúpila do rehole Vincentiek a prijala reholné meno Kamila. Otca i jeho brata Juraja vodievala často do katolíckeho kostola, ktorý bol takmer oproti ich domu. Bola to ona, ktorá zasiala prvé semienko kresťanskej viery u oboch.

3. Otec chodil najskôr do židovskej základnej školy, neskôr potom navštevoval gymnázium v Liptovskom Mikuláši, ktoré malo vtedy vynikajúcu úroveň a tu navštevoval aj Samovzdelávací Hodžov krúžok, kde mal možnosť uplatniť svoje umelecké ambície, najmä hru na klavíri. Okrem hudby sa už v tomto veku venoval literatúre a ako 13-ročný si začal písať denník. Jeho prvá veta bola: „Mám strach pred smrťou, mám strach zo zániku. Keď toto napíšem, nezaniknem hádam nadobro.“ V denníkových zápisoch pokračoval celý svoj život.

Po skončení gymnázia sa rozhodoval medzi štúdiom filozofie, medicíny alebo hudby. Nakoniec sa rozhodol pre medicínu, ale ostatné dve oblasti zostali jeho celoživotnou láskou. Štúdium medicíny začal vo Viedni, ktoré bolo však drahé. Preto prestúpil na Nemeckú univerzitu do Prahy, kde štúdiá aj dokončil. Počas štúdií v Prahe vyšli knižne jeho literárne prvotiny. Bol nadpriemerne sčítaný. Naľkoľko hovoril viacerými jazykmi, knihy čítal zásadne v origináli.

4. Keď sa učil na skúšku z anatómie, vo veku 41 rokov mu zomrela matka, ktorú mal nadovšetko rád a jej smrť ho trvalo poznačila. Štúdium ukončil v roku 1937 a v rokoch 1937-1939 absolvoval vojenskú službu a po nej nastúpil ako sekundárny lekár na interné oddelenie v Liptovskom Mikuláši - Palúdzke, neskôr pracoval ako lekár na chirurgickom oddelení. V tomto období už začalo prenasledovanie Židov a aj on bol preto z práce z rasových dôvodov prepustený. Po smrti matky a pod vplyvom ťažkých 40-tych rokov hľadal útechu v stredove-

kej mystike, vo východných náboženstvách ako budhizmus.

5. V tomto období sa zoznámil s rodinou Munkovcov, ktorá zmenila radikálne a natrvalo jeho život. Boli to konvertiti zo židovstva na kresťanskú vieru, ktorí ho postupne priviedli ku kresťanstvu. Po 2-ročnej príprave svoj vzťah k novému vierovyznaniu spečatil konverziou a krstom v roku 1942.

6. Krstnými rodičmi boli manželka Munkovci. Títo mali dvoch synov. Z nich starší Tomáš bol v tom období novicom u jezuitov v Ružomberku. Všetci štyria neskôr zahynuli v koncentračnom tábore. Žili príkladným kresťanským životom aj v týchto ťažkých podmienkach až do svojej smrti. Sú o tom priame svedectvá a t.č. je s otcom Františkom a synom Tomášom vedený proces blahorečenia v Ríme.

7. O konverzii otec píše toto: „*Všetko vyúsťuje v život. Konverzia má tiež rub a líce: život vonkajší a život vnútorný. Oboje sa musí zmeniť a Kristom usmerniť. Čo znamená konverzia navonok? Priatelia myslia na zradu a odskočia. Predstavení myslia na konkurenciu a zhrubnú. Podajedni snujú intrigy. Vlažní katolíci, ktorým katolicizmus nie je ničím, hovoria o farizejstve a pretváрке. Dobří katolíci sú rezervovaní a chladne vyčkávajú. Človek je naozaj ako znovu narodený, celkom sám, celkom opustený. Sťa pachola. Tak skúša Pán od začiatku. No duša reaguje: rada znesie opustenosť, bo vie a cíti, že len v samote rastie duch modlitby a lásky, lebo keď nik neverí, že človek chce všetkých iba milovať, nezištne a bratsky, zbadá v tichu opustenosti Kristovo dobrotivé a láskou blbé srdce, v ktorom ostal kútik pre každého, i pre ňu.*“

8. V roku 1944 môj otec narukoval do Vojenskej nemocnice v Ružomberku. Tam ho zastihlo aj Slovenské národné povstanie. Z tohto obdobia sú aj niekoľkonásobné zatknutia nemeckou armádou. Bol niekoľkokrát eskortovaný. Boli to skutočne neveriteľné náhody, že dokázal vyviaznuť so zdravou kožou. Napríklad pri jednom eskortovaní, keďže vedel dobre nemecky, nemeckému dôstojníkovi tlmočil a ten potom neskôr pristúpil k nemu a povedal mu: „Mám v eskorte 151 mužov. Mám však odovzdať len 150. Pre vás je to nebezpečnejšie ako pre tých druhých. Ak tu máte známych, pustím vás a vrátim vám doklady.“ Zaviedol otca do nemocnice v Ružomberku, objal ho a odišiel. Keď sa otec retrospektívne

k týmto zážitkom vracal, prišiel k záveru, že ak za týchto neveriteľných okolností prežil, bolo to Božie riadenie a cítil, že má zanechať svedectvá.

9. V rokoch 1946 - 1956 pôsobil ako primár chirurgického oddelenia v nemocnici Milosrdných bratov v Skalici. Boli to profesionálne preňho najplodnejšie roky. Bol uznávaným chirurgom a publikoval aj množstvo odborných prác. Absolvoval študijný pobyt na renomovanom pracovisku v Zürichu, kde vtedy pôsobili svetoznáme kapacity. Keďže bol vzdelaný a zručný, ponúkli mu tam aj pracovné miesto. Zvíťazila však láska k Slovensku a vrátil sa domov. Priniesol si množstvo neoceniteľných skúseností a o svojich zážitkoch napísal knihu *Všetko je rovnako blízke aj ďaleké*. V tomto období ako jeden z prvých na Slovensku robil lumbálne sympatectomie a stellectomie. Ako jeden z mála chirurgov na Slovensku v tejto dobe robil neurochirurgické zákroky, operoval štítne žľazy, pri úrazoch zavádzal Kuntscherove fixácie, vykonával resekcie kardie žalúdka, oesophago-jejunostómie a všetky druhy brušných operácií tej doby, ďalej robil transplantácie kože pomocou tubulovaných lalokov.

10. Boli to však už tvrdé 50-te roky a tak v r. 1956 bol z úradnej moci preložený od operačného stola v Skalici do Nitry. Tu mal byť pôvodne zástupcom primára na chirurgii v nemocnici. Dobré duše však zariadili, že bol odstránený na miesto poliklinického chirurga s možnosťou operovať jediný deň v týždni v nemocnici. V žiadnom režime nebol konformným človekom, vždy sa riadil svojím svedomím. Preto ho celý život sprevádzali perzekúcie. Je veľmi ťažké pochopiť, čo prežíval, keď v plnom rozlete chirurgickej erudície musel ošetrovať bežné drobné úrazy, zápalové procesy a stretávať sa s nevraživosťou a úskokmi od kolegov. Bol pod neustálym dozorom ŠTB. Vždy keď sme zdvihli telefón, bolo počuť cvaknutie odpočívacieho zariadenia. Otcovo meno je možné v súčasnosti nájsť v zverejnených zväzkoch ŠTB ako nepriateľskú osobu pod označením Svätý. Opakovane bol na výsluchoch. Nebolo to príjemné, lebo sme nikdy nevedeli, či sa vráti. Čo som však obdivoval, nikdy nereptal, nikdy sa na nikoho nehneval, každému dokázal odpustiť, aj keď na tieto výsluchy chodil s malou dušičkou.

Najväčšou oporou v živote môjho otca však bola jednoznačne jeho žitá viera. Zdôrazňujem termín „*žitá viera*“, lebo tento pojem otec často používal. Od známych a od svojej matky som sa dozvedel, že nikdy a v žiadny deň nevynechal účasť na svätej omši pred začatím pracovného dňa. Jeho spolupracovníci

mi neskôr rozprávali, ako ho často videli pohrúženého v modlitbe pred alebo medzi operačnými zákrokmi. V čase, keď sa odstraňovali kríže z verejných budov, otec neposlúchol a vo svojej pracovni mal zavesený kríž. Len skutočná viera ho dokázala preniesť cez ťažkosti a prenasledovania tých krutých rokov. Možno to bolo aj preto, že aj u nás doma sme všetky rodinné problémy riešili spolu a na kolenách pred krížom.

11. Napriek všetkému sa otec dokázal venovať svojej práci. Nadalej študoval. Na poliklinike vykonával aj menšie operačné zákroky. Akoby predbehol dobu, pretože dnes sú tieto výkony súčasťou jednoduchovej chirurgie. Neprestával so spisovateľskou činnosťou. Písal denne. Jeho heslo bolo: napísať denne aspoň 2 vety. Ako som spomínal, od 13-tich rokov si písal denník, v ktorom pokračoval až do svojej smrti. Len ho trápilo, že je zaradený medzi „šuplíkových“ autorov. Niekoľko drobných diel sa podarilo prepašovať do Ríma, kde vyšli pod pseudonymom Jozef Augustín, napr. *Rozhrnutá opona alebo Postila dneška*. Keďže nemohol verejne nič vydať, využíval možnosti keď rečnil na pohreboch a oslavách, vždy do týchto príhovorov vsunul mnohé zo svojich myšlienok. Po malom „oteplení“ po roku 1968 vydáva *Zákruty bez ciest* a *Zápisky diletanta*. Mali vyjsť aj ďalšie knihy, ale boli zošrotované. A tak počas normalizácie sa všetko vrátilo do starých koľají a ostalo len pri dobrých priateľstvách, nespočetných rozhovoroch a čítaní svojich diel v úzkom kruhu. Vydavateľstvá zo zbabelosti pred jeho kádrovým profilom odmietali jedno dielo za druhým. Až rok 1989 mu priniesol satisfakciu vo forme ľudského ohodnotenia. Začali postupne vychádzať jeho literárne diela, ktoré dovtedy ležali v šuplíku, a nakoniec vyšlo jeho zobrazené dielo, ktoré je zhmotnené v 10-tich zväzkoch (to vyšlo ale až po jeho smrti).

• Pavol Strauss so svojimi synmi

12. Treba zdôrazniť, že pre otca práca nekončila odchodom z pracoviska. Po príchode domov ho u nás doma už obvykle očakával celý zástup ľudí. Jedni potrebovali medicínsku radu či drobný chirurgický zákrok, iní poradiť v ťažkej životnej situácii. Otec hoci bol unavený, nikdy nikoho neodmietol. Liečil, utešoval ubolené duše a mnohým hľadal prácu. Najviac to ocenili tí, ktorí sa v 50-tich rokoch ocitli vo väzení ako politikí väzni, či už to boli kňazi alebo veriaci laici. Po prepustení z väzenia sa im obvykle ľudia otáčali chrbtom, každý sa bál s nimi stretnúť. U nás doma však vždy mali otvorené dvere a otec im pomáhal, ako vedel.

13. Otec zomrel 3. júna 1994 vo veku 81 rokov a teda práve na dnes pripadá 23. výročie jeho smrti. Mnoho rokov bol vážne chorý a choroba mu spôsobovala ťažké utrpenie. Nikdy nereptal, všetky svoje kríže dokázal v meditácii odovzdať do Božích rúk. Pochovával ho jeho priateľ kardinál Ján Chryzostom Korec, ktorý o.i. povedal: „Náš zosnulý brat vo viere Pavol Strauss bol dobrým hospodárom s Božími darmi. Dostal mnoho talentov a on ich rozmnožil. Dary milosti i dary prirodzené. Sám bohatý, obohacoval iných - rozhovormi a najmä knihami.“

14. Môj otec Pavol Strauss svojím príkladným kresťanským životom ovplyvnil mnohých ľudí, ktorí následne konvertovali na katolícku vieru - buď na základe jeho osobného príkladu, alebo aj po jeho smrti pod vplyvom jeho literárneho odkazu. Celé jeho literárne dielo je teologicko-filozofické, popretkávané umením a medicínou.

15. Jeho lekárske krédom bolo: „Byť skutočným lekárom, to nie je zamestnanie, ale stav vnútra. Najväčšie šťastie - smieť pomôcť. Najväčšie šťastie - urobiť iného šťastným.“

Z eseje *Listy mladému chirurgovi: „Nemôže byť lekárom, dobrým lekárom ten, kto nemá v sebe lásku. Chorému človeku nestačí len odborný zákrok. Každý čaká i kúsok toho nášho ja - nášho srdca... lekáre, a najmä chirurg, je kňaz pred oltárom regenerácie.“*

Myslím si, že obsah týchto citátov najlepšie vystihuje prácu náš zdravotníkov.

Z OHLASOV

„Každý deň je nečuteľný refrén našich možností“ (Pavol Strauss, *Za mostom času*).

Týmito slovami chcem začať aj ja svoj list ako možnosť podeliť sa s Vami o myšlienkovú úrodu Pavla Straussa. – K nohám jeho myšlienok si sadám vždy, keď už moja duchovná nádoba začína strácať vodu života. Vždy ma prekvapuje, ako neuveriteľne sa jeho vnútro reflektuje do môjho. To isté zápasenie, tie isté pocity. A takto spojení neviditeľným putom spolupatričnosti sa mi potom ľahšie ide po ceste „možných zajtrajškov“. – „I bytie mŕtvych žije stále v nás. Je svetlom našich mŕtvych dní. Bo svetlo nepozná smrť. Je dušou slova, slovo je dušou poézie a poézia dušou života“ (Človek pre nikoho).

Niekedy sama zápasím vo svojom vnútri, ako robiť správne rozhodnutia, nachádzať tú „správnu“ cestu. Pri čítaní myšlienok Pavla Straussa i pri čítaní Biblie sa mi núkajú smerovky, ktoré dodávajú môjmu kroku väčšiu istotu (ale mnohokrát je to ťažké robiť „správne“ rozhodnutia, a či vôbec „správne“ rozhodnutia existujú?). „Myšlienkami zostavený svet sa premietne do reálnych duchov budúcnosti“ (Sme mocnejší než čas).

Čo sa týka môjho pracovného života, niekedy sa pýtam sama seba, či učiteľ v tejto spoločnosti má ešte nejaké opodstatnenie. Ale znova ako hovorí P. Strauss: „Milovať Boha tak, že sa cele obetuješ ľuďom. Nejde o to, či si to ľudia zaslúžia. Boh si to zaslúži“ (Písanie bez konca). Preto svoje povolanie dávam vždy na paténu ako svoju obeť zmeniť seba a potom možno aj iných.

Týmito slovami končím svoj list a budem sa veľmi tešiť, ak mi napíšete čo i len pár riadkov...

(19. novembra 2017), Kristína Bednárová

Enzo Passerini

Aké sú vzory dnešnej doby

Každá doba má svoje dominantné myšlienky, zmýšľanie väčšinového obyvateľstva v krajine, v národe či v kultúrno-geografickej oblasti. Táto hlavná „pensée“ je samozrejme ovplyvnená tými, čo majú moc, panovníkmi, mocnármi, politikmi či inými skrytými a napoly skrytými odborníkmi komunikácie, ktorí vedú hýbať s cítením ľudí a niekedy aj úmyselne či neúmyselne manipulovať so svedomiami.

Od nášho Pána vieme, že sme alebo máme byť iní než tí, čo ovládajú národy:

„Viete, že tí, ktorých pokladajú za vládcov národov, panujú nad nimi a ich veľmoži majú nad nimi moc. Medzi vami to tak nebude. Ale kto sa bude chcieť stať medzi vami veľkým, bude vašim služobníkom. A kto bude chcieť byť medzi vami prvý, bude sluhom všetkých“ (Mk 10, 42-44).

Takisto však vieme, že všetci vládari – i zlí – majú akési opodstatnenie v Božom pláne. Veď sám Ježiš hovorí Pilátovi: „Nemal by si nado mnou nijakú moc, keby ti to nebolo dané zhora“ (Jn 19, 11).

Každá doba má svoje neresti. Dnes nás štye zjavne nezastaviteľný a bezbrehý mravný úpadok, ktorý deň čo deň v materialisticky založenom západnom svete neprirodzene búra stáročné morálne zákony, smerujúc k čoraz nepochopiteľnejšej zvrhlosti. Vo svetle týchto smutnejších faktov máme často tendenciu si nostalgicky predstaviť, ako sa dobre žilo v kolektívne prijímanej zbožnosti minulých storočí, a ťažko znášame pohľad na dnešnú dominantnú samochválu hriechnosti. Pritom zabúdame na to, že sa v minulých dobách v našich končinách takmer sústavne bojovalo, drancovalo a vykorisťovalo. Sociálne rozdiely boli väčšie a výraznejšie, nehovoriac o tolerancii voči iným etnickým skupinám, náboženstvám či rozdielnym názorom. Panovníci sa prakticky bez výnimiek hlásali ku kresťanským princípom, pričom sa často ocitali v pasci machiavelizmu a *realpolitiky*. Napriek tomu všetkému celá západná civilizácia s Evanjeliom v srdci túžila po dobrote, vyrovnaní sociálnych nerovností, definitívnom pokoji zbraní a mierumilovnej existencii v znamení tolerantnosti a vzájomného rešpektu.

V chaose krvavých historických udalostí a veľkej nespravodlivosti v tepnách Európanov tiekla Kristova krv, a tak to bude aj dnes a navždy. Druhá svetová vojna bola významným míľnikom a zároveň najväčšou vzpruhou k tomu, aby sa Európske národy nad sebou zamýšľali a odstránili stáročné nepriateľstvá a roz-

delenia. Koniec studenej vojny tiež pridal veľký úder zloduchovi nepriateľstva medzi Európskymi národmi. Napriek nedostatkom, nedokonalostiam a polemikám môžeme tvrdiť, že sa na našom kontinente nikdy nežilo tak spriatelene a bezpečne ako dnes.

Aký je potom problém dnešnej doby? Paradox dnešnej doby spočíva azda v tom, že popri demokracii, rešpektovaní všetkých názorov a bezpodmienečnej akceptácii i toho, čo sa prieči Božím zákonom, svetské mienkotvorné a mainstreamové médiá prevažne ponúkajú zlé príklady:

To že tínedžeri vyslovene „prepadávajú“ svojim idolom, zvlášť z hudobnej, hereckej alebo zo športovej brandže; že sa podľa nich obliekajú, češú, líčia a tetujú; že napodobňujú ich pózy, je spôsobené tým, že iné vzory sa nepredkladajú. Ak zapneme televízor, vidíme najčastejšie hercov. Po nich spevákov a na treťom mieste športovcov. Všetky tri svety zaplňujú aj iné komunikačné prostriedky. Ak by sa tolko priestoru venovalo vedcom, lekárom, svätcom alebo národným hrdinom, vyberali by si tiež medzi nimi. Nie je asi na škodu, keď mladá dievča nosí účes à la jej televízna hviezda alebo mladý chlapec hrá na gitare melódiu svojho obľúbeného speváka. Z obidvoch vecí mladí vyrastú. Problém však môže nastať, keď do svojich životných štýlov začnú vnášať ich často nemorálne názory a nemravné existenčné postoje.

Nájsť hranicu medzi vkusom a nevkusom, medzi dobrom a zlom, medzi krásou a škaredosťou, pravdou a lžou – to je záležitosť rodičov. Tí majú sledovať, do akej miery ich ratolesť obdivuje svoj idol. (Max Kašpar – z rozhovoru s redakciou Katolíckych novín, KN č. 39, 1.10.2017).

Dovolil som si tučným písmom zvýrazniť dve dôležité myšlienky v tomto múdrom konštatovaní. Áno, je na nás, aké príklady si vyberieme. Hlboko sa zamyslime nad sebou a kladme si otázky ohľadom zmyslu tohto života. Akou cestou sa chceme vydať? Požičajme si slová žalmistu a spytujme si svedomie: *chceme kráčať podľa rady bezbožných a chodiť cestou hriešnikov alebo mať záľubu v zákone Pánovom a o jeho zákone rozjímať dňom i nocou?* (Porov. Ž 1, 1-2).

Len po úprimnej reflexii môžeme zažiť úprimnú konverziu, ba i niečo viac: skutočnú konverziu tak, ako myslel Pavol Strauss, keď po tolkom hľadaní konečne našiel svoj poklad, svoju vzácnu perlu – a už ju neopustil. Ani pod veľmi tlakom zo strany protivníkov a prenasledovateľov v totalitnom režime. Pochopil *kde, resp. v kom*, prebýva Pravda; začal budovať svoju existenciu na štyroch hlav-

ných pilieroch, a to modlitba, eucharistia, pokora a obetavosť; objavil krásu a hlboký význam liturgického roka ako predzvest' nekonečného. Nebolo by rozumné, zdravé a dokonca spásanosné, keby dnešná mládež nasledovala práve takýto príklad. Na taký návrh by možno veľká časť oslovenej cieľovej skupiny reagovala výsmechom, útokom či inými neslušnými protinávrhmi. Čo by nemuselo byť zlým znamením: *Veď blahoslavení ste, keď vás budú pre mňa potupovať...* (porov. Mt 5, 11).

Protivník má zakaždým nový arzenál. Jeho dnešné zbrane sú príťažlivé a sladké: peniaze, bezuzdná a zmyselná rozkoš, chamtivá túžba po úspechu a uznaní bez ohľadu na prácu a zásluhu. Dnešné bludy sa propagujú cez kinematografické, televízne a iné mediálne ateliéry, ktoré na piedestál postavili Mamonu a jej šťastných otrokov. Sme neustále podnecovaní k tomu, aby sme ich nasledovali a stali sa im podobnými. Na to vo veľkej miere prispieva zneužívanie najmodernejších komunikačných technológií, a to najmä v podobe virtuálnej reality a neustále pípajúcich škatuliek.

Dejiny spásy nám však ukazujú, že sa zo zdanlivo zúfalých a bezvýchodiskových situácií vždy zrodí väčšia nádej vo víťazstvo dobra – i keď cez bolesť a trnie. Nielen dúfame, ale aj v to veríme.

Helena Hrehová: ...Nie separácia, ale ľudská jednota je zárukou slobody. Morálka je pre ľudský život nevyhnutná. Dokonca možno povedať, že ľudia majú zodpovednosť za budúcnosť a za to, čo bude so svetom po ich smrti. Téma hodnôt a ich transformácia, ale aj téma slobody a zodpovednosti, sú z tohto pohľadu zásadnými. Skrývajú v sebe napätie medzi slobodou a poriadkom, od ktorých závisia trvalé väzby medzi ľuďmi, garantujúce istotu. A toto je problém celej Európy. Nestačí vykonať isté korektúry a reformy v spoločnosti, ale treba sa vrátiť k overeným hodnotám. Bez poznania hodnôt sú ľudia ochudobnení nielen o ideály, ale aj o cieľ života. Blúdenie bez cieľa je nielen smutné, ale aj nebezpečné. Tekuté časy so svojou nestabilitou v oblasti hodnôt prispievajú k neistote a beznádeji. Svet sa v 21. storočí natoľko zmenil, že „humánne dedičstvo“ sa nám pred očami alogicky „rozpušťa“. Slovanské národy majú pamätať na zodpovednosť za duchovné dedičstvo svojich otcov a pričiniť sa - sebe vlastným podielom - o zachovanie výnimočných hodnôt a kultúry s tvárou ľudskosti. (Viera a život 2017, č. 5, s. 54.)

Ivan A. Petranský

Formovanie osobnosti Pavla Straussa počas gymnaziálneho štúdia (1922–1931)

Obdobie detstva a dospievania prežil Pavol Strauss v rodnom Liptovskom Svätom Mikuláši. Prvé štyri roky školskej dochádzky strávil v miestnej židovskej ľudovej škole. No, ako neskôr napísal, „tie štyri roky ľudovej školy ubehli šikovne a prišli prijímacie skúšky gymnaziálne. A ani nevedno ako, a bol som stredoškolač“.¹ Pavol Strauss nastúpil v školskom roku 1922/1923 ako desaťročný na štúdium na mikulášske gymnázium. Roky, ktoré na ňom strávil, mali kľúčový význam pre formovanie jeho osobnosti, svetonázoru, na čo vplývalo nielen vyučovanie, ale aj vzťahy so spolužiakmi, ktoré tam nadviazal, a početné mimoškolské aktivity.

Tento ústav, nesúci meno Michala Miloslava Hodžu, bol v tom čase ešte iba na počiatku svojej existencie. S činnosťou začal vo februári 1919, nedlho potom, ako po vyhlásení Česko-slovenskej republiky zaniklo po šiestich rokoch existencie dovtedajšie po maďarsky vyučujúce gymnázium – Liptovskosvätomikulášske uhorské kráľovské štátne hlavné gymnázium.² Najprv sa uvažovalo vytvoriť na jeho troskách reálku, napokon sa koncepcia zmenila a vzniklo Hodžovo štátne reálne gymnázium, vyučujúce predovšetkým po česky a po slovensky.

Ústav prevzal od bývalého klasického gymnázia novú modernú veľkoryso koncipovanú dvojtraktovú budovu, postavenú v období prvej svetovej vojny podľa projektu budapeštianskych architektov Zoltána Bálinta a Lajosa Jámbora.³ Pri výučbe sa nové reálne gymnázium, podobne ako iné stredné školy na Slovensku, v dôsledku nedostatku slovenskej inteligencie po rokoch maďarizačného útlaku opieralo predovšetkým o českých profesorov. Po troch rokoch existencie nového gymnázia bol medzi jeho žiakov na základe prijímacej skúšky prijatý Pavol Strauss. V škole v tom čase študovalo takmer štyristo žiakov rozličného náboženského vyznania. Popri najpočetnejších evanjelikoch a katolíkoch bol nezanedbateľný aj počet židovských žiakov. V školskom roku 1922/1923 ich bolo takmer sto.⁴ Pavol Strauss bol jedným zo šesťdesiatich žiakov (štyridsaťšesť chlapcov a štrnásť dievčat), ktorí nastúpili do prvej B triedy.⁵ Jeho prvým triednym učiteľom bol profesor Michal Madera, učiteľ evanjelického náboženstva a „československého jazyka“. Neskôr sa jeho triednymi učiteľmi postupne stali Ľudevít Neckár, Vojtech Šteiner, Ľudvík Volný, Ľudevít Šenšel, Oldřich Nuska a Bohumír Majer.⁶

Viacerí z učiteľov, ktorí formovali Pavla Straussa počas gymnaziálneho štúdia, zostali natrvalo výrazne zapísaní

v jeho pamäti. „V prvých triedach boli najmarkantnejšími postavami pán farár Madera a pán senior Šenšel. Nezabudnuteľná je postava profesora Volného, vysoká postava ako vystrihnutá zo *Simplicissima*, s dlhým krkom, na ktorý by boli pasovali vtedajšie tvrdé manžety namiesto goliera.“ Ako na prísneho, ale dobrého matematika si spomínal na výpomocného učiteľa Karola Klongu: „Ten nám po bežárstvach vykrúcal bokombriadky so slovami: „Chlapčisko, syn môj, vy sviňa nepodarená!“ Medzi nezabudnuteľných učiteľov patrilo aj prírodopisár Ján Volko-Starohorský (priekopník ochrany prírody na Slovensku), latinčinár František Váňa či Jaroslav Mach, ktorý vyučoval matematiku a fyziku. „Jeho výklad fyziky sme vždy dychtivo očakávali. Už v tom čase nás oboznamoval s možnosťami atomistiky.“⁷

Od prvého ročníka Pavol Strauss na gymnázium študoval predmety „česko-slovenský jazyk“, matematiku, zemepis, prírodopis, kreslenie, písanie či telocvik. Okrem povinnej latinčiny sa venoval ako nepovinnému predmetu aj nemčine. Navštevoval aj hodiny židovského náboženstva. V druhom ročníku pribudol dejepis a v treťom okrem fyziky aj ďalší cudzí jazyk – francúzština. Chémiu študoval Pavol Strauss od štvrtého a deskriptívnu geometriu od šiesteho ročníka. Ako posledný predmet pribudla do študijného rozvrhu v siedmom ročníku filozofická propedeutika.⁸

Prvý ročník gymnázia absolvoval Pavol Strauss ako jeden z desiatich žiakov v triede s vyznamenaním,⁹ v ďalších rokoch už také vynikajúce výsledky nedosahoval. Najlepšie známky dostával (okrem správania) z náboženstva a cudzích jazykov – francúzštiny a nemčiny. Pavlovo gymnaziálne štúdium skomplikovalo, keď ako dvanásťročný ochorel na pľúcnu chorobu. Istý čas sa vtedy liečil aj v sanatóriu vo Vysokých Tatrách.¹⁰ V školskom roku 1924/1925 nebol kvôli vysokému počtu vymeškaných hodín klasifikovaný a tretí ročník štúdia musel absolvovať v nasledujúcom školskom roku.¹¹ Na osemročné gymnázium tak Pavol Strauss napokon chodil deväť rokov.

V roku 1927, keď bol Pavol Strauss žiakom piateho ročníka, nastúpil na gymnázium v Liptovskom Svätom Mikuláši aj jeho brat Juraj. Aj mladší zo Straussovcov – rovnako ako predtým Pavol – chodil dovtedy (v rokoch 1923 – 1927) do mikulášskej židovskej ľudovej školy. Juraj sa tak ako desaťročný stal v školskom roku 1927/1928 spolu s ďalšími štyridsiatimi šiestimi deťmi žiakom prvej triedy gymnázia, ktorej triednym učiteľom bol Ľudevít

Neckár.¹² Na škole študoval nasledujúcich osem rokov, až do maturity v roku 1935, pričom počas prvej polovice tohto obdobia sa na chodbách tohto gymnázia mohol stretávať aj so svojím starším bratom.

Súčasťou školského vyučovania na mikulášskom gymnázium boli aj rozličné výlety a exkurzie do bližšieho a vzdialenejšieho okolia. Cieľom boli prírodné krásy Slovenska, múzeá i priemyselné objekty. Triedy, do ktorých chodil Pavol Strauss, absolvovali napríklad výlety do Vysokých Tatier (Štrbské pleso, Ostrva, Päť spišských plies), Nízkych Tatier (Ďumbier, Demänovská dolina, Iľanovská dolina, Brtkovica), Chočských vrchov (Prosiecka dolina, Kvačianska dolina, Choč), na Oravu či do Paludze. Navštívili aj viaceré fabriky v Liptovskom Svätom Mikuláši (kožiarska továreň, elektráreň), Poprade (pivovar) či v Ružomberku (továreň na celulózu).¹³

Existencia štátneho reálneho gymnázia mala veľký význam pre vzrast vzdelanosti na Liptove tým, že umožnila prístup k štúdiu nadaným žiakom z Liptovského Svätého Mikuláša a širokého okolia, pre ktorých bolo dovtedy ťažko dostupné. Týkalo sa to aj detí z chudobných rodín, pre ktoré vznikol v roku 1921 Spolok pre podporovanie chudobných študujúcich. Spočiatku prispieval na ich stravovanie a neskôr sa jeho podpora prejavovala prevádzkou „knížnice pauperum“, peňažnými podporami a príspevkami na ošatenie či učebné pomôcky. Predsedom spolku bol evanjelický biskup Jur Janoška a medzi členmi prispievajúcimi ročným príspevkom 20 korún figuroval aj Pavlov otec – advokát Izidor Strauss.¹⁴

Pavla Straussa počas času stráveného na gymnázium viac ako samotné štúdium zaujímali aktivity v Hodžovom vzdelávacom spolku, ktorý na tejto škole pôsobil. Spolok bol založený bezprostredne po vzniku školy v roku 1919 s cieľom povzniesť vzdelanostnú úroveň svojich členov. Spravovaný bol autonómne a združoval žiakov vyšších tried. Týždenne usporadúval v sobotu popoludní stretnutia, ktorých náplňou boli prednášky či rôzne úvahy predovšetkým o významných slovenských spisovateľoch, prednes slovenských a českých básní či hudobné predstavenia.¹⁵ V čase Straussovho štúdia pôsobili v spolku aj neskoršie významné osobnosti, ako hudobný skladateľ Dušan Pálka, spisovateľ Andrej Plávka či literárny vedec Rudolf Brtáň.¹⁶ Pavol Strauss o tomto spolku neskôr napísal: „Z gymnaziálnych rokov na Hodžovom reálnom gymnázium v Mikuláši boli pre mňa najkrajšie chvíle v sobotu poobede, sedenia v samovzdelávacom krúžku.“¹⁷

Keď Pavol Strauss chodil do prvého ročníka gymnázia, postihla rodinu smutná udalosť – smrť starého otca. Vážený lekár Bartolomej Kux – otec Pavlovej matky Vilmy – zomrel krátko pred svojimi sedemdesiatimi, 9. apríla 1923.¹⁸ Okrem smútku zo straty blízkeho človeka priniesla smrť starého otca zmenu do života Pavla Straussa a celej rodiny. Ako jeho dediči sa Straussovci presťahovali do domu po starom otcovi na námestí. Pavol Strauss sa tak vrátil späť na miesta, kde ako malé dieťa prežil roky prvej svetovej vojny.

Ak Pavol Strauss pri hodnotení svojho života povedal, že pretekal okolo troch fixných bodov: okolo hudby, okolo slova a myšlienky a okolo medicíny,¹⁹ tak prvé dva z týchto pilierov sa postavili – alebo aspoň začali budovať – počas jeho školských rokov v Liptovskom Svätom Mikuláši. Škola bola v tom čase pre neho „iba nevyhnutným zlom, málo iritujúcim, ako mucha koňa. A odháňali sme ju tajnou, ale o to nástojčivejšou láskou k literatúre a hudbe. Písali sme, zúriivo čítali, priatelia maľovali a muzicírovali sa.“²⁰ Hru na klavír sa on i jeho brat od detstva učili od Eleny Schontagovej, ktorá k nim pravidelne chodila.²¹ Počúvaniu hudby a hre venoval Pavol Strauss veľkú časť svojho voľného času nielen počas prázdnin, ale aj cez školský rok. „Pretrpieť dopoludňajšiu školu, trespnúť aktovku do kúta a hrať hodiny a hodiny z klavírnych výťahov Wagnerových oper.“²²

Medzi študentov gymnázia, s ktorými sa Pavol Strauss najviac zblížil, patrili jeho spolužiak Ervín Smatek, talentovaný huslista, neskorší hudobný pedagóg a dlhoročný riaditeľ hudobnej školy v Liptovskom Mikuláši. Blízky mu bol aj o dva roky mladší Eugen Altmann, ktorý sa neskôr už pod menom Eugen Nevan stal jedným z predstaviteľov slovenskej výtvarnej moderny.²³ „V tie gymnaziálne časy sme boli trojlístok: Smatek-hudobník, Nevan-maliar a ja. Veľa sa hralo a to nám vari najväčšmi pomohlo prekonať bariéru maturity. Veď sme vyplňali medzery pri všetkých školských slávnostiach.“²⁴ Lebo všetko nás zaujímal väčšmi ako školské povinnosti.²⁵ Hra na klavíri, ktorou sa Strauss stal na gymnáziu známym vďaka vystupovaniu na školských podujatiach, so sebou prinášala aj humorné momenty: „V školskom časopise to zachytili karikatúrou: Veľký klavír a malý človeček sa naň driape po rebríku – a nápis: Paľo Strauss vystupuje na klavír. A jediná pochvalu som ako septimán dostal od prváčika, ktorý so mnou odchádzal: Vieš, ty tak pekne hráš, že by si mohol ísť do cirkusu?“²⁶ Straussova hra na schôdkach Hodžovho vzdelávacieho spolku naddlho utkvela v pamäti iným členom. Napríklad Júlia Vilikovská sa s odstupom času vyjadrila: „Hudobné čísla bývali slabšie ako literárne; na úrovni

boli len husľové výstupy F. Kusku z Hrádku a klavírne čísla P. Straussa.“²⁷

V talentovanom umelcovi Eugenoví Altmannovi našiel Pavol Strauss spoločníka pre vášnivé diskusie o literatúre a umení. Boli otvorení najrôznejším myšlienkovým prúdom. Strauss v sebe objavil obrovskú lásku k literatúre, ktorá mu zostala natrvalo. „Najväčším šťastím života bola a ostala kniha. Východiskový bod okolo zemegule ducha, s nepretržitým návratom.“ Čítal všetko, čo sa mu dostalo do rúk, filozofickú i umeleckú literatúru, poéziu i prózu. Venoval sa slovenskej staršej i modernej literatúre („šťastie zo Sládkoviča, Krasku, Novomeského, Smreka a Lukáča“).²⁸

Na gymnáziu i neskôr sa nevyhýbal dielam svetových spisovateľov 19. a 20. storočia, hlavne po nemecky píšucich básnikov, dramatikov a prozaikov, akými boli Alfred Döblin, Stefan Zweig, Arthur Schnitzler, Thomas Mann, Rainer Maria Rilke, Stefan George, Hugo von Hofmannstahl, Hermann Hesse či Franz Werfel. Oslovovali ho predstavitelia modernej francúzskej poézie ako Guillaume Apollinaire, Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Paul Valéry, Comte de Lautréamont. Medzi jeho obľúbených autorov patrili aj francúzsky prozaik Romain Rolland (ovplyvnil ho hlavne jeho román Ján Krištof) či českí autori Karel Čapek, Vítězslav Nezval a Otokar Březina. Veľký dojem na neho urobil predstaviteľ francúzskeho romantizmu Victor Hugo. Nevyhýbal sa ani staršej literatúre, obľúbil si diela nemeckých klasikov Friedricha Schillera a Johanna Wolfganga Goetheho.²⁹

Ako Strauss s odstupom času napísal: „To boli tie najkrajšie mikuláškove časy, keď kniha bola najväčšou hodnotou života, i s hudbou. Stálo za to žiť aj pri všetkých negatívach školy a života.“ S týmto časom sú spojené aj prvé Straussove vlastné vážnejšie literárne pokusy. V trinástich rokoch si začal písať v nemčine denník. „A prvá veta bola: Mám strach pred smrťou, mám strach zo zániku. Keď toto napíšem, nezaniknem hádam nadobro.“³⁰

Jar 1931 znamenala pre Pavla Straussa koniec jeho stredoškolského štúdia. Dva dni po tom, ako 6. júna 1931 prevzal svoje posledné vysvedčenie za ukončený ôsmy ročník, sa začalo v mikulášskom gymnáziu štyri dni trvajúce letné obdobie ústnych maturitných skúšok. Pavol Strauss bol jedným z dvadsaťjedem chlapcov, ktorí ju spolu s piatimi dievčatami v tomto termíne podstúpili. Skúšky z dospelosti sa pre väčšinu z nich skončili úspešne. Okrem dvoch študentov všetci zmaturovali, z nich traja s vyznamenaním. Pavol Strauss predstúpil pred skúšobnú komisiu vedenú Matúšom Stolárikom v tretí

deň skúšok, 10. júna 1931 odpoľudnia. Ústne maturoval zo štyroch predmetov.³¹ Skúšku na jednotku (veľmi dobre) zložil z francúzštiny, na dvojku (dobro) z „československého jazyka“³² a fyziky a na trojku (dostatočne) z matematiky. Na základe týchto skúšok a dovedy dosiahnutých výsledkov z ostatných predmetov bol Pavol Strauss uznaný za dospelého a nasledujúci deň prevzal maturitné vysvedčenie.³³ S odstupom času Strauss tieto chvíle zhrnul slovami: „Dodnes sa čudujem, že som zmaturoval. Počas gymnaziálneho štúdia som čítal a hrával na klavíri. Hudba, znalosť literatúry a cudzích jazykov zmaturovali za mňa.“³⁴

Koniec stredoškolského štúdia pre Straussa zároveň znamenal rozlúčku s Liptovom, hoci len dočasnú. Vysokoškolské štúdium medicíny ho v roku 1931 zaviaľo najprv do Viedne a neskôr do Prahy.³⁵ Rodný kraj ho ale natrvalo ovplyvnil a zostal na celý život súčasťou jeho vnútra. Po rokoch sa o tom vyjadril: „Intenzívne som zrástol s rodným Liptovom, s tou milou a nádhernou scenériou vrchov, hôr, Váhu a s ľuďmi. Ani prívaly života a čias nepodmyli tieto korene.“³⁶

Poznámky:

¹ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho. Bratislava 2000, s. 34.

² BRTÁŇ, Rudolf: Význam Hodžovho štátneho reálneho gymnázia v slovenskej národnej kultúre. In: Pamätnica 50. výročia založenia Hodžovho štátneho reálneho gymnázia v Liptovskom Mikuláši. Zost. L. Paška. Banská Bystrica 1968, s. 32 – 33.

³ DULLA, Matúš – MORAVČÍKOVÁ, Henrieta: Architektúra Slovenska v 20. storočí. Bratislava 2002, s. 319.

⁴ Ročná správa Hodžovho štátneho reál. gymnázia v Lipt. Sv. Mikuláši za školský rok 1922/1923.

⁵ Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči – pracovisko Archív Liptovský Mikuláš (ďalej Archív Liptovský Mikuláš), f. Gymnázium v Liptovskom Mikuláši, inv. č. 13, Hlavný katalóg 1922/1923.

⁶ Ročné správy Hodžovho štátneho reál. gymnázia v Lipt. Sv. Mikuláši za školské roky 1922/1923 – 1930/1931.

⁷ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 58.

⁸ Archív Liptovský Mikuláš, f. Gymnázium v Liptovskom Mikuláši, inv. č. 13 – 21, Hlavný katalóg 1922/1923 – 1930/1931.

⁹ Ročná správa Hodžovho štátneho reál. gymnázia v Lipt. Sv. Mikuláši za školský rok 1922/1923.

¹⁰ STRAUSS, Juraj: Črty môjho života s Paľkom. In: Listy PS, 2006, č. 4, s. 4.

¹¹ Archív Liptovský Mikuláš, f. Gymnázium v Liptovskom Mikuláši, inv. č. 15, Hlavný katalóg 1924/1925.

¹² Archív Liptovský Mikuláš, f. Gymnázium v Liptovskom Mikuláši, inv. č. 18, Hlavný katalóg 1927/1928.

¹³ Ročné správy Hodžovho štátneho reál. gymnázia v Lipt. Sv. Mikuláši za školské roky 1922/1923 – 1930/1931.

¹⁴ Ročná správa za školský rok 1927/1928.

¹⁵ Ročná správa Hodžovho štátneho reálneho gymnázia v Lipt. Sv. Mikuláši od 15. 2. do 12. 7. 1919; Ročná správa za školský rok 1927/1928.

¹⁶ STRAUSS, Pavol: Staré smidky. In: Lísty PS, 2009, č. 10, s. 25; STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 73; TOMČÍK, Miloš: Príspevok spisovateľov z Lipt. Mikuláša a jeho okolia pre rozvoj slovenskej literatúry po roku 1918. In: Liptovský Mikuláš. Monografický zborník. Zost. E. Kufčák. Banská Bystrica 1968, s. 297 – 299.

¹⁷ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 58.

¹⁸ VÍTEK, Peter: Rod Kuxovcov z Hýb. In: Lísty PS, 2011, č. 16 – 17, s. 51.

¹⁹ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 46.

²⁰ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 54.

²¹ Rozhovor autora s Jurajom Straussom, Praha 15. 5. 2013; STRAUSS, Pavol: Staré smidky, s. 25.

²² STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 54.

²³ Archív Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice Martin, f. Pavla Straussa, biografický dotazník (1981).

²⁴ Pavol Strauss sprevádzal Ervína Smateka na klavíri pri jeho husľových sólach na rôznych školských akadémiách. Vystupoval okrem toho napríklad aj na školskej slávnosti pri príležitosti desiateho výročia vzniku Československej republiky v aule gymnázia v roku 1928. Spolu s Františkom Kuskom vtedy zahrli Kubelíkovu serenádu od Franza Drdlu. Na žiackej akadémii pri príležitosti 10. výročia smrti Milana Rastislava Štefánika v roku 1929 zas Pavol Strauss zahrál na klavíri Skočnú od Bedřicha Smetanu a valčík Es dur od Frédérica Chopina a spolu s Františkom Kuskom zahrli Scène de Ballet od Charlesa-Augusta de Bériot. Ročná správa za školský rok 1928/1929.

²⁵ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 49.

²⁶ STRAUSS, Pavol: Staré smidky, s. 25.

²⁷ Žiaci spomínajú. In: Pamätnica 50. výročia založenia Hodžovho štátneho reálneho gymnázia v Liptovskom Mikuláši, s. 219.

²⁸ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 52, 73.

²⁹ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 49, 59, 72 – 73.

³⁰ STRAUSS, Pavol: Človek pre nikoho, s. 35, 73.

³¹ Písomné maturitné skúšky Pavol Strauss ešte predtým zložil z „československého jazyka“ (so známku 3), latinčiny (3) a francúzštiny (1). Archív Liptovský Mikuláš, f. Gymnázium v Liptovskom Mikuláši, Protokoly maturitných skúšok 1929 – 1934.

³² V rámci predmetu „československý jazyk“ Pavol Strauss ústne maturoval z otázok: 1. Moderná česká dráma; 2. Poézia Štúrovej školy. Sládkovič; 3. Humanizmus v Čechách. Archív Liptovský Mikuláš, f. Gymnázium v Liptovskom Mikuláši, Protokoly maturitných skúšok 1929 – 1934.

³³ Archív Liptovský Mikuláš, f. Gymnázium v Liptovskom Mikuláši, Protokoly maturitných skúšok 1929 – 1934.

³⁴ STRAUSS, Pavol: Zákruty bez ciest. Bratislava 1971, s. 40.

³⁵ PETRANSKÝ, Ivan A.: Vysokoškolské štúdiá Pavla Straussa (1931 – 1937). In: Lísty PS, 2016, č. 29, s. 18 – 20.

³⁶ STRAUSS, Pavol: Kolíska dôvery. Trnava 1994, s. 84.

Z nových kníh a publikácií

Prečítali sme za vás

Cyril Vasiľ: Z homílie k 110. výročiu černošskej tragédie. Kultúra 2017, č. 19 s. 4; 8.

„Žijem ... na Západe, a keď tam niekedy poviem, že som zo Slovenska, tak občas počujem také mudrovanie: „Aha, ty si z tej zaostalej krajiny, kde ešte furt nemáte ani registrované partnerstvá, kde ste si dali dokonca do ústavy, že manželstvo je zväzok jedného muža a jednej ženy, kde sa ešte nedá na úrade administratívnym vyhlásením dohodnúť, či sa dnes cítiš ako muž, alebo ako žena...“ (...)

No, ... no prosto, hrozná zaostalosť, ... ale to nič, to sa všetko zakrátko zmení, vy jedni zadubenci, vy jedni primitívni Východoeurópania, veď my vás už preškolíme, my vám ukážeme... Budete nám tu vari všetci pobeňovať s hrkotajúcimi ružencami po hraniciach ako Poliáci?! Keď sú vám dobré naše peniaze, tak vás naučíme aj nové poriadky.“

A tak už kdesi tam, kde robia múdre rozhodnutia o nás bez nás, už priahajú kone, už sa vypravuje koč s novými páni slúžnymi, ale aj s nejakými lokálnymi snaživcami či lokajmi, ktorí si už chystajú bič na hlavy svojich spoluobčanov. Legislatíva už nabíja zásobníky ostrým strelivom – veď o chvíľu sa už bude považovať za prejav extrémizmu aj odlišný názor na nejakú nevedeckú teóriu, napríklad tzv. genderu, a dá sa čakať, že skôr či neskôr budeme mať opletačky so zákonom, ak nebudeme dostatočne ochotne a s plnou vážnosťou a nadšením nazývať bradatého speváka, pána Tomáša Neuwirtha, víťaza ceny Eurovízie, milostivou slečnou.

Pred 110 rokmi pätnásť Černoščanov zomreli, pretože boli presvedčení, že majú právo brániť si niečo, čo s veľkou

námahou vybudovali vlastnými rukami a umom, niečo, čomu prikladali duchovnú hodnotu, niečo v čo verili.

Zo ohľadu čisto racionálneho a racionalistického by im niekto múdry mohol povedať – a čo na tom, kto pokropí múry nejakej budovy, čo vám na tom tak záležalo?! Vari to nie je jedno? Rovnako ako dnes by sa nás niekto pýtal – a čo vám tak záleží na všetkých tých veciach o ktorých to tu stále točíte, - čo tu stále podrývate rečami o nejakých ľudských hodnotách a dôstojnosti, o civilizačných, kultúrnych a duchovných pilieroch opierajúcich sa o kresťanskú víziu človeka, čo nenecháte každého, nech si robí, čo chce? Nie je to jedno?!

Nie, nie je to jedno! Nám to nie je jedno! Jedno je len koliesko na fúriku. Černoščania chápali zmysel svojho chrámu ako niečo posvätné. Chránili ho svojimi telami. Niečo, čo je posvätné, má byť ochraňované tým, čo je tiež posvätné. Tak, ako je posvätný chrám z kameňa, rovnako, ba ešte viac, je posvätný aj chrám Ducha Svätého, ľudské telo, človek, jeho život, od počatia až po prirodzenú smrť, jeho základné identifikačné antropologické kritériá a hodnoty. A istým spôsobom má rovnako posvätnú cenu aj stavba tých civilizačných hodnôt, ktoré vyplývajú z vízie posvätnosti človeka, jeho života, jeho vzťahov, jeho počatia, smrti, ba i miesta pochovania jeho tela.“

+ + +

Ján Štrasser:

Osem vytrvalých (Bratislava 2017); úryvok z rozhovoru s Petrom Chalupom:

Zmeňme tému. Porozprávaj niečo o knihách, ktoré si vydal a vydávaš pre potešenie ducha. Ktorá bola prvá?

Asi to boli otcove gény, ktoré spôsobili aj moje zameranie na duchovný svet. Spočiatku ma zaraďovali medzi vydavateľov katolíckej literatúry, ale ja som zameraný oveľa širšie a možno aj hlbšie. Pre mňa je kritériom, či tá kniha nesie v sebe nejaké poznanie a či jej poslanstvo je zamerané na ľudské dobro. Určite aj preto prvý titul, ktorý som vydal ešte pod hlavičkou firmy VERBA, bola kniha lekára a kresťanského filozofa **Pavla Straussa**.

Čím ťa Pavol Strauss oslovil?

Ja viem, bude to znieť banálne, ale práve svojou hlbokou kresťanskou duchovnosťou a étosom. Po roku 1948 bol

prakticky na indexe a počas normalizácie opäť. Ešte ako gymnazista som si s nadšením prečítal jeho knihy, ktoré vyšli na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov: *Zápisky diletanta* a *Zákruty bez ciest*. Vtedy sa to ideologicky trochu uvoľnilo a Gustáv Valach s Vincentom Hložníkom zabojovali, aby mu dve spomenuté knihy vyšli vo vydavateľstve Tatran. Vyšli v rokoch 1968 a 1971. Kniha *Roztrhnutá opona* už u nás vyjsť nesmela, vydali ju v roku 1972 v Ríme. Veľmi sa mi páčili jeho štylizované denníky *Zápisky diletanta*, práve tú knihu som chcel vydať, no dopadlo to inak.

Ako inak?

Pavol Staruss žil v Nitre, tak som sa tam za ním vybral. Mal práve osemdesiat rokov. Keď som mu povedal, že chcem vydať *Zápisky diletanta*, potešil sa, no povedal mi, že mu väčšmi záleží na knihe *Zákruty bez ciest*, je to jeho mravné posolstvo mladému chirurgovi. Tú knihu som vydal v roku 1993 v náklade tritisíc kusov a všetky som predal. Rozvážal som ju na bicykli, autom... Perlička: v Banskej Bystrici, v evanjelickom kníhkupectve ma s ňou vyrázili, kníhkupec povedal – Strauss je pre nás neprijateľný.

Vo Vydavateľstve Michala Vaška vyšlo v rokoch 2010-2012 desaťzväzkové vydanie zobraňujúc literárnych a mysliteľských diel Pavla Straussa.

Úctyhodný vydavateľský počin. A nehnúca zásluha profesora **Júliusa Pašteku**, ktorý celé vydanie pripravil ako editor. Splnil sa tak aj veľký sen **Júliusa Rybáka**, ktorý sa o to roky usiloval. Vďaka aj Františkovi Mikloškovi, bez neho by sa to nepodarilo. (Str. 98-99.)

Martin Jančuška

Príbehy a Ozveny

Vydavateľstvo Pozsony (Pressburg) Bratislava, 2016.

Prišvinov čierny drozd spieva

Lačným pohľadom pohládzam prvé tri zväzky zobraňujúc spisov MUDr. Pavla Straussa, ktoré pribudli k cennostiam mojej knižnice vo Viedni. Myslou mi prelietajú myšlienky, ako sa toto dielo začalo rodiť, aké sny a túžby klíčili v nejednom z nás, čo sme si vrúcne priali, aby toto nové dieťa, v ktorom sa prebúdzali prorocké myšlienky, zasialo úrodné zrno na nový prerod ľudského pokolenia.

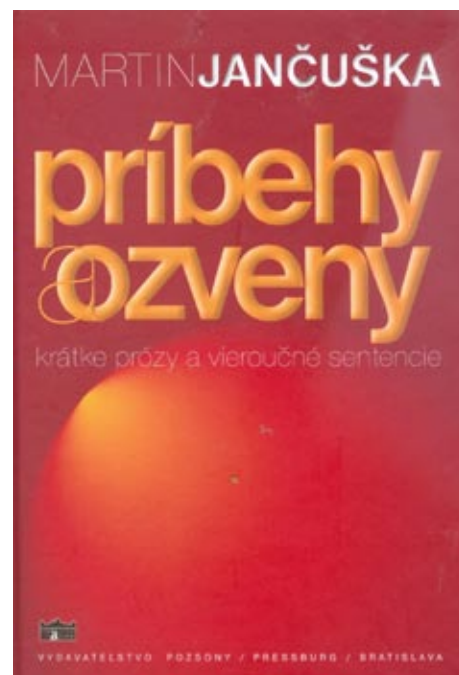
Spomínam si na prvé vety, ktoré ma pred rokmi oslovili, nevychádzajúc z údivu, že nepoznám ich autora, mysliac si, že ich otcom je nemecký spisovateľ. – To isté či podobné sa stalo s prof. Julkom Rybákom, ktorého som si našiel cez vydavateľstvo Verbum, vlastne vďaka MUDr. Straussovi, ktorý nás spojil.

Prišvinov čierny drozd, sediac na najvyššej vetve ihličnatého stromu, nám otvoril novú cestu.

Ale všetky cesty majú kdesi začiatok. Vtedy som ešte nevedel, že môj otec, ten istý ročník ako Pavol Strauss, dral tie isté lavice, dokonca v tej istej triede v Liptovskom Svätom Mikuláši. Dnes už len v Liptovskom Mikuláši. Komunisti sa postarali o vymazanie prívlastku Svätý. A dnešná vrchnosť sa akosi nemá k tomu, pridloho otála alebo sa okúňa, ako sa na Liptove vraví, aby mestu vrátila jeho dôstojné meno. Lebo mestá, mnohé mestá nesú mená svojich vzácných patrónov, ktorí bdejú nielen nad mestom, ale aj nad jeho deťmi, i keď si to mnohí nechcú pripustiť. A Mikuláš nebol len Mikuláš. Bol Svätý!

Do povedomia ľudstva vošiel svojou príslovečnou štedrosťou – rozdávaním sa. Obdarúvaním. I MUDr. Strauss nasledoval príklad svojho patróna. Rozdával, radil, liečil, naplňal srdcia štedrým a múdrom slovom. Zanechal státisíce divotvorných myšlienok na lúskanie, ale i na prekvasenie nášho farbavého ľudského cesta.

Môj otec vtedy ani netušil, že jeho syn odchovaný inou ideológiou sa vráti, konvertuje, tak ako MUDr. Strauss, a vystrelený osudom do Viedne nájde cestu cez Straussove myšlienky späť a založí v Liptovskom Mikuláši Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa. Na začiatku sme boli traja, ako traja králi, ktorí sa prišli pokloniť na sklonku roku 2003 myšlienkam, ktoré sme túžili rozposlať do celej krajiny, ba do celej Európy. Neúnavne píšuci a študujúci, večne smädný po pravde prof. Julko Rybák a obetavý,

večne zaneprázdnený, ale vždy ochotný podať pomocnú ruku PhDr. Ľubo Raši. Zakrátko k nám pribudol ďalší vzácny obdivovateľ MUDr. Straussa Ing. Jozef Šišila, bez ktorého štedrej finančnej pomoci by vydanie prvých spisov MUDr. Straussa bolo len našim vrúcnyim snom. Patrí mu skutočne úprimná vďaka.

Básnik Milan Rúfus napísal o MUDr. Pavlovi Straussovi, že je to kňaz bez kazateľnice. Kto sa zahľbi do jeho riadkov, pochopí prečo. Jeho myšlienky reflektovali i srdcia našich vzácných kňazov ThDr. Martina Kolejáka, PhD, ThDr. Vlada Šostáka, PhD, ThDr. Jozefa Leščinského, PhD, ThDr. Jozefa Tótha, PhD, a našli odozvu i v srdci biskupa Františka Tondru, ktorý sa stal čestným predsedom Spolku.

+

Akoby roky neuberali na vitalite, i ľudské telo je často neveriteľnou záhadou, keď sa v myšlienkach ponáram a skláňam nad obrovským duchom prof. PhDr. **Júliusa Pašteku**, DrSc., ktorý už v pokročilom veku sa ako editor podobral na také grandiózne dielo. On, jeden z najpovolanejších, pomohol tomuto dieťaťu, aby sa dostalo konečne na svet medzi ľudí. Siahneme po diele, nájdeme si v tomto uponáhlanom čase chvíľku vhlbiť sa do Straussových myšlienok, prešmyknúť sa úzkou štrbinou a aspoň v tajnom tušení nazrieť spolu s ním do závrtných a záhadných končín nekonečna?

Kolkí siahneme po jeho knihách? Kolkí si uvedomíme, čo nám zanechal? Proroci boli vždy doma nepochopení, odsudzovaní, prenasledovaní.

MUDr. Pavol Strauss, konvertita a neúnavný vyznávač pravdy Ježiša Krista, ako jeho súkmeňovec a patrón Svätý Pavol, prišiel k nám zďaleka. Prišiel k nám ako posol, ako apoštol, aby sa narodil

v Liptovskom Svätom Mikuláši a práve v tomto meste a nikde inde, aby hovoril a písal našou slovenskou rečou, a od nás prehovoril do celej Európy a možno i do celého sveta. Ktovie, možno sa toho ešte dožijeme, možno nie. Čas v Božom ponímaní má inú úlohu, na pochopenie ktorej sme ešte nedorástli. MUDr. Pavol Strauss vytušil, alebo presnejšie povedané bolo mu dané, aby pochopil úžasnú, veľkú konverziu, ktorá ľudstvo očakáva. Videl i v zlobe časov Božiu múdrosť, ktorá je podriadená nekonečnej a nepochopiteľnej Božej láske. Vedel, že táto konverzia očakáva i jeho národ.

S láskou a pietou hladkám prvé zväzky veľkého diela, ďakujem a modlím sa za všetkých, ktorí prispeli k jeho realizovaniu.

(Viedeň, 18. decembra 2009)

+ + +

Kardinál Robert Sarah

Sila ticha proti diktatúre hluku

Lúč, Bratislava 2017

Svet už nepočúva Boha, lebo ustavične, v závratnom tempe a s ohromujúcou výrečnosťou rozpráva, pritom však nič nepovie. Moderná civilizácia nevie mlčať. Vedie ustavičný a nikdy nekončiaci monológ. Postmoderná spoločnosť odmieta minulosť a na súčasnosť sa pozerá ako na lacný objekt konzumu. Do budúcnosti hľadí cez prizmu pokroku, ktorým je, tak povediac, posadnutá. Jej snom, ktorý sa stal smutnou skutočnosťou, je uvrhnutie ticha do plesnivej, tmavej väzenskej cely. Dnes vládne diktatúra slova a rečníckeho pátosu. V tomto tieňovom divadle zostáva už len hnissavá rana mechanických slov, ktorým chýba výstižnosť, pravdivosť a opodstatnenie.

Pravda je často len čistou a klamlivou mediálnou konštrukciou stojacou na umelo vytvorených obrazoch a svedectvách.

A tak sa Božie slovo vytráca, stáva sa neprístupným a nepočuteľným. Postmoderná je hriechom a neutíchajúcim útokom na božské ticho. Ticho stratilo práva v ktorejkoľvek dennej či nočnej hodine. Hluk chce Bohu zabrániť rozprávať. V pekelných vyhní hluku sa človek rozkladá a stráca. Obavy, príznaky a strach ho trhajú na kusy. A keď chce vyjsť z tunela depresie, beznádejne očakáva, že ho hluk uteší, ten je však podvodným, návykovým, zradným hromozvodcom úzkosti. Drámu dnešného sveta zjavnejšie pochopíme v besnení zmyslu zbaveného hluku, ktorý zaryto nenávidí ticho. Táto doba opovrhuje všetkým, k čomu nás privádza ticho: stretnutím s Bohom, obdivom a klaňaním sa Bohu. (...)

V dnešných časoch je veľmi málo kresťanov ochotných utiahnúť sa do vlastného vnútra, nastaviť si zrkadlo, v ktorom by sa pozreli sami na seba a dovolili Bohu, aby na nich hľadel. Som presvedčený, že sú v menšine tí, ktorí pristúpia na tichú konfrontáciu s Bohom a vyjdú v ústrety spaľujúcemu plameňu takého stretnutia medzi štyrmi očami.

Človek, ktorý zabíja ticho, stáva sa vrahom Boha. Kto však pomôže človeku mlčať? Mobilné telefóny vyzváňajú, kamkoľvek sa pohneme, naše prsty a myšlienky sú ustavične zamestnané posielaním správ... Nachádzam záľubenie v modlitbe považujem za najdôležitejší boj dnešných čias. Je človek nastúpený v najžalostnejšom šíku hluku schopný k návratu k tichu? Ticho navidomoči zomiera. Len Boh nám pomôže znova ho objaviť.

(Kardinál Róbert Sarah, s. 71-72)

Poznámka. Ako hovoríme pri inej príležitosti, Straussov čitateľ a obdivovateľ sa pri čítaní dvoch do slovenčiny preložených kníh kardinála Saraha neraz prichytí pri myšlienke, že o tomto som už niekde u Straussa čítal – s tým rozdielom, že išlo o jeho texty z polovice 20. storočia, spreď 60-70 rokov....

Aj teraz sa stalo, že mi Sarah pripomenul, že sme o „sile ticha proti diktatúre hluku“ u Straussa v našom časopise už písali (porov. Listy PS č. 28, s. 26-27: Pavol Strauss a Konrad Liessmann „O hluku“). Vrele odporúčam túto publikáciu aj čitateľom Sarahovej práce.

K spomínanému článku v Listoch PS č. 28 bola pripojená aj Straussova eej-modlitba „Za ticho“, ktorá by bola nádhorne zapadla ako úvod k slovenskému prekladu Sarahovej „Sily ticha“. – Stojí za to, aby sme si ju ešte raz odcitovali:

Pavol Stauss

Za ticho

Všetko je rozladené a spôsobuje disharmóniu sveta. Náhlenie, krik a hnev sú len následkami.

Kde je lomož, tam nie si ty. Ty si prišiel v jemnom vánku. A náš terajší život je vsadený do hrmotu áut a električiek, prúdových lietadiel, rakiet a samých trieskajúcich, pištiacich, sipiacich, hrmiacich strojov a zariadení vo výrobe, v doprave, pri výstavbe a pri údržbe. Na ulici, v úrade, na vode, pod vodou, vo vzduchu – krik. V továrni, v divadle, v kaviarni, na štadiónoch – krik. A tam, kde nepreniká krik techniky, tam ho vnášame: amplióny a televízory, rádiá a reproduktory v prednáškových sieňach, v kostoloch, nemocniciach i v domácnostiach.

Niet úniku, niet záchrany pred krikom. Pomaly nebude miesta na zemi, kde si sám. Všade ťa prenasleduje krik.

Vo dne v noci treští rachot bômb a pušiek, strojov, hyperstrojov všetkých kategórií.

Už niet nikde ticha. Iba do vnútra človeka sa uchýlilo, ako do posledného útočiska.

A na tento ostatný možný prístav ticha útočí moderný život všetkými prostriedkami rozptyľovania a splytčenia, rozmarnosti i výstrednosti. Hrozí devalvácia posledných kritérií človeka.

Pozri, ó Pane, na tú nevýslovnú hrôzu, ktorá hrozí človeku, ak sa vzdá svojho ticha. Ak sa vzdá onoho bodu v sebe, do ktorého nemôže preniknúť nič okrem Teba, ktorý Ti však musíme rezervovať. Veď smie rezonovať iba na kozmický gong, na ono nevýslovné večné Ticho, ktoré jedine Ti vystelie cestu do ľudského srdca.

Nedaj zabudnúť človeku vo víre a hurhaji sveta, že len v ústraní a tichej uzavzatosti získa človek v sebe tie sily a schopnosti, ktoré vedia z neho urobiť človeka dobrého a tvorivého.

Veď všetko veľké na svete vzniklo v tichu tvorivej chvíle, a nie uprostred bláznivých kankánov techniky a zdiveného života.

Ticho utvorilo duchovnú kultúru, ba aj všetko to, čo na svete jestvuje technicky vzácné, a aj to, čo sa zvrhlo v bakchanálie dnešného hrmotu.

Daj, Pane, aby technicizmy nezatie-nili mysle ľudí a pre vŕzganie strojov nech neprestaneme túžiť po kráse hudby a po hudbe duší.

Nech za výskotom, piskotom a šramotom sveta otvorí sa svet nášho vnútra dokorán, svet ticha a jeho šťastia, aby človek nášho technického veku vedel svoj život znova uviesť do rovnováhy a spojiť v sebe všetky hodnoty vedy a techniky so všetkým bohatstvom života z ducha a z viery.

(Zobrané ... diela I., s. 298-299.)

K článku Ivana A. Petranského *Formovanie osobnosti P. Straussa počas gymnaziálneho štúdia (1922–1931)*

• Židovská ľudová škola stála na dnešnej Holého ulici pred synagógou. Pavol Strauss spmínal, že mal slovenskú učiteľku a veľa kresťanských spolužiakov.

• Budova Štátneho reálneho gymnázia Michala Miloslava Hodžu v Liptovskom Sv. Mikuláši

• Zoznam maturantov Gymnázia M. M. Hodžu v školskom roku 1930/31 (trieda VIII):

1. Rudolf Benko, 2. František Hoffmann, 3. Ladislav Hoffmann, 4. Zdenek Homolka, 5. Ján Karolček, 6. Fedor Klimáček, 7. Jozef Kostolný, 8. Martin Mikuláš Kögel, 9. Ludevít Kramarik, 10. Vladimír Krivoš, 11. Václav Kuda, 12. Serafína Lichtensteinová, 13. Helena Löblová, 14. Ján Matejka, 15. Vojtech Okoličáni, 16. Július Plávka, 17. Ján Plch, 18.

Ján Šindeláľ, 19. Jaroslav Scholtz, 20. Vojtech Stark, 21. Magdaléna Stehrová, 22. Pavel Strauss, 23. Ladislav Teichner, 24. Marta Uhríková, 25. Andrej Varga, 26. Bohuslav Vozárik, 27. Viera Zacharová, 28. Matej Marko.

Triedny profesor Bohumír Majer

• Spolužiaci Pavla Straussa, školský rok 1927/28

• Spolužiaci Pavla Straussa, školský rok 1929/30

• Profesori: horný rad zľava Karol Klunga, Jaroslav Mach, Michal Madera, Ludevít Šenšel. Dolný rad, tretí zľava Ludvík Volný a prvý sprava Ján Volko-Starohorský.

Gymnazista, ochotník, 1926

Maturant

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 31, január 2018; Redakčná rada: Martin Jančuška, Lubomír Raši, Jozef Šišila; Výkonný redaktor: Július Rybák; Na čísle spolupracovali: Július Rybák ml., Jozef Šišila; Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk; Číslo účtu: 2923832760/1100, IČO: 37907751; Tlač: Print Master, Lipt. Mikuláš, e-mail: print-master.lm@gmail.com; Počet výtlačkov: 500; ISSN 2453-9333.

